

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı

Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKÇE- ALMANCA İKİ DİLLİ BİREYLERDE KOD DEĞİŞTİRME EYLEMİ
VE DİL SEÇİMLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER:
KUŞAKLARARASI BİR ARAŞTIRMA**

Fadime GÜLEŞ
ORCID: 0000-0002-1512-0748

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Seval PARLAKGÜNEŞ ERDOĞAN
ORCID: 0000-0001-8561-3778

Konya – 2025

ÖN SÖZ

Tez sürecinde yapıcı eleştirileri, değerli katkıları, farklı bakış açılarıyla çalışmama yön veren ve bana yol gösterici rehberliğiyle süreci zenginleştiren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Seval PARLAKGÜNEŞ ERDOĞAN'a teşekkür ediyorum.

Ayrıca Necmettin Erbakan Üniversitesi Alman Dili ve Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Fatih TEPEBAŞILI' na desteklerinden dolayı şükranlarımı arz ediyorum. Büyük bir ilgiyle çalışmamın her aşamasında bana ışık tutan, güler yüzünü ve samimiyetini hiç esirgemeyen Necmettin Erbakan Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Başkanı Saygıdeğer hocam Prof. Dr. Zeliha TRAŞ' a ise teşekkürü bir borç biliyor, derin şükranlarımı sunuyorum.

Hayatımın her aşamasında yanımda olarak bana güç veren, verdikleri destek ve sevgileriyle bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan kıymetli annem Gülbahar GÜLEŞ, babam Ahmet GÜLEŞ ve kardeşlerim Muzaffer GÜLEŞ ve Mustafa GÜLEŞ'e teşekkür ederim. Ayrıca, tüm bu süreçte sessizce yanımda olup bana moral kaynağı olan sevgili kedim Boncuk'a da teşekkür ederim.

Bu süreci tüm inişleriyle çıkışlarıyla sabırla sürdüren ve azimle çalışarak tamamlayan kendime de teşekkür ediyorum.

Fadime GÜLEŞ
(Temmuz) 2025

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	viii
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Sınırlılıklar	7
1.5. Tanımlar.....	7
2. ALAN YAZIN	8
2.1. Toplumdilbilim	8
2.2. Almanya'daki 3 Kuşak Türkler	9
2.3. İki Dillilik	14
2.3.1. İki Dillilik Nedenleri	18
2.3.2. İki Dillilik Boyutları	20
2.3.3 İki Dillilik Türleri	23
2.4. Dil Seçimi	24
2.4.1. Diglossia	25
2.4.2. Dil Seçiminde Etkili Olan Faktörler.....	28
2.5. Kod Değişirme.....	32
2.5.1. Kod Değişirme Olarak Kategorize Edilebilen ve Edilemeyen Unsurlar.....	33
2.5.2. Kod Değişirme Nedenleri.....	36
2.5.3. Kod Değişirme Türleri	38
2.5.3.1 Tümceiçi Kod Değişirme.....	39
2.5.3.2 Etiket Değişirme	40
2.5.3.3 Tümcelerarası Kod Değişirme	41
2.6 İlgili Araştırmalar	41
3. YÖNTEM	44
3.1. Araştırma Deseni	44
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	44
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikeri	51
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	51

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	52
3.4. Verilerin Toplanması	52
3.5. Verilerin Analizi	53
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik	55
4. BULGULAR.....	56
4.1. Kod Değişirme Sıklığı Teması	56
4.1.1. I. Kuşak.....	57
4.1.1.1. Tümceiçi Kod Değişirme	57
4.1.1.2. Etiket Değişirme	58
4.1.1.3. Tümcelerarası Kod Değişirme	58
4.1.2. II. Kuşak	59
4.1.2.1. Tümceiçi Kod Değişirme.....	59
4.1.2.2. Etiket Değişirme	60
4.1.2.3. Tümcelerarası Kod Değişirme	60
4.1.3. III. Kuşak.....	61
4.1.3.1. Tümceiçi Kod Değişirme.....	61
4.1.3.2. Etiket Değişirme	62
4.1.3.3. Tümcelerarası Kod Değişirme	62
4.1.4. Almancadan Türkçeye Kod Değişirme Sıklığı.....	63
4.1.5. Türkçeden Almancaya Kod Değişirme Sıklığı.....	63
4.2. Dil Seçiminde Çevresel Etmenler Teması	64
4.2.1. Aile Çevresi	64
4.2.2. Sosyal Çevre.....	66
4.3. Dil Seçiminde Kimlik Teması	69
4.3.1. Dışlanmışlık Deneyimi	69
4.3.2. Aidiyet Hissedilen Ülke	73
4.3.3. Rahat Kullanılan Dil	74
4.4. Dil Seçiminde Kod Değişirme Teması	76
4.4.1. Kod Değişirme Nedenleri.....	76
4.4.2. Kod Değişirmenin Olumlu Yönleri	79
4.4.3. Kod Değişirmenin Olumsuz Yönleri.....	81
4.4.4. Kod Değişirme Hakkında Öneriler.....	85
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
5.1. Tartışma ve Sonuç	88
5.1.1. Türkçe-Almanca iki dilli bireylerde kuşaklararası boyutta kod değişirme türlerinin tercih edilme sıklığı	88
5.1.1.1. Kuşakların Tümceiçi kod değişirme türünü tercih etme sıklığı.....	88
5.1.1.2. Kuşakların Etiket değişirme türünü tercih etme sıklığı	89
5.1.1.3. Kuşakların Tümcelerarası kod değişirme türünü tercih etme sıklığı.....	90
5.1.1.4. Kuşakların Almanca sorularda Türkçeye geçme sıklığı	91
5.1.1.5. Kuşakların Türkçe sorularda Almancaya geçme sıklığı	92

5.1.2. Türkçe- Almanca iki dilli bireylerde kuşaklararası boyutta dil seçimini etkileyen faktörler	93
5.1.2.1. Kuşakların aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurduğu dilin dil seçimi ile ilişkisi	93
5.1.2.2. Kuşakların eğitim durumunun dil seçimi ile ilişkisi	96
5.1.2.3. Kuşakların aidiyetinin dil seçimi ile ilişkisi.....	98
5.1.2.4. Kuşakların kod değiştirme nedenlerinin dil seçimi ile ilişkisi.....	101
5.1.2.5. Kuşakların kod değiştirme tutumlarının dil seçimleri ile ilişkisi.....	102
5.2. Öneriler	105
KAYNAKÇA	107
6. CODE-WECHSEL UND DIE SPRACHWAHL BEI TÜRKISCH-DEUTSCHEN BILINGUALEN: EINE GENERATIONSÜBERGREIFENDE UNTERSUCHUNG...	117
6.1. Ziel der Arbeit	117
6.2. Beschränkungen der Arbeit	118
6.3. Soziolinguistik	118
6.4. Migration der Türken nach Deutschland	119
6.5. Zweisprachigkeit.....	120
6.6. Die Sprachauswahl	120
6.7. Code- Wechsel.....	121
6.8. Code- Wechsel Arten.....	122
6.8.1. Satzinterner Code- Wechsel	122
6.8.2. Tag- Switching	122
6.8.3. Satzexterner Code-Wechsel.....	122
6.9. Methode	123
6.10. Befunde.....	123
6.10.1. Generationsspezifische Unterschiede im Code-Wechsel	123
6.10.2. Familie und Sozialer Umfeld.....	124
6.10.3. Entfremdung	124
6.10.4. Heimatgefühl und Sprachverwendung	124
6.10.5. Gründe für den Code-Wechsel	124
6.10.6. Vorteile des Code-Wechsels.....	124
6.10.7. Nachteile des Code-Wechsels.....	125
6.10.8. Empfehlungen für das Thema Code-Wechsel	125
6.11. Schluss, Diskussionen und Vorschläge	125
EKLER.....	129

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablolar Listesi

Tablo 2. 1. İki dillilik türleri.....	24
Tablo 2. 2. Jakobson'a göre dilin altı temel işlevi.....	31
Tablo 3. 1. Katılımcıların demografik bilgileri.....	44
Tablo 3. 1. Katılımcıların demografik bilgileri (Devamı).....	45
Tablo 3. 2. Kuşaklara göre cinsiyet dağılımı tablosu.....	45
Tablo 3. 3. Kuşaklara göre yaş dağılımı tablosu.....	45
Tablo 3. 4. Kuşaklara göre hâkim olunan dillerin dağılımı tablosu.....	46
Tablo 3. 5. Kuşaklara göre ikametgâh dağılımı tablosu.....	46
Tablo 3. 6. Katılımcıların eğitim bilgileri.....	47
Tablo 3. 7. Kuşaklara göre eğitim durumu dağılımı tablosu.....	47
Tablo 3. 8. Kuşaklara göre Almanya'da alınan eğitim süresi dağılımı tablosu.....	48
Tablo 3. 9. Katılımcıların iki dilli yakın çevresiyle dil kullanımını hakkında bilgiler.....	48
Tablo 3. 10. Kuşaklara göre anne ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.....	49
Tablo 3. 11. Kuşaklara göre baba ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.....	49
Tablo 3. 12. Kuşaklara göre kardeş ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.....	50
Tablo 3. 13. Kuşaklara göre eş ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.....	50
Tablo 3. 14. Kuşaklara göre çocuklar ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.....	51
Tablo 3. 15. Kuşaklara göre arkadaş ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.....	51
Tablo 3. 16. Temalar, kategoriler ve kodlar.....	53
Tablo 3. 16. Temalar, kategoriler ve kodlar (Devamı).....	54
Tablo 4. 1. Almancadan Türkçeye kod değiştirme sıklığı.....	63
Tablo 4. 2. Türkçeden Almancaya kod değiştirme sıklığı.....	63
Tablo 4. 3. İki dilli bireylerin dil seçiminde çevresel etmenler temasına ait kategoriler.....	64
Tablo 4. 4. İki dilli bireylerin aile çevresi kategorisine ait kodlar.....	64
Tablo 4. 5. Kuşaklara göre aile çevresi dağılımı tablosu.....	65
Tablo 4. 6. İki dilli bireylerin sosyal çevresi kategorisine ait kodlar.....	66
Tablo 4. 7. Kuşaklara göre sosyal çevre dağılımı tablosu.....	67
Tablo 4. 8. İki dilli bireylerin dil seçiminde aidiyet temasına ait kategoriler.....	69
Tablo 4. 9. İki dilli bireylerin dışlanmışlık deneyimi kategorisine ait kodlar.....	70
Tablo 4. 10. Kuşaklara göre dışlanmışlık deneyimi dağılımı tablosu.....	70

Tablo 4. 11. İki dilli bireylerin aidiyet hissedilen ülke kategorisine ait kodlar.....	73
Tablo 4. 12. Kuşaklara göre aidiyet hissedilen ülke dağılımı tablosu.....	73
Tablo 4. 13. İki dilli bireylerin rahat kullanılan dil kategorisine ait kodlar.....	74
Tablo 4. 14. Kuşaklara göre aidiyet hissedilen ülke dağılımı tablosu.....	75
Tablo 4. 15. İki dilli bireylerin dil seçiminde kod değiştirme temasına ait kategoriler.....	76
Tablo 4. 16. İki dilli bireylerin kod değiştirme nedenleri kategorisine ait kodlar.....	77
Tablo 4. 17. Kuşaklara göre kod değiştirme nedenleri dağılımı tablosu.....	77
Tablo 4. 18. İki dilli bireylerde kod değiştirenin olumlu yönleri kategorisine ait kodlar.....	79
Tablo 4. 19. Kuşaklara göre kod değiştirenin olumlu yönleri dağılımı tablosu.....	80
Tablo 4. 20. İki dilli bireylerde kod değiştirenin olumsuz yönleri kategorisine ait kodlar.....	82
Tablo 4. 21. Kuşaklara göre kod değiştirenin olumsuz yönleri dağılımı tablosu.....	82
Tablo 4. 22. İki dilli bireylerde kod değiştirme hakkında öneriler kategorisine ait kodlar.....	85
Tablo 4. 23. Kuşaklara göre kod değiştirme hakkında öneriler dağılımı tablosu.....	85

Şekiller Listesi

Şekil 4. 1. İki dilli bireylerde kod değiştirme sıklığı temasına ait kategoriler.....	56
Şekil 4. 2. I. Kuşak bireylerin kod değiştirme oranı.....	57
Şekil 4. 3. II. Kuşak bireylerin kod değiştirme oranı.....	59
Şekil 4. 4. III. Kuşak bireylerin kod değiştirme oranı.....	61

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Türkçe- Almanca İki Dilli Bireylerde Kod Değişirme Eylemi ve Dil Seçimlerini Etkileyen Faktörler: Kuşaklararası Bir Araştırma başlıklı tez çalışmamın toplam **131** sayfalık kısmına ilişkin, 30/06/2025 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%11** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

4/07/2025

Fadime GÜLEŞ

Dr. Öğr. Üyesi Seval PARLAKGÜNEŞ ERDOĞAN

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

4/07/2025

Fadime GÜLEŞ

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı
Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

TÜRKÇE- ALMANCA İKİ DİLLİ BİREYLERDE KOD DEĞİŞTİRME EYLEMİ VE DİL SEÇİMLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: KUŞAKLARARASI BİR ARAŞTIRMA

Fadime GÜLEŞ

1962 yılında Türkiye'den Almanya'ya misafir işçi olarak giden Türkler zamanla orada kalmaya karar vermiş ailelerini de yanlarına almışlardır. Nesiller ilerledikçe bu kişilerde, çocuklarında ve torunlarında dil kullanımı hususunda birtakım değişikliklerin meydana geldiği gözlemlenmiştir. Bu bireyler iki dilin etkisiyle iki dilli olarak yetişmiş ve iletişimde her iki dili de kullanma becerisi kazanmışlardır. İki dilliliğin doğal bir sonucu olarak kod değiştirme, bu bireylerin sıklıkla bilinçli ya da bilinçsiz gerçekleştirdikleri bir dilsel geçiş biçimi hâline gelmiştir.

Bu çalışma, farklı kuşaklardan olan Türkçe-Almanca iki dilli bireylerin ne sıklıkla kod değiştirdiklerini ve dil tercihlerini etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla yürütülmüştür. Bu doğrultuda, Almanya'da yaşamış ya da hâlen orada yaşayan 14 katılımcı (2 I. Kuşak, 6 II. Kuşak, 6 III. Kuşak) ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında elde edilen ses kayıtları nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması çerçevesinde içerik analiziyle incelenmiştir. Elde edilen veriler, kuşaklararası kod değiştirme alışkanlıklarının karşılaştırılmasına imkân sağlamış ve her kuşağın hangi tür kod değiştirmeyi ne sıklıkla kullandığı belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcılara uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme ve kişisel bilgi formu aracılığıyla, dil tercihlerine etki eden sosyal ve bireysel faktörler de analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, tümceiçi kod değiştirme bütün kuşaklar tarafından en sık tercih edilen kod değiştirme türü olmaktadır. Ayrıca kuşaklar ilerledikçe, aile, sosyal çevre, eğitim ve iletişim partneri gibi faktörlerin Türkçe- Almanca iki dilli bireylerin dil seçimlerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kod Değiştirme, Dil Seçimi, İkidillilik, Türkçe-Almanca Kod Değiştirme, Kuşaklararasılık

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Foreign Language Education
German Language Education Program
Master Thesis

FACTORS AFFECTING CODE SWITCHING AND LANGUAGE CHOICES IN TURKISH-GERMAN BILINGUAL INDIVIDUALS: AN INTERGENERATIONAL STUDY

Fadime GÜLEŞ

In 1962, Turkish guest workers who migrated to Germany gradually decided to settle there and brought their families with them. As generations progressed, changes in language use were observed among these individuals, their children, and grandchildren. Influenced by exposure to both languages, these individuals grew up bilingual and developed the ability to communicate in both Turkish and German. As a natural outcome of bilingualism, code-switching has become a common linguistic practice among them, often performed either consciously or unconsciously.

This study aims to examine the frequency of code-switching among Turkish-German bilinguals across different generations and to identify the factors influencing their language choices. In this context, semi-structured interviews were conducted with 14 participants (2 from the I. generation, 6 from the II., and 6 from the III.), all of whom have either lived in Germany or are currently residing there. The audio recordings obtained during the interviews were analyzed using content analysis within the framework of a qualitative case study design. The data enabled a comparative analysis of code-switching habits across generations and revealed which types of code-switching were most frequently used by each group. In addition, the semi-structured interviews and personal information forms provided insights into the social and individual factors affecting language choice. The findings indicate that intrasentential code-switching is the most frequently used type across all generations. Furthermore, as generations progress, factors such as family, social environment, education, and communication partners become increasingly influential in the language choices of Turkish-German bilinguals.

Keywords: Code Switching, Language Choice, Bilingualism, Turkish- German Code Switching, Intergenerationality

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

İletişim öğelerinden birisi olarak dil ve konuşma insanın hayatında önemli bir yere sahiptir. Dil, insana özel olan bütün fenomenlerin taşıyıcısıdır ve zihninin dış dünya ile bağ kurabilmesi için vazgeçilmez bir araçtır (Özcan, 2022, s. 2). İnsanın dünyadaki varlığını ve ayrıcalığını şekillendiren en önemli faktör dildir. Konuşma yeteneği, insanın temel özelliklerinden biri olup, duygu, düşünce ve isteklerin ifade bulmasına olanak tanır, aynı zamanda bireyin yaşamını sürdürebilmesi için hayati bir rol oynar. Dil, toplumsal yaşamın devamı ve bireyler arası iletişimin sağlanabilmesi için vazgeçilmez bir araçtır (Dağabakan ve Dağabakan, 2007, s. 1).

Almancada ‘dil’ anlamına gelen ‘Sprache’ kelimesi ‘konuşmak’ anlamına gelen ‘sprachen’ fiilinden türetilmiştir. Bu yönüyle dil, insanın konuşabilen bir varlık olduğunu, insanın konuşma tarzının olduğunu ve dilin bilimsel olarak incelenebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında, dil aynı zamanda belirli bir grup insanın birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan araçların tümünü ifade eder (örneğin Almanca, Fransızca) (Porzig, 1985, s. 100). Fransızcada dilin bu iki yönü için Ferdinand de Saussure (1985, s. 17) iki ayrı kavram ortaya koymuştur. Bunlar “*Language*” (dil yetisi), yani konuşma tarzı ve yeteneği ile tek bir dili ifade eden “*Langue*” (dil) kelimeleridir.

Türkçede “dil” kelimesinin birbirinden oldukça farklı iki karşılığı olduğunu unutmamak lazımdır. İki komşu arasında geçen bir diyalog, bu farklılığı açıkça göz önüne sermektedir: *A: “Düşünün hele, on dil konuşan komşumuz profesörün korkudan dili tutulmuş!” B: “Öyle mi, hangi dili?”*. Alman Dilbilimci Walter Porzig (1985, s. 99) yukarıda vermiş olduğu örnekteki dil tutulması için “Konuşma kabiliyetini kaybetmek” tanımını yaparken, bir dil konuşmaya ise, “Bir gramer ve sözlükle tasvir edilebilecek belirli bir söyleyiş tarzını iyi bilmek” açıklamalarını getirmektedir.

Bugün dünyada 6000- 7000 civarı dilin konuşulduğu tahmin edilse de, sayısal olarak kesin bir bilgi bulunamamakla beraber, sebep olarak aşağıdaki maddeler ileri sürülmektedir:

1. Dil ve lehçe arasındaki sınırlar herhangi bir kesin dilsel kriterle belirtilememektedir,

2. Dünyada hiç bilmeyen veya eksik bilinen diller olabilir, dolayısıyla dünyanın dil çeşitliliği hakkında her şeyin bilindiği söylenemez,
3. Bir dil ölümü gerçekleştiğinde bu olaydan tam olarak haberdar olunmayabilir.¹

Dünyada mevcut dil sayısının kesin olarak belirlenmesi mümkün olmasa 'da, iki dil konuşabilen bireylerin sayısının giderek arttığı bir gerçekliktir. Eurobarometre Raporlarına (2024, s. 14) göre Avrupa'da 2012 yılında nüfusun % 56'sı, anadillerine ek olarak en az bir yabancı dili karşılıklı iletişim kurabilecek düzeyde bilmekteyken, 2024 yılı itibarıyla bu oran % 59'a yükselmiştir.

Alanyazında, iki dillilik kavramına ilişkin ortak bir tanımın olmadığı gözlemlenmektedir. Bunun başlıca sebepleri, insanların hayat şartlarının değişmeye başlamış olması ve dolayısıyla iki dilli olma durumlarının birbirinden farklılık göstermesidir. Buna ek olarak iki dillilik kavramının farklı disiplinlerce ele alınması, iki dilli olma durumunun özellikleri, dilin edinildiği ve öğrenildiği ortamlar, edinme ve öğrenme yaşı, beceri düzeyi ve kullanım sıklığı gibi alt başlıklar da iki dilliliğin tanımlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Ateşal, 2017b, s. 2).

İki dilli bireylerde, dil kullanımı sırasında meydana gelen 'Kod değiştirme' adında bir durum vardır. Kod değiştirme, en basit tanımıyla tek bir söylem, cümle veya bileşen içinde iki dilin dönüşümlü olarak kullanılmasıdır (Poplack, 1980, s. 583). Kimi araştırmacılar, kod değiştirmeyi dil yapısını bozduğundan dolayı olumsuz bir özellik olarak tanımlarken, kimileri kod değiştirmenin önemli bir iletişimsel strateji olduğunu vurgulamaktadır. Zamanla ilgi çekici hale gelen kod değiştirme konusu hala güncelliğini korumakta ve farklı çalışmalarda çeşitli amaçlarla ele alınmaktadır (Kortelainen, 2020, s. 1). Bu alanda önemli çalışmalara imza atmış olan Poplack (1980) kod değiştirmeyi üç farklı kategoride ele almaktadır. Bunlar; Tümceiçi kod değiştirme, Etiket değiştirme ve Tümcelerarası kod değiştirmedir.

Birden fazla dile hâkim olan bireyler hangi durumlarda hangi dillerini kullanacaklarını belirli faktörlere göre seçmektedirler. Appel ve Muysken (2005, s. 23) dil seçimini incelemiş ve iki dilli bireylerde yapılan dil seçimi eylemini deterministik, kişi odaklılık ve işlevsellik

¹ "Einführung in die Sprachwissenschaft", Universität Wien, https://finnougristik.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/a_finno_ugristik/Studium/skriptum_sprachwissenschaft.pdf (Erişim Tarihi: 26.11.2024)

olmak üzere üçe ayırmıştır. Stroh (1987) ise bu ayrımı açık alan, okul ve iş, özel alan ve bireysel alan şeklide dört kategoride incelemiştir (akt. Bechert & Wildgen, 1991, s. 60).

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan işçi açığını kapatmak amacıyla, geçici iş gücü olarak davet edilen ve Misafir işçi (Gastarbeiter) olarak tanımlanan göçmen işçiler (Aykaç ve Yertüm, 2017, s. 3) Türkiye'den Almanya'ya çalışmak için gitmiş ve zamanla ailelerini de yanlarına alarak orada kalıcı hale gelmiştir. Almanya'da en az 55 yılı geride bırakan Türkler, Almanya için sosyoekonomik açıdan büyük bir güç oluşturmuşlardır. Göçün başlangıcından günümüze kadar Almanya'da farklı kuşaklar oluşmuştur. İlk olarak 1962'de Almanya'ya göç eden Türkler I. kuşağı, onların çocukları II. kuşağı, torunları ise III. kuşağı oluşturmaktadır. Bugün ise Almanya'da yeni bir kuşak yetişmektedir (Şahin, 2017, s. 281).

Kod değiştirme alanında yapılan birçok araştırma olmasına rağmen, Türkçe ve Almanca iki dilliliği ve bunun bir getirisi olan kod değiştirmenin kuşaklararası nasıl bir evrim geçirdiğine dair yapılan çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu çalışmada, Türkçe- Almanca iki dilli bireylerde aile çevresi, sosyal çevre, eğitim düzeyi, kod değiştirme ve kod değiştirme eylemine karşı olan tutumların dil tercihleriyle nasıl bir ilişkisinin olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmış, temelde bir dil konuşulurken ne sıklıkla diğer dile geçilme ihtiyacı hissedildiği belirlenmeye çalışılmış ve bu bireylerin kuşaklararası düzeyde tümceiçi kod değiştirme, etiket değiştirme ve tümcelerarası kod değiştirme türlerini ne sıklıkla tercih ettikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, birinci bölümde, araştırmanın problem durumu tanımlanmış, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ortaya konmuş ve anahtar kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümde ise araştırmadaki temel kavramlar olan kuşak, İki dillilik, kod değiştirme, kod değiştirme türleri ve dil seçimi konuları alanyazın ışığında incelenmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmanın deseni, örnekleme, veri toplama araçları ve bu verilerin nasıl toplandığı ile analiz edilme süreci açıklanmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde ulaşılan bulgular sunulmuştur. Beşinci bölümde ise elde edilen bulgular tartışılmış, araştırmanın sonuçları ortaya konarak bu sonuçlara yönelik öneriler getirilmiştir.

1.1. Problem durumu

Dil yetisi, diğer canlılarda bulunmayan, yalnızca insanlara özgü bir özelliktir. Problem çözme yeteneği ve uyum sağlama gibi becerilerde, düşük zekâ seviyesine sahip bir insanı bile geride bırakabilen bir maymunun dahi erişemeyeceği bir özellik bulunur insanda: Dil yetisi

(Chomsky, 2001, s. 28). Dil, insanda doğuştan itibaren var olan biyolojik yetilerin bir bölümünü oluşturmaktadır. Buna göre insan, fizyolojik yapısı gereği dil seslerini çıkarmaya yatkın bir gelişmişlik düzeyi ile dünyaya gelmektedir (Chomsky, 2009, s. 13). Dil edinimi, bireyin doğuştan getirdiği bilgilerin deneme-yanılma yöntemiyle sınanması ve bu süreçte dile özgü yapıların kademeli olarak kavranması şeklinde ilerlemektedir (Chomsky, 2009, s. 49).

Toplum ve dil iç içe geçmiş, birbiriyle bütünleşmiş iki kavramdır (Güven, 2012, s. 55). Dil gelişimi, ilk olarak özellikle bireyin ailesi ve yakın çevresiyle etkileşimi ile başlamaktadır. Zaman ilerledikçe, kişi bulunduğu toplumdaki örgün eğitim kurumlarına gitmekte ve dili daha sistematik bir biçimde öğrenmeye başlamaktadır (Eker, 2007, s. 127). İş, göç veya eğitim gibi sebeplerden ötürü, bazı bireyler vatanlarından ayrılarak farklı toplumlar içerisinde yetişmiş ve bu süreçte anadillerini korurken, aynı zamanda içinde buldukları toplumun dilini de edinmişlerdir. Bu ve bunlar gibi faktörler, bireylerin iki dilli olmasına yol açmaktadır (Ateşal, 2017a, s. 46).

30 Ekim 1961’de, Almanya ile Türkiye arasında, Türkiye’de bulunan işçilerin Almanya’ya misafir işçi olarak gönderilmelerini kabul eden bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma kapsamında, misafir işçi statüsü ile Almanya’ya gitmeye başlayan Türk vatandaşları, bir süre sonra bu statüden çıkarak kalıcı olarak Almanya’ya yerleşmeye başlamışlardır (Aksoy, 2010, s. 8). Misafir işçilerin çok az bir kısmı ülkelerine dönmeye karar vermiş, çoğu ise geçici olarak geldikleri Almanya’dan ayrılmak yerine, yanlarına ailelerini de almayı tercih etmişlerdir (Demirağ ve Kakışım, 2018, s. 127).

Ailelerini de yanlarına almaları sonucunda bu bireyler de Almanca öğrenmeye başlamışlardır. İki ya da çok dilli olarak adlandırılan bireylerin dil kullanımlarında, kendilerinden bir önceki kuşağa kıyasla birtakım farklılıklar oluşmuş ve bu farklılıklar, konuşma sırasında yapılan diller arasındaki geçiş, yani kod değiştirme ile ortaya çıkmıştır (Albayrak, 2020, s. 1).

Bußmann (2008, s. 90) iki dilliliği “iki dilin alternatif kullanımı” olarak tanımlarken, bireysel iki dilliliği “iki dilde kendini ifade edebilme becerisi” şeklinde tanımlamaktadır. Bu bireyler, iki dilde de yetkin olduklarından dolayı İngilizcesi ‘Code- Switching’ Almancası ise ‘Code-Wechsel’(Bechert ve Wildgen, 1991, s. 2) olarak adlandırılan ‘Kod Değiştirme’ veya ‘Düzenek Değiştirme’ adı verilen durumu zaman zaman sergilemektedirler (Uyanık, 2017, s. 68). Türkçe -Almanca iki dilli yetişmiş bir bireyin “*Man ist sich vieles bewusster oyle diyim*

ama yinede stressen yapmayın kendinizi...” (Albayrak, 2020, s. 80) demesi kod değiştirmeye örnek olarak gösterilebilir.

Kod değiştirme, en açık haliyle tek bir etkileşim sırasında çeşitli dilsel kaynaklardan yararlanmanın bir yolunu ifade etmektedir (Heller, 1995, s. 165). Kod değiştirmenin altında yatan belirli niyetler dikkat çeker. Bunlardan biri, konuşmacının bu eylemi bir dayanışma göstergesi olarak sergilemesi görülebilir. Örneğin konuşmacı, tek dilli olan bir arkadaşıyla iletişim kurarken, onun da konuşmaya dahil olabilmesi veya söylenenleri anlayabilmesi amacıyla kod değiştirerek tek bir dilde sabit kalmaktadır. Diğer bir sebebi ise, kod değiştirmenin bireyin üzerinde yaratacağı gurur, zekâ veya hırs gibi duygusal etkilerle ilgili olmasıdır (akt. Leyew, 1998, s. 213).

Bu araştırmada, Türkçe- Almanca iki dilli bireylerde kuşaklararası boyutta dil seçimlerinde etkili olan faktörlerin neler olduğu, bu bireylerde kuşaklararası bir eylem olarak varlığını devam ettiren kod değiştirme eyleminin hangi türünün ne sıklıkla kullanıldığının tespiti amacıyla alt soruları da bulunan iki problem durumunun üstünde durulmaktadır. Bunlar:

- 1- Türkçe-Almanca iki dilli bireylerde kod değiştirme türlerinin tercih edilme sıklığı kuşaklararası boyutta nasıldır?
 - a) Kuşakların Tümceiçi kod değiştirme türünü tercih etme sıklığı nasıldır?
 - b) Kuşakların Etiket değiştirme türünü tercih etme sıklığı nasıldır?
 - c) Kuşakların Tümcelerarası kod değiştirme türünü tercih etme sıklığı nasıldır?
 - d) Kuşakların Almanca sorularda Türkçeye geçme sıklığı nasıldır?
 - e) Kuşakların Türkçe sorularda Almancaya geçme sıklığı nasıldır?
- 2- Türkçe- Almanca iki dilli bireylerde dil seçimini etkileyen faktörler kuşaklararası boyutta nasıldır?
 - a) Kuşakların aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurduğu dilin dil seçimi ile ilişkisi nasıldır?
 - b) Kuşakların eğitim durumunun dil seçimi ile ilişkisi nasıldır?
 - c) Kuşakların aidiyetinin dil seçimi ile ilişkisi nasıldır?
 - d) Kuşakların kod değiştirme nedenlerinin dil seçimi ile ilişkisi nasıldır?
 - e) Kuşakların kod değiştirme tutumlarının dil seçimleri ile ilişkisi nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Vatanından ayrılıp bir başka ülkeye yerleşen ve yaşamlarını orada idame ettiren bireylerin yaşadıkları ülkenin dilinden ve dolayısıyla kültüründen etkilenmemeleri çok düşük bir ihtimaldir (Uyanık, 2017, s. 68). Bu bireylerin yaşadıkları etkileşimler onlara zamanla diller arasında belirli kriterlere göre geçiş yapma becerisi kazandırmıştır. Tek dilli bireylerden farklı olarak, iki dilli bireyler, kiminle etkileşimde bulunulduğuna bağlı olarak ana dil ile ikinci dil arasında bir seçim yapma olanağına sahiptirler (Güneşer, 1998, s. 28). Heller (1995, s. 160), kod değiştirme eyleminin, bireyin sahip olduğu kültürel bilgi birikimiyle, içinde bulunduğu sosyal ortama uygun dilsel davranışları sergileyebilmesi için kullanılan bir strateji olduğunu vurgulamaktadır.

Bu araştırmanın amacı Almanya'ya göç etmiş olan üç kuşak iki dilli bireylerin dil seçimlerinde etkili olan faktörleri, konuşma esnasında ortaya çıkardıkları kod değiştirme eylemini ve bu eylemin hangi türlerinin ne sıklıkla ortaya çıktığını irdelemek ve buna bağlı olarak da çeşitli öneriler sunmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çok dilli konuşmacıların tipik bir özelliği, konuşmalar esnasında ve hatta bazen bir cümle içinde dil değiştirmeleridir (Riehl, 2019, s. 1). Türkçe – Almanca iki dilli bireyler, konuşurken sıklıkla iki dilleri arasında geçiş yapmaktadırlar. Kimi iki dilli birey bu değişimi sıklıkla kullanırken, kimi de nadiren tercih etmektedir. Bu eylemin görülme oranı I., II. ve III. Kuşak bireylerinde değişim göstermektedir.

Kuşaklararası yapılacak olan bu araştırma ile Türkçe-Almanca iki dilli bireylerin dil seçimlerini etkileyen faktörlerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmış, günlük hayatlarında sık tercih ettikleri kod değiştirme türlerinin ve kod değiştirme nedenlerinin ortaya konması hedeflenmiştir.

Kod değiştirme ve dil seçimi günden güne daha da popüler hale gelen bir konu olmaktadır (Atasoy, 2020; Auliabella, 2022; Akbaş,2024) İlgili alan yazın incelendiğinde kod değiştirme eylemi ve dil seçimi hakkında farklı dilleri birbiriyle kıyaslayan ilgi çekici araştırmalara rastlanmıştır (Auliabella, 2022). Kod değiştirme davranışını yazılı alanda özellikle III. Kuşak bağlamında ele alan araştırmalar olsa da (Albayrak, 2020) bu eylemi sözlü alanda I., II. ve III. Kuşağı ele alarak kuşaklararası boyutlarda inceleyen bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. Dil seçimi ve bunun bağlı olduğu faktörler gereken ilgiyi geçmiş dönemlerde

görsel olarak güncel olarak yeni çalışmalara ihtiyaç duyulduğu gözle çarpılmaktadır. Araştırmanın kuşaklararası boyutunun kod değiştirme ve dil seçimi konuları açısından alana katkı sağlaması hedeflenmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırmanın amacı, Türkçe ve Almanca iki dilli ve ikinci dili Almanca olan bireylerin kod değiştirme davranışlarını ve dil seçimlerini incelemek olduğundan, araştırmanın katılımcıları Türkçe- Almanca iki dillilerden oluşmaktadır. Bu kapsamda, araştırma için uygun bulunan ve katılımı gönüllü olarak kabul eden I. Kuşaktan 2; II. Kuşaktan 6; III. Kuşaktan 6; toplam 14 Türkçe- Almanca iki dilli bireyden ses kayıtları alınmıştır. Analizler, elde edilen ses kayıtları ile sınırlı tutulmuştur.

2. Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu ve görüşme soruları araştırmanın amacına uygun olarak sınırlandırılmıştır.

3. Araştırmada ödünçleme ve girişim gibi unsurlar değerlendirilmemiş olup sadece Poplack'ın (1980) yapmış olduğu kod değiştirme sınıflandırılması baz alınmış ve bulgular ona göre tartışılmıştır.

1.5. Tanımlar

Kuşak: Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu; batın²

İki Dillilik: İki dillilik, günlük yaşantıda iki veya daha fazla dilin veya lehçenin kullanılması (Grosjean, 2010, s. 4).

Kod Değiştirme: Kod değiştirme bir cümle içerisinde farklı dillere ait öğelerin beraber kullanılması (İmer vd., 2011, s. 177).

² <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.09.2024)

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

2.1. Toplumdilbilim

Toplumdilbilim, dil ve toplum arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalıdır. İnsanların farklı sosyal bağlamlarda dili nasıl kullandıklarını araştırır, dilin işleyişinin yanı sıra, bir topluluktaki sosyal ilişkiler ve insanların dilleri aracılığıyla sosyal kimliklerinin yönlerini nasıl aktardıkları ve inşa ettikleri hakkında zengin bilgiler sağlamaktadır. Sesimizin kimler tarafından duyulabildiği, bulunduğumuz mekân ve iletişim kurarken taşıdığımız duygular, ilettiğimiz bilginin niteliğini ve biçimini doğrudan etkilemektedir. Aynı içerik, farklı bireylere, bağlama ve duygusal duruma bağlı olarak farklı şekillerde sunulabilir (Holmes, 2013, s. 1). En dar anlamıyla toplumdilbilim, günlük yaşamlarımızın incelemesi anlamına gelmektedir (Wardhaugh ve Fuller, 2015, s. 1).

Toplumdilbilimciler, insanların farklı sosyal bağlamlarda neden farklı biçimlerde konuşma ihtiyacı hissettiklerini açıklamaya çalışırlar (Hudson, 1996, s. 3). Fishman'ın (1965, s. 89) sormuş olduğu 'Who speaks, what language to whom and when?', 'Kim, hangi dili, kiminle ve ne zaman konuşuyor' sorusu, toplumdilbilimin amacını özetlemektedir. Fishman'ın söylediklerini detaylandırmak gerekirse, toplumdilbilimciler için önemli olan:

- a) Konuşmacının kim ve toplumdaki rolünün ne olduğu;
- b) Hangi dili kullandığı; resmi ya da gayri resmi, lehçe ya da standart;
- c) Dinleyicinin kim olduğu; patron, akran, ast, baba, anne, kardeş veya çocuk;
- d) İnsanların ne zaman konuştuğu, durumun ne olduğu; ofiste, evde, toplantıda, partide (Hudson, 1996, s. 3).

Toplumdilbilim, çeşitli dillerin sosyal çevredeki gruplar arasında nasıl farklılaştığını, etnik köken, din, statü, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş vb. gibi belirli sosyal değişkenlere göre ayırmaktadır. Kod değiştirme ve dil seçimi de toplumdilbilimsel konulardandır (Adi, 2018, s. 38).

Toplumdilbilimin dilbilimden farkını açıklamak gerekirse, dilbilim dilin yapısının farkına varmamızı sağlarken, toplumdilbilim bize günlük durumlarda bu yapıyı kullanarak birbirimizle nasıl etkileşime girdiğimizi anlatmaktadır (Hudson, 1996, s. 4). Hudson'un (1996, s. 4) Dell Hymes'den (1974) aktardığına göre, dil çalışmalarında yapısal ve işlevsel yaklaşımlar

arasında bir ayırım yapılmıştır. Yapısal yaklaşım, dilin (kodun) yapısına odaklanmakta ve bu yapının analizine öncelik vermektedir. Öte yandan, işlevsel yaklaşım dilin toplum içindeki kullanımına odaklanmaktadır. Bu noktada dil kullanımının analizine birincil önem verilmekte ve kod analizi ikincil duruma düşmektedir. Dilbilimci, dili bağlamı dışında analiz ederken, toplumdilbilimci dili sosyal bağlamda kullandığı şekliyle analiz etmektedir. Kısaca dilbilim, dilin, öncelikle de dilin yapısının incelenmesiyken, Toplumdilbilim dilin farklı düzeylerde, farklı amaçlar ve işlevler için kullanımının incelenmesini kapsamaktadır.

Toplumdilbilim alanında ele alınan konulardan bazıları şunlardır: Toplumsal grupların dil kullanımı, dilsel tutumlar, dilin standart ve standart olmayan biçimleri, dil değişimleri ve kesitler, ilişki dili, kırma dil ve kırma anadili, iki dillilik, dil düzenlemesi/planlaması (İmer vd., 2011, s. 242).

Toplumdilbilimin inceleme alanlarını Güven (2012, s. 58), Tercanlıoğlu'ndan (2000) şöyle aktarmıştır:

- Dil ilişkisi: ödünçleme, çok dillilik, diglossia, ilişki dilleri, kreoller, geçer dil, kod değiştirimi
- Diyalekt, standartlar, sosyolekt, isoglosses
- Dil ve eğitim
- Geniş ve dar kodlar
- Dil politikası
- Erkek ve kadın dili
- Dil ve kültür, dil, kültür ve düşünce, Dilsel gerekircilik/kültürel izafiyet ve Sapir-Whorf hipotezi
- Dilsel ve toplumsal eşitsizlik, davranışsal dil çalışmaları, dilsel önyargılar.

2.2. Almanya'daki 3 Kuşak Türkler

Almanya'daki Türkler kelimesiyle genellikle, Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş ve yerleşmiş kişiler tanımlanmaktadır. Geçtiğimiz 40 yıl içerisinde Türkiye'den Almanya'ya üç milyon civarında insan göç etmiştir.³

Almanya, 20. Yüzyılın en önemli göç ülkelerinden biridir. 1945-1973 yılları arasında 30 milyondan fazla kişi Almanya'ya göç etmiştir (Cindark, 2010, s. 52). 1955 yılında İtalyan

³ https://tr.wikipedia.org/wiki/Almanya%27daki_T%C3%BCrkler (Erişim Tarihi: 11.11.2024)

işçilerin alımı ile başlayan “Misafir işçi” alımı diğer anlaşmalara örnek teşkil etmiştir ancak özellikle 1961 yılında yaşanan Türk-Alman göçü, Alman göç tarihinin başlangıcı olarak da değerlendirilmektedir (Ha, 2003, s. 56).

Gastarbeiter (Misafir işçi) statüsü ile 1961-1973 yılları arasında yaklaşık 865.000 işçi Türkiye'den Almanya'ya göç etmiştir. Bu dönemde göçe katılanların çoğunluğunun orta yaş grubunda yer alan ve eğitim seviyeleri orta derecede olan erkekler oldukları bilinmektedir. Kadın nüfusun sayısı, aile birleşimi ve evlilikler yoluyla sonraki dönemlerde artış göstermektedir (akt. Başkurt, 2009, s. 82).

Bugün, Almanya’da göç süreçleri sonucunda IV. kuşağa ulaşan ve elli beş yılı aşan göç tarihine sahip bir Türk varlığı söz konusudur (Aslan, 2019, s. 1105). Almanya, 1988 yılına kadar ülkedeki yabancıları “Gastarbeiter” (misafir işçi) olarak tanımlamaktaydı (Cindark, 2010, s. 51). Çünkü bir "göçmen ülkesi" olmak istemiyordu (Cindark, 2010, s. 52). Ancak, zamanla geri dönüşleri gecikince “Mitarbeiter” (Çalışma/iş arkadaşı), ülkede kalıcı oldukları kesinleşince de Almanya’ya kendileri, ebeveynleri veya büyük ebeveynleri göç etmiş olan ve yerli Almanlara kıyasla daha belirgin bir dilsel ve kültürel fark taşıdığı düşünülen grupları tanımlamak için kullanılan (Deppermann, 2013, s. 10) “Migranten” (Göçmenler) terimi kullanılmaya başlandı. Ancak bu durum, hiç arzu edilmemesine rağmen artık Almanya'nın göçmenlerin yaşadığı bir ülke olduğu anlamına gelmekteydi (Başkurt, 2009, s. 84).

Almanya’ya ilk giden Türkler I. Kuşak olarak adlandırılmaktadır (Bekar, 2016, s. 286). I. Kuşaktaki Türk işçiler, sahip oldukları farklı sosyokültürel yapıları nedeniyle Alman toplumu tarafından merak ve şaşkınlık ile karşılanmıştır. Burada söz konusu olan farklılıklar; inanç sistemi, dil, din, gelenek ve görenekler ile eğitim anlayışı gibi temel toplumsal unsurları içermektedir. İlk kuşak Türk işçileri, ev sahibi ülkenin dilini sadece işitsel yolla edindiklerinden dolayı, toplum ile fazla temas edememiş, bu durum onların yerel kültürü içselleştirmelerini zorlaştırmıştır. Bu kişilerin günlük yaşamları genellikle iş ve ev arasında sınırlı bir döngüyle şekillenmiş, bu da sosyal entegrasyon süreçlerini olumsuz yönde etkilemiştir (Aksoy, 2010, s. 14).

Ana dillerini ve ağız özelliklerini korumuş olan ilk kuşaktaki bireyler, kendilerini günümüzde hâlâ ‘Gurbetçi’ olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler kendilerini Almanya’ya bağlayan en önemli etkenin çocukları ve torunları olduğunu, ama memleketlerinin Türkiye olduğunu her ortamda dile getirmektedirler (Bekar, 2016, s. 286).

Almanya’da, halk arasında ‘‘Türk Gettosu’’ olarak anılan ve Türk nüfusunun yoğunlaştığı bölgeler bulunmaktadır. Özellikle kırsal kökenli bireylerin tercih ettiği bu alanlarda ortak dil konuşulmakta ve benzer kültürel değerler sürdürölmektedir. Bu durum, bireylerin Müslöman kimliklerini korumalarına olanak tanımış ve Hristiyan çoğunluğun egemen olduğu toplumda dışlanmışlık hissinden kısmen korunmalarını sağlamıştır. Bu yaşam biçimi, bireylerin çevre toplumdan belirli ölçüde izole olmalarına yol açmakla birlikte, tercih edilmesinde istikrarlı bir sosyal statü arayışı ve kimliğin tanınma isteği belirleyici olmuştur. (Başkurt, 2009, s. 86).

II. Kuşak, diğer adıyla kayıp kuşak, 1980’lerin başında aile birleşimi ile göç eden ya da Almanya’da doğmuş bireyleri kapsamakta olup, iki apayrı kültürel yapı ve kimlikler arasında sıkışmış bireyleri tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Aksoy, 2010, s. 15).

Kültür ve dil çatışmalarını en belirgin şekilde yaşayan kuşak, II. Kuşak olmaktadır. Bu kuşaktaki bireyler hem arkadaş çevresinde hem de okulda, ailelerinden farklı bir kültür ve çevreyle karşılaşmışlardır. II. kuşağın, aile içinde Türkçe, okul ve arkadaş ortamında ise Almanca konuşması, onları kültürel ve dilsel açıdan bir çatışma ortamına sokmuştur. Bu çatışma süreci, II. kuşağın kimlik algılarında değişikliklere yol açmıştır. Çoğunlukla kendilerini göçmen olarak tanımlamalarına rağmen, bazıları Almanya’yı vatanları olarak kabul edip, kendilerini ‘‘Avrupalı Türkler’’ olarak ifade etmeye başlamışlardır (Bekar, 2016, s. 286).

II. ve III. Kuşak Türklerin I. Kuşağa kıyasla daha fazla ırkçılığa maruz kaldıkları bilinmektedir. Bunu sebebi ise II., III. ve sonraki kuşak yabancıların buldukları toplumda aldıkları eğitim ve kültürle o toplumdaki yerli bireylerle iş ve yüksek öğretim alanlarında rahatlıkla rekabete girebilmeleri ve ebeveynlerinin yapmış oldukları işleri istememelerinden kaynaklanmaktadır (Aksoy, 2010, s. 15).

III. Kuşak Türkler, diğer kuşaktakilere göre Alman toplumuyla çok daha yakın ilişki içinde olmuşlardır. Eğitim hayatına direkt olarak Alman okullarında başladıkları için eğitim yönünden bir güçlölkle karşılaşmamışlardır. III. Kuşağın aile büyüklerine göre sosyalleşme sürecini çok daha rahat geçirdiği söylenebilir. Bu bireylerin en büyük problemleri ise Türk kültürüne ve diline karşı yabancılaşmalarıdır (Demirağ ve Kakışım, 2018, s. 143).

Türklerin, Almanya’da geçirmiş oldukları süre boyunca, özellikle III. Kuşak bireyler üzerinde uygulanan politikalar, bilinçsizlik, baskın kültürün etkisi ve eğitim alanındaki yetersizlikler gibi faktörler nedeniyle ana dil kaybı yaşanmış, bu bireyler Türkçe ile

Almanca'nın karışımından oluşan bir dil kullanmaya başlamışlardır. Bazı bireylerde ise Almanca, baskın dil haline gelmiştir (Özkan, 2015, s. 2).

I. Kuşakta yer alan ve aynı zamanda III. Kuşak Türklerin dedeleri olan bireyler, neredeyse hiç Almanca bilmemektedir. Buna karşılık II. Kuşak hem Türkçeye hem de Almancaya hâkimdir. III. Kuşak ise %90 oranında yalnızca Almanca konuşmakta; bu nedenle de kendi ailelerinin anadilinden uzaklaşmış, ona yabancı hale gelmişlerdir (Kırmızı, 2016, s. 153).

Türkçe – Almanca iki dilli bireylerin dil kullanımları birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Keim (1982, s. 433), misafir işçi olarak Almanya'ya giden işçilerin, Almancayı düzenli bir Almanca dersinden ziyade kontrolsüz bir biçimde televizyon ve radyolar aracılığıyla öğrenilen Almancayı 'Gastarbeiterdeutsch' terimi ile tanımlamıştır. Gastarbeiterdeutsch için şu örnekler verilebilir:

- "ich drei Jahre hier arbeite" (Ben üç senedir burada çalışıyorum)
- "Telefon machen" (Telefon görüşmesi yapmak)
- "nix gut" (Hiçbir şey iyi değil) (akt. Keim, 1982, s. 434)

Bu cümleler incelendiğinde dikkat çeken nokta Almanca dil yapısının oldukça basitleştirilmiş olması ve aynı zamanda konuşmacıların anadillerinden de yapılar içeriyor olmasıdır (Daszkiewicz, 2018). Birini aramak, telefon görüşmesi yapmak için Türkçede 'Telefon etmek' sözü kullanılırken, Almancada 'telefonieren' kelimesi kullanılmaktadır. Gastarbeiterdeutsch türünde ise anadilinden esintiler yabancı dile aktarılarak 'Telefon machen' denmektedir (Keim, 1982, s. 434).

90'lı yılların ortalarında özellikle yabancıların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde, 'Kriezdeutsch' adı verilen bir gençlik dili ortaya çıkmıştır (Wiese, 2010, s. 1). Almanya'da yaşayan, özellikle II.ve III. Kuşak Türkler tarafından hızla yaygınlaşan bu konuşma stiline "Kanak- Sprak" da denmektedir. Wardhaugh ve Fuller (2015, s. 44), Wiese (2010, s. 1) ve Auer (2013, s. 10) Kanak-Sprak kelimesinin yanlış ve saldırgan anlaşılması için 'Kriezdeutsch' terimini kullanmışlardır.

Kriezdeutsch'un kimler tarafından konuşulduğu literatürde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Kriezdeutsch konuşurlarının genellikle çok etnikli mahallelerde yaşadıkları konusunda bir mutabakat vardır ve bir gençlik dili olarak anılmaktadır, ancak gerçekten de genç

konusmacılarla sınırlı olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir (Wardhaugh ve Fuller, 2015, s. 44).

Auer (2013, s. 10) Kriezdeutsch konuşurlarını sosyal olarak marjinalleşmiş göçmen kökenli gençler olarak ele alırken, Wiese (2010, s. 6) tek dilli Almanca konuşan Alman ve diğer ulusal kökenli konuşurlar olarak ele almakta ve konuşurlarının Kriezdeutsch’u evde değil, arkadaşlarıyla konuşmayı tercih ettiğini de eklemektedir. Yabancı kelimeler olarak, Almanca dışında başka bir aile dili olmayan ve örneğin Arapça veya Türkçe konuşmayanlar da dahil olmak üzere farklı kökenlerden konuşmacılar tarafından eşit şekilde kullanılabilen bir dil olan Kriezdeutsch herkes tarafından konuşulabilmektedir. Örneğin Almancada “Computer” kelimesini kullanmak için İngilizce bilmek gerekmediği gibi, “vallah” da Arapça bilmeden kullanılabilir.

Kriezdeutsch, Türkçe- Almanca veya farklı ulusların dillerinin birbiriyle karıştırıldığı bir “karma dil” olarak tanımlanmamalıdır. Kriezdeutsch, bozuk bir Almanca değil, tıpkı diğer Alman lehçeleri gibi telaffuz, kelime seçimi ve dilbilgisi gibi alanlarda sistematik dilbilimsel özelliklere sahip kentsel bir Almanca lehçesidir ve ‘lan’ ve ‘vallah’ gibi Türkçe ve Arapça kelimeler bu lehçeye yeni kelimeler olarak entegre edilirken sadece telaffuzu almanlaştırılmaktadır (Wiese, 2010, s. 8).

Kriezdeutsch için örnekler şu şekildedir:

“ich mach dich Krankenhaus”.

“wenn die uns kommen” (Auer, 2013).

“Sons bist du toter Mann”.

“has du problem?” (Tekin ve Colliander, 2010, s. 50).

“Lassma Viktoriapark gehen, lan”(Wiese, 2010, s. 10).

“Ich hab meiner Mutter so Zunge rausgestreckt, so aus Spaß. Vallah” (Wiese, 2010, s. 12).

Kriezdeutsch dil yapısı hatalarıyla dolu bir Almanca gibi gözükse de aslında kendi lehçesinin gereğini yerine getirmektedir. Diğer lehçelerde olduğu gibi, standart Almancada meydana gelmiş olan sapmalar belirli kurallara uymaktadır ve konuşmacıların “düzgün Almanca” konuşmamasından kaynaklanmamaktadır. Aksine, bireyler bu sapmaları bu lehçenin bir gereği olarak bilerek yapmaktadırlar (Wiese, 2010, s. 8).

2.3. İki Dillilik

“İki dillilik” teriminin Latin kökenli olup “iki” “bi” anlamına ve “dil” de “lingua” anlamına gelmektedir (Ertek ve Süverdem, 2020, s. 184). Kavramın Batı dillerindeki sözcük karşılığı İngilizcede “Bilingualism”, Fransızcada “Bilinguisme”, Almandada “Zweisprachigkeit (Bilingualität, Bilingualismus)” olarak yer almaktadır (Oruç, 2016a, s. 284).

İki dillilik olgusunun yalnızca dilsel değil, aynı zamanda bireysel, sosyal, kültürel, psikolojik ve eğitimsel pek çok yönü bulunmaktadır. Özellikle göçmenler ve azınlık topluluklar gibi gruplar, iki dillilik ile doğrudan ilişkili olmaktadır. Onların dil öğrenme süreçleri, eğitimle ilgili zorlukları, psikolojik durumları, toplumsal entegrasyonları ve ekonomik sıkıntıları, iki dilliliğin farklı boyutlarıyla iç içe geçmekte ve bu durumu anlamak için daha geniş bir perspektife ihtiyaç duyulmaktadır (Bican, 2017, s. 354).

Türk Dil Kurumu⁴ sözlüğünde iki dillilik, “İki dilli olma durumu” olarak tanımlanırken, iki dilli kavramı da “İki ayrı dile sahip olan”, “İki ayrı dili okuyup yazma gücünde ve becerisinde olan” şeklinde tanımlanmıştır. Alman Duden⁵ sözlüğünde İki dillilik, “Zweisprachigkeit” olarak taranmış ve “iki dilli olma” (das Zweisprachigsein), iki dilli (zweisprachig) terimi ise “iki dil konuşan ve kullanan” (Zwei Sprachen sprechend, verwendend) olarak tanımlanmıştır. Alman DWDS (Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache) (2024) sözlüğünde İki dillilik, “Zweisprachigkeit” olarak taranmış ve “iki dile olan hakimiyet” (die Beherrschung zweier Sprachen), iki dilli (zweisprachig) terimi ise “iki dil kullanmak” (zwei Sprachen verwendend) olarak tanımlanmıştır. Cambridge Dictionary⁶ de yapılan aramada İki dillilik, “iki dil kullanma veya konuşabilme becerisi (the fact of using or being able to speak two languages)” olarak ifade edilmekte ve iki dilli kavramı ise “İki dili eşit derecede kullanabilen (able to use two languages equally well) olarak tanımlanmaktadır.

Fransanın Le Dictionnaire⁷ sözlüğünde Bilinguisme terimi girilerek yapılan İki dillilik aramasında “iki dilli olmak, iki dile hâkim olmak” (fait d’être bilingue, de maîtriser deux langues) ve “Bilingue” yani iki dilli terimi ise “İki dilde olan ve iki dil bilen” olarak açıklanmıştır. Diğer bir Fransızca kaynak olan Larousse⁸ sözlüğü, iki dilliliği iki farklı bağlamda ele alır: “İki farklı dili akıcı şekilde konuşan bir bireyin durumu” (bireysel iki

⁴ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)

⁵ <https://www.duden.de/> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)

⁶ <https://www.dwds.de/> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)

⁷ <https://www.le-dictionnaire.com/> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)

⁸ <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)

dillilik) ve ‘‘iki dilin aynı anda kullanıldığı bir toplumun durumu’’ (toplumsal iki dillilik) olarak tanımlar. Ayrıca, ‘‘iki dilli’’ kavramı, ‘‘iki farklı dilde olan’’ (Qui est en deux langues différentes) olarak ifade edilmiştir.

Alanyazın taramasında birçok araştırmacının iki dillilik hakkında farklı görüşlere sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum, ortak bir iki dillilik tanımına varılamadığının göstergesidir (Yılmaz, 2015, s. 1643). Bu çeşitliliğin nedenleri arasında, iki dilliliğin yaş, edinim biçimi, edinim koşulları, bireyin ana dile maruz kalıp kalmama durumu ve her iki dildeki yetkinlik düzeyi gibi pek çok faktöre bağlı olarak tanımlanabiliyor olması yer almaktadır. Bu faktörler, iki dilliliği farklı şekillerde kavramamıza ve tanımlamamıza neden olmaktadır (Kaya vd., 2019, s. 99).

İki dilliliğin tanımı, zaman içerisinde önemli değişimler göstermiştir. Tarihsel bağlamda incelendiğinde, araştırmacıların bir kısmının, yalnızca sınırlı sayıda bireyin sahip olduğu mükemmeliyetçi bir yaklaşım benimsedikleri görülmektedir. Geçmişte birçok araştırmacıya göre, bireyin her iki dili de kusursuz bir şekilde konuşabilmesi, onu iki dilli olarak tanımlamak için yeterli bir kriter olmaktaydı. Ancak günümüzdeki tanımlar, iki dilli bireylerin gerçek deneyimlerine ve durumlarına daha fazla odaklanmaktadır.

Helot (2006, s. 9) İki dillilik tanımlarındaki aşırılıkları şu sözleriyle eleştirmiştir: ‘‘Kimin iki dilli olup olmadığını tanımlamak kesinlikle imkansız bir iştir: 1960'lardan bu yana yayınlanan çok sayıda bilimsel literatüre bakarsanız, araştırmacı sayısı kadar tanım olduğunu ve bu tanımların maksimalist bir bakış açısından (iki dili anadili gibi konuşmak) minimalist bir bakış açısına (yabancı dilde birkaç cümle söyleyebilmek veya anlayabilmek) kadar değiştiğini ve bu iki kutup arasında kalan tüm olasılıkları içerdiğini görürsünüz’’ (akt Ertek ve Süverdem, 2020, s. 185).

İki dillilik alanındaki en eski tanımlara bakıldığında, karşımıza ilk olarak Bloomfield çıkmaktadır. Bloomfield (1933, s. 56), bu alandaki en eski araştırmacılardan biri olarak, bir bireyin ikinci dilini anadili gibi kullanabilmesi durumunda iki dilli olarak kabul edilebileceğini öne sürmüştür. Bu tanım, bireyden dilin dört temel becerisi olan okuma, yazma, dinleme ve konuşma boyunca her iki dilde de mükemmel bir eşitlik beklenmesini gerektirmektedir. Ancak, Bloomfield'in iki dilliliğin ‘‘iki dilin anadil gibi kontrol edilmesi’’ tanımına şiddetle karşı çıkan Grosjean (2014, s. 2), yalnızca bu tanımın kabul edilmesi durumunda, iki veya daha fazla dili düzenli olarak kullanan ancak her bir dilde anadili düzeyinde akıcılığa sahip olmayan bireylerin

büyük çoğunluğunun bu tanımdan etiketlenmeyeceğini vurgulamaktadır. Bu durum, iki dilliliğin daha geniş ve kapsayıcı bir tanıma ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Bu alanda en eski araştırmacılardan bir diğeri olan Christophersen (1948, s. 2), Bloomfield'e benzer bir yaklaşım sergileyerek iki dilli bireyleri, her iki dili de en az tek dilli konuşabilenler kadar ustalıkla kullanabilen kişiler olarak tanımlamaktadır. Christophersen'a (1948) göre, bir birey İngilizceden Fransızcaya geçiş yaptığında adeta bir İngiliz'den Fransız'a dönüşmeli, bu da mükemmel bir iki dillilik anlayışını yansıtmaktadır. Bu mükemmeliyetçi iki dillilik tanımlarının aksine, Macnamara (1967, s. 59), iki dilli bireyi anadili dışındaki bir dilde dört temel dil becerisinden yalnızca birinde en az yeterliliğe sahip olan kişi olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla, anadili İngilizce olan ve az da olsa Fransızca okuma yeterliliğine sahip bir birey, Macnamara'ya (1967, s. 60) göre iki dilli olarak kabul edilmelidir.

Mackey (1962, s. 52) ve Weinreich (1979, s. 1), iki dilli kavramının oldukça göreceli bir niteliğe sahip olduğunu belirtmiş ve iki dilliliği “aynı birey tarafından iki veya daha fazla dilin dönüşümlü olarak kullanımı” şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanımlar, göç ettikleri ülkede yerel dili konuşan ancak o dili okuyup yazamayan misafir işçilerden, her iki dili de tamamen akıcı bir şekilde konuşabilen profesyonel tercümanlara kadar geniş bir yelpazede iki veya daha fazla dille yaşayan bireyleri kapsamaktadır (Grosjean, 2014, s. 2).

Günümüzde kabul edilen tanımlara göre, bireyin iki dilli olarak nitelendirilebilmesi için, söz konusu kişinin günlük yaşamında kullandığı tüm dillerde eşit düzeyde yetkinliğe sahip olması gerekmektedir (Yılmaz ve Demirel, 2015, s. 1693). Bunun yerine, farklı yeterlilik seviyelerine sahip olan bireyler, dört temel dil becerisinden (konuşma, dinleme, okuma ve yazma) bir veya birden fazlasında, birden çok dilde yeterlilik sergileyebildikleri takdirde iki dilli olarak kabul edilebilmektedir (Brice ve Brice, 2009, s. 115).

İki dillilik, farklı dilleri konuşabilen bireyler arasındaki etkileşim olarak tanımlanırken, iki dilli birey, iki dile sahip olan kişi olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte, bu terim, dünya genelinde üç, dört veya daha fazla dili farklı düzeylerde bilen ve bu dilleri birbirinin yerine kullanabilen çok sayıda bireyi de kapsayacak şekilde geniş bir anlamda kullanılabilir (Wei, 2006, s. 1).

İki dillilik alanındaki araştırmalarda, bazı araştırmacılar iki dilliliği akıcılık düzeyine göre değerlendirirken, diğerleri dil yeterliliği veya dil kullanımını göz önünde bulundurmaktadırlar. Bu farklı bakış açıları nedeniyle, aynı araştırma grubunda yapılan

çalışmalar dahi birbirinden farklı ve çelişkili sonuçlar ortaya koyabilmektedir (Bican, 2017, s. 355).

Birey, iki dil konuşma becerisine sahip olsa da, pratikte yalnızca bir dili kullanma eğiliminde olabilir. Bu durumda, kişi her iki dilde de yetkin olmasına rağmen, pratikte yalnızca birini kullanmayı seçmektedir. Diğer yandan, birey her iki dili de düzenli olarak kullanıyor olsa bile, bu dillerden birindeki yeterliliği belirgin şekilde daha yüksek olabilir. Bazı bireyler, sözlü iletişimde bir dili kullanırken, yazma ve okuma süreçlerinde bir veya iki farklı dili tercih edebilir. Bazı bireyler ise, başkalarıyla iletişim kurarken dillerini yaratıcı biçimlerde harmanlayarak, yani kod değiştirerek kullanma eğiliminde olabilmektedir (Baker, 2011a, s. 16).

Grosjean (2010, s. 22), araştırmacıların çoğunun iki dillileri tanımlama kriteri olarak dil kullanımını dikkate almayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Grosjean (2010, s. 4), akıcılıktan ve yetenekten ziyade dillerin düzenli kullanımına odaklanan bir tanım önermektedir: “İki dilliler, günlük yaşamlarında iki veya daha fazla dili veya lehçeyi kullanan kişilerdir”. Bu tanımda, yalnızca farklı diller değil, aynı zamanda lehçeler de iki dillilik kategorisine dahil edilmektedir (Grosjean, 1997, s. 164). Yılmaz ve Demirel’e (2015, s. 1694) göre ise, bir kişinin iki dilli sayılabilmesi için ana dilinin yanı sıra ikinci bir dili de belirli dilsel işlevleri yerine getirebilmek amacıyla kullanabilme becerisine sahip olması yeterli olmaktadır.

Baker (2011a, s. 8), bireyin iki dilli olabilmesi için günlük yaşamda kullandığı dillerde eşit düzeyde yeterliliğe sahip olması gerekmediğini ileri sürmektedir. Birey, farklı yetkinlik seviyelerine sahip olsa bile, her iki dili de aktif olarak günlük yaşamında kullanıyorsa, bu durum o bireyi iki dilli olarak tanımlamak için yeterli olmaktadır. Bu yaklaşım, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (2001, s. 4) (Common European Framework of Reference for Languages - CEFR), tarafından da desteklenmektedir. CEFR, ikinci dil öğretiminde asıl hedefin, çok dilli bireylerin ideal bir ana dili konuşucusu seviyesine ulaşmak olmadığını ifade etmektedir. Nitekim bu düzeye gelebilmek çok mümkün olmadığı gibi çok da gerçekleştirilebilir değildir.

Dillere ihtiyaç ve dil kullanımları genellikle oldukça farklı olduğu için iki dilliler nadiren dillerinde eşit ve tam bir akıcılık geliştirmektedirler. Bir dilde elde edilen akıcılık seviyesi, o dile duyulan ihtiyaca bağlı ve alana özgü olacaktır. Eğer bir dilde okuma ve yazma becerilerine ihtiyaç duyulmuyorsa, bu beceriler geliştirilmeyecektir. Eğer bir dil sınırlı sayıda insan tarafından az sayıda alanda konuşuluyorsa, yaygın olarak kullanılan bir dile göre daha az

akıcı ve daha kısıtlı olabilir. Bir dil belirli bir amaç için hiç kullanılmazsa, o amaç için gerekli dilsel özellikler, yani özel kelime hazinesi, üslup çeşitliliği, bazı dilsel kurallar, vb. gelişmeyecektir (Grosjean, 1997, s. 166).

İki dillilik ve yabancı dil arasında bazı farklılıklar vardır. Bir kişi, öğrendiği yabancı dili günlük yaşamında işlevsel olarak kullanmıyorsa; dili yalnızca akademik ya da araştırma amaçlı kullanıyor ve bulunduğu çevre de bu dilin kullanımını gerektirmiyorsa, söz konusu dil birey için yabancı dil düzeyinde kalır. Ancak birey, o dilin aktif olarak konuşulduğu sosyal ortamlara girer ve dili ister sözlü ister yazılı biçimde, farklı beceri alanlarında işlevsel hâle getirirse, iki dillilik gelişebilir. Özetle, bireyin maruz kaldığı ortamlar ve dili kullanma sıklığı, iki dilli olmayı belirleyen temel unsurlardır (Ateşal, 2017b, s. 9).

2.3.1. İki Dillilik Nedenleri

Her bir iki dillilik durumu, birbirinden farklı bireysel ve sosyal etkenlerin bir araya gelmesinin bir sonucu oluşmaktadır. Bundan dolayı hiçbir iki dilli birbirinin aynısı olmamakta ve homojen bir yapı oluşturmamaktadırlar (Bican, 2017, s. 355). İki dilli olmanın birçok nedeni olabilir. Bunlardan bazıları:

1. Göçler,
2. Eğitim-öğretim ve kurslar,
3. Meslekler, kurumlar,
4. Sosyal ortam/Tabii ortam,
5. Yaşanılan coğrafya (Resmî iki dillilik),
6. İkinci dil öğrenme isteği/hobi,
7. İhtiyaç,
8. Evlilikler,
9. İngilizce şeklinde sıralanabilir (Ateşal, 2017a, s. 46).

İki dilliliği oluşturan temel faktörlerden biri göçtür. Göç, insanların kendi ülkelerini terk ederek yabancı bir ülkeye gitmeleri ve geçici veya kalıcı olarak o ülkeye yerleşmeleridir. Göçlerin, ekonomik, dilsel ve politika gibi sebepleri olmasıyla beraber temel amacı yerleşilecek yeni ülkede daha iyi bir iş, eğitim ve üst seviyelerde bir yaşam kalitesine kavuşabilmektir. Türkiye'den özellikle Avrupa ülkelerine yaklaşık olarak elli yılı aşkın süredir devam eden göçler ilgili ülkelerin toplumuyla göçmen topluluklarının etkileşim halinde olmasını

sağlamıştır. Bu durum toplumlarda çok dilliliğe ve çok kültürlülüğe yol açmıştır (Ertek ve Süverdem, 2020, s. 184).

Çocuklukta iki dilli olmanın en yaygın şekilleri göç veya okul eğitimiyle gerçekleşmektedir (Hamamcı, 2020, s. 164). Örgün eğitim veren okullarda ikinci bir dil öğrenen çocuklar, her iki dili aktif bir şekilde kullanarak iki dilli ve kültürlü kişilikler geliştirme konusunda en avantajlı konumda olan bireylerdir. Çalışma veya iş kaynaklı nedenlerden dolayı sadece bir ile beş yıl arası gibi kısa dönemde yeni bir ülkede yaşayan ailelerin sayısı da artmaktadır. Bu ailelerin çocukları uluslararası veya yerel okullara devam etmektedir (Hamamcı, 2020, s. 160).

İş hayatı, insanların iki dilli olmalarını zorunlu bir hâle getirmektedir. Günümüzde hem Türkçenin hem de ikinci bir dilin, özellikle İngilizcenin, hatta Arapçanın da eklenebileceği birçok kurum ve işyerinde kullanılması gerekmektedir (Ateşal, 2017a, s. 46). İngilizce, günümüzde dünya genelinde ana dil, ikinci dil ve yabancı dil olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Birçok ülke, dil politikalarında İngilizceyi resmi dil olarak kabul etmekte ve çoğu ülkede İngilizce, genellikle ilk öğrenilen yabancı dil olmaktadır. Bu durum, İngilizcenin küresel hâkimiyetinin artmasına yol açmakta ve İngilizce öğrenimi giderek zorunlu hâle gelmektedir (Ateşal, 2017a, s. 50).

İki dilliliğin diğer önemli bir nedeni de yaşanan coğrafyadır. Örneğin, Kanada (İngilizce ve Fransızca) ve Hindistan (Hintçe ve İngilizce) gibi resmî olarak iki dilliliği benimseyen ülkelerde, coğrafyanın etkisiyle iki dillilik yaygın bir olgudur. Resmî iki dilliliğin var olduğu ülkelerde yaşayan topluluklar genellikle resmî dilin yanı sıra kendi ana dillerini de kullanmaktadırlar. Ancak bunun tersine, resmi dilin tek olduğu bir ülkede de farklı ana dilleri konuşan topluluklar, resmi dil sayesinde iki dilli bir statüye sahip olabilmektedir (Ateşal, 2017a, s. 48). Örneğin, Almanya'da yaşayan Türk kökenli bir Alman vatandaşının birinci dili Türkçe, ikinci dili Almancadır, Almanca onun için yabancı dil değildir (Oruç, 2016b, s. 320). Kürt kökenli bir Türk vatandaşının ana dili Kürtçedir, ikinci dili ise yani ülke dili, resmi dili Türkçedir. Bu kişiler resmi dil nedeniyle iki dilli bir statüde yaşamaktadırlar (Oruç, 2016b, s. 319).

Günümüzde, insanların iki dilli olmasındaki bir diğer etken, bireylerin dil öğrenmeye olan ilgisi veya dil öğrenimini kendilerine bir hobi olarak görmeleridir. Bu nedenle, birçok birey dil öğrenme eğiliminde bulunmaktadır (Aba ve Belkaid, 2020, s. 1). Dil öğrenme

motivasyonları, öğrenilen dilleri karşılaştırmak, farklı ülkelerden dil konuşucularıyla iletişim kurmak ve çeşitli toplulukların kültürel yapılarını tanımak gibi farklı amaçlara dayanabilmektedir. Bu nedenle, bir ilgi alanı ya da hobi olarak sürdürülen dil öğrenme süreci, bireyleri yalnızca iki dilliliğe değil, aynı zamanda çok dilliliğe de yönlendirebilmektedir (Ateşal, 2017a, s. 49).

Diller, çeşitli etnik ve kültürel kökenlere sahip insanların sosyal, siyasi ve kültürel etkileşimlerinden, ayrıca evlilikler aracılığıyla oluşan akrabalık ilişkilerinden etkilenmektedir. Farklı dilleri konuşan bireylerin bir araya gelmesi, çocuklarının iki dilli olmasına yol açan en belirgin sonuçlardan biridir (Nalbant, 2009, s. 1607).

2.3.2. İki Dillilik Boyutları

İki dillilerin homojen gruplar olmadığı ve çeşitli boyutlarda değişiklik gösterdiği bir gerçektir. Baker (2011a, s. 16) İki dillilik boyutlarını şu şekilde sıralamıştır:

1. Yetenek

Bazı iki dilli kişiler her iki dilde de aktif olarak konuşup yazarken, diğerleri daha pasif iki dillidir ve alıcı iki dilliliğe sahiptirler. Bazı bireylerin iki veya daha fazla dil becerisi iyi gelişmişken diğerleri ikinci bir dil edinmenin ilk/erken aşamalarından geçiyor olabilmektedir. Dolayısıyla yetenek bir boyut ya da süreklilik arz eder ve hakimiyet ile gelişim konuşmacılar arasında farklılık gösterebilmektedir (Baker, 2011a, s. 16).

Çok dilli bir konuşmacının her dilde aynı düzeyde veya türde yeterliliğe sahip olmadığını kabul etmek önemlidir. Örneğin Fas'ta anadili Berberice olan bir kişi Fas Arapçasını da akıcı bir şekilde konuşabilir ancak bu dillerden herhangi birinde okuryazar olmayabilir. Bu Berberi konuşmacı yüksek ihtimalle modern standart Arapça eğitimi alacak ve bu dili yazı ve resmi amaçlar için kullanacaktır. Klasik Arapça cami dili olmakta ve dualar ve Kur'an okumak için kullanılmaktadır (Wei, 2006, s. 2).

2. Kullanım

Her dilin edinildiği ve kullanıldığı alanlar (bağlamlar) çeşitlilik göstermektedir (örn. ev, okul, sokak, telefon). Bir birey farklı dilleri farklı amaçlar için kullanabilmektedir. Örneğin kişi evde bir dil kullanırken, okulda başka bir dil kullanılabilir (Baker, 2011a, s. 16).

Örneğin, Almanya’da yaşayan ve anadili Türkçe olan bir birey, ikinci dili olarak Almancayı kullanabilir. Bu birey, Almancayı genellikle okul gibi resmî ortamlarda ve kamusal alanlarda kullanırken, Türkçeyi daha çok evde, aile ve arkadaş çevresinde tercih edebilir. Dolayısıyla bireyin günlük yaşamında kullandığı diller, bağlama göre farklılık göstermekte ve bu durum iki dillilik örüntüsünü ortaya koymaktadır (Nakiboğlu, 2019, s. 3)

3. Denge

İki dilli ve çok dilli kişiler, iki veya daha fazla dili kullanma yetenekleri veya kullanımları açısından nadiren eşit olmaktadır. Çoğu zaman tek bir dil daha baskındır ve bu zamanla değişebilmektedir (Baker, 2011a, s. 16).

Her iki dili de eşit derecede akıcı kullanabilen kişiler, dengeli iki dilli bireyler olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanıma tam olarak uyan kişi sayısı oldukça azdır. Her iki dillin de eşit derecede duyulduğu, kullanıldığı ve uygulandığı aile ortamlarında büyüyen çocuklar, erken dengeli iki dilliler olarak kabul edilmektedir. Erken dengeli iki dilli çocuklar her iki dile de aynı anda maruz kaldıklarından dolayı hangi dilin ana dil hangi dilin ikinci dil olduğu net bir şekilde belirlenmemektedir. Zaman aralıklarıyla ilgili farklı görüşler olsa da, ilkökul öncesi dönemde iki dille sürekli karşılaşmak dengeli iki dilliliğin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Hamamcı, 2020, s. 161).

4. Yaş

İki dillilik, bireyin ikinci dili hangi yaşta edindiğine bağlı olarak erken iki dillilik ve geç iki dillilik olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Hoffmann’a (1991, s. 34) göre, bireyin ikinci dilini 0-3 yaş gibi çok erken bir yaşta edinmesi, erken iki dillilik kapsamına girmektedirken yetişkinlik döneminde dili edinmesi ise geç iki dillilik olarak tanımlanmaktadır.

Andaş iki dillilik de denen erken iki dillilik, genellikle çocuğun doğduktan sonra iki dille yetişmesi, ailede ve çevrede iki dili duyarak ve kullanarak büyümesi sonucu aynı zamanda iki dil edinmesine denmektedir. Buna örnek olarak, Almanya’da Alman bir anne ve Türk bir babanın çocuğu, doğumdan itibaren anneden yalnızca Almanca ve babadan ise yalnızca Türkçe duyarak yetişmişse, her iki dili de aynı anda edinmiş kabul edilebilmektedir (Oruç, 2016a, s. 286).

Yaşa bağlı bir diğer iki dillilik türü ise sıralı iki dilliliktir. Üç yaşından sonra öğrenilen ikinci dil için sıralı veya ardışık iki dillilik terimi kullanılma eğilimindedir. Örneğin, bir

çocuğun ana dilini edindikten sonra 6-7 yaşına kadar farklı bir yere taşınması ve burada kullanılan dili öğrenip geliştirmesi bir ardışık erken iki dillilik örneğidir (Ertek ve Süverdem, 2020, s. 191).

İkinci dili üç yaşından sonra ya da okula başlayınca edinen bireyler farklı süreçlerden geçerler. Bu durumdaki çocuklar ikinci dil öğrenim süreçlerinde hedef dildeki kelimeleri anlamalarına rağmen kullanmaktan kaçınıp anadillerinde konuşmaya devam ederler. Sessiz döneme giren çocuklar dilin yapısını anlamaya çalışır, ancak konuşmaya geçiş yapmazlar. Dil öğrenim sürecinin başlarında çocuklar “Bilmiyorum” veya “Evet” gibi kısa sözcükler kullanır ve zaman ilerledikçe kendi cümlelerini kurmaya başlarlar. İkinci dil edinimi süreci, birinci dil edinimiyle benzer bir gelişim sürecini takip eder. Bu süreçte çocuklarda aşırı genellemeler ve dilbilgisi hataları görülebilir. İki dillilikte, her iki dildeki yeterlilik düzeyleri farklı olabilir. Yani, çocuk her iki dili de aynı düzeyde kullanamayabilir (Yılmaz ve Demirel, 2015, s. 1695).

5. Gelişmişlik

Yeni başlayan iki dillilerin bir dili iyi geliştirmişken, diğeri gelişimin erken aşamalarında olmaktadır. Dil gelişiminin bu aşaması için yükselen iki dillilik terimi kullanılırken, bunun tersi bir durum olan dilin azalması durumu için ise çekinik iki dillilik terimi kullanılmaktadır (Baker, 2011a, s. 16). Çocuğun dil gelişiminde ailenin çok büyük bir önemi vardır, çünkü çocuklar dili kolayca öğrendikleri gibi kullanmadıklarında kolayca unutabilmektedirler (Yılmaz ve Demirel, 2015, s. 1695).

6. Kültür

Dilsel çeşitliliğin fazla olduğu toplumlarda, bireylerin etkileşim biçimleri giderek daha fazla kültürlerarası bir çerçevede değerlendirilmekte; bu durum, iletişimin ve kimlik oluşumunun çok katmanlı doğasına işaret etmektedir. Kültürler arasında bir çatışma olması olağandır, ancak entegrasyon sayesinde bu çatışmalar hafifletilebilir (Veith, 2005, s. 192).

İki veya daha fazla dile sahip bireyler genellikle iki kültürlü veya çok kültürlü hale gelmektedirler. Örneğin göçmenler ve mülteciler ev sahibi ülkenin çoğunluğunun dilini öğrendiğinde, dil öğrenimine bir kültürleşme süreci eşlik etmektedir. Ancak örneğin bir dünya dili uzmanının iki dilde yüksek yeterliliğe sahip olmasına rağmen nispeten tek kültürlü olması da mümkündür (Baker, 2011a, s. 16). İki kültürlü bir birey, iki ya da daha fazla kültürün

yaşamına farklı derecelerde katılır; tutumlarını, davranışlarını, değerlerini, dillerini vb. kültürel durumlara veya bağlamlara en azından kısmen uyarlar ve içinde bulunduğu kültürlerin özelliklerini birleştirir ve harmanlar (Grosjean, 2019, s. 117).

7. Bağlam

Bireylerin iki dillilikleri, içinde buldukları dil ortamlarına göre desteklenebilmekte veya engellenebilmektedir. Bazı bireyler içsel topluluklarda yaşarken bazıları ise dışsal topluluklarda yaşamaktadırlar. İçsel topluluklarda yaşayan bireyler günlük hayatta birden fazla dili aktif olarak kullanmaktadırlar. Bu kişiler, yaşadıkları toplum içerisinde sürekli farklı dillerle karşılaştıklarından dolayı iki dilliliklerini doğal bir şekilde geliştirmektedir. Dışsal topluluklarla kastedilen ise tam tersi tek dilli bölgelerdir. Bu bireyler, kendi dillerini konuşan insanlarla ancak iletişim teknolojileri (telefon, e-posta, sosyal medya vb.) veya seyahat yoluyla bağlantı kurabilmektedirler. Eğer bir toplumda ikinci bir dil topluluğu bulunmuyorsa, bu durum bağlamın dışsal olması olarak tanımlanır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Ruslar, Rusça konuşan bir topluluk içinde değilse, Rusçayı aktif olarak kullanma fırsatları sınırlıdır (Baker, 2011a, s. 17).

8. Seçim

İki dillilikte seçmeli ve koşullu iki dillilik terimleri vardır. Seçmeli iki dillilik bireylerin özgür iradeleriyle ana dillerini kaybetmeden bir dili öğrenmeyi seçmeleridir. Örneğin, Çin'de Çince konuşan birinin İngilizce öğrenmesi bu kategoriye girmektedir. Koşullu iki dillilikte ise içinde bulunulan zorunlu koşullar nedeniyle ikinci bir dili öğrenmek zorunda kalınır. Genellikle göçmen ve mülteciler koşullu iki dilliler kategorisinde yer almaktadırlar. Bu bireylerin ana dilleri eğitim, siyaset, iş veya toplumda iletişim için yeterli olmadığından, ikinci dili öğrenmek zorunda kalırlar. Özetle seçmeli iki dillilik bir ayrıcalıkken, koşullu iki dillilik bir zorunluluktur (Baker, 2011a, s. 17).

2.3.3 İki Dillilik Türleri

Dünyada iki dil ve/veya daha çok dil bilen insanların sayısının tek dil bilen insanların sayısını geçtiği bilinen bir gerçektir (Yılmaz ve Demirel, 2015, s. 1694). İki dillilik ile ilgili olarak dili edinim yaşına, edinim şekline, dilin edinildiği topluma göre farklı sınıflandırmalar vardır. Wei (2000, ss. 4-5), iki dillilik türlerini en dar anlamları ile açıklamıştır. Tablo 2.1.'de Wei'nin tanımları özetlenmiştir.

Tablo 2. 1. İki dillilik türleri.

İki Dillilik Türleri	Açıklama
Alt İki Dilli	Birinci dil kullanımı esnasında ikinci dilden kalıpları yerleştirerek kullanan kişi.
Ardışık/Ardın İki Dillilik	İlk dilinin gelişmeye başlamasından sonra herhangi bir aşamada ikinci dilinin eklendiği kişi.
Baskın İki Dillilik	İki dilinden birinde daha fazla yeterliliğe sahip olan kişi.
Bileşik İki Dillilik	İki dili de aynı anda ve bağlamda öğrenen kişi
Çapraz İki Dillilik	Aynı dil ailesinden olmayan standart bir dilde veya standart olmayan bir dildeki bir lehçede iki dilli olan kişi.
Çekinik İki Dillilik	Kullanım eksikliği nedeniyle, kolaylıkla kendini ifade etmede zorluklar hissetmeye başlayan kişi.
Dengeli/Eşit/Simetrik İki Dillilik	İki dile de aşağı yukarı eşit düzeyde hâkim olan kişi.
Dikey İki Dillilik	Aynı dil ailesinden başka bir dil ya da lehçeyi ikinci dil olarak edinen kişi.
Doğal İki Dillilik/Birincil İki Dillilik	Herhangi bir dil eğitimi almamış ve sık sık iki dil arasında yorumlama ya da çeviri yapma durumunda olmayan kişi.
Eklemeli İki Dillilik	İki dili tamamlayıcı bir şekilde birleştiren kişi.
Eksiltici İki Dillilik	İlk dildeki edinimlerini kaybetmek pahasında ikinci dil öğrenen kişi.
Erken İki Dillilik	Çocukluğun erken dönemlerinde iki dil edinmiş olan kişi.
Eşgüdümlü İki Dillilik	İki dili belirgin şekilde ayrı bağlamlarda öğrenen kişi.
Eşzamanlı İki Dillilik	Konuşmaya başlamasından beri iki dilli olan kişi.
Geç İki Dillilik	Çocukluktan daha sonra iki dilli olmuş kişi.
Gizli İki Dillilik	Tutumsal eğilimlerden dolayı, belirli bir dili bildiğini gizleyen kişi.
İkincil İki Dillilik	Eğitim yoluyla birinci diline ikinci dil ekleyen kişi.
İşlevsel İki Dillilik	Elindeki görevi yapabilmek için iki dili kullanabilen kişi.
Maksimal İki Dillilik	İki veya daha fazla dili neredeyse anadili gibi kontrol eden kişi.
Minimal İki Dillilik	İkinci bir dilde sadece birkaç kelime ve kalıba sahip olan kişi.
Pasif/Alıcı/Yarı İki Dillilik	İkinci dil konuşulduğunda ya da yazıldığında birini ya da her ikisini anlayan ama zorunlu olmadıkça o dilde konuşmayan ya da yazmayan kişi.
Uyuyan İki Dillilik	İlk dilini aktif olarak kullanmak için çok az fırsatı olan kişi.
Üretken İki Dillilik	Sadece anlayan değil, aynı zamanda konuşan ve muhtemelen iki veya daha fazla dilde yazan kişi.
Yarı Dilli	Her iki dilde de yetersiz bilgiye sahip kişi.
Yatay İki Dillilik	Aynı veya benzer statüye sahip iki farklı dilde iki dilli olan kişi.
Yeni Başlayan İki Dillilik	İki dilliliğin ilk aşamalarında olan ve diğer dilin tam olarak gelişmediği kişi.
Yükselen İki Dillilik	Dili daha fazla kullanmaya başladıkça ikinci dildeki kullanım yeteneği artan kişi.

Tablo 2.1.'de görülebileceği üzere, iki dilliliğin birçok türü bulunmaktadır. Söz konusu iki dillilik türleri ve aralarındaki ayrımlar çoğunlukla iki dilli bireylere dayandırılarak yapılmıştır, ancak kitleler ve toplum boyutunda düşünüldüğünde bireysel anlamda iki dillilik türüne karar vermek ve iki dilliliği ölçmek oldukça zordur (Ertek ve Süverdem, 2020, s. 189).

2.4. Dil Seçimi

Dil seçimi, çeşitli bağlamlarda ve farklı amaçlar için seçilebilecek iki veya daha fazla dilin olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Açıklık getirilmesi gereken önemli bir nokta

etkileşim esnasında hangi iletişim sisteminin seçileceğinin hangi kriterler tarafından kontrol edildiğidir. İki dilli veya çok dilli bireylerde var olan dil çeşitliliği nedeniyle, bu kişilerin belirli bağlamlarda hangi dili kullanacaklarını doğru bir şekilde seçmeleri gerekmektedir (Wibowo vd., 2017, s. 15).

İki dilli bireyler, her iki dilini de düzenli olarak kullanma imkanına sahip olamayabilirler. Özellikle tek dilli bir toplumda yaşayan iki dilli bireyler, günlük yaşamlarında ikinci dillerini kullanabilecekleri sınırlı fırsatlarla karşılaşmaktadırlar. Buna karşın, iki veya daha fazla dilin yaygın olarak kullanıldığı topluluklarda, iki dilli bireyler her iki dillerini de sıklıkla kullanma imkânına erişmektedirler. Ayrıca, bireyin dilsel etkileşimde bulunduğu muhatabının her iki dili de bildiği durumlarda, dil seçimi konusunda bir tercih yapma hakkı doğmaktadır (Baker, 2011a, s. 5).

Dil seçimi yalnızca dilbilimsel bir mesele değildir. Dünyanın pek çok ülkesinde, bireylerin ve grupların sosyal kimliklerinin büyük bir kısmı dil seçimi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bir konuşmacı, dil dağarcığındaki iki ya da daha fazla dilden birini ya da diğerini seçerek, diğer insanlarla olan sosyal ilişkilerini ortaya koymakta ve tanımlamaktadır. Toplumsal düzeyde, tüm insan grupları ve hatta tüm uluslar, kullandıkları dil veya dillerle tanımlanmaktadırlar. Dil, kültür, din ve tarih ile birlikte ulusal kimliğin önemli bileşenleri arasında yer almaktadır (Wei, 2006, s. 7).

İki dillilik üzerine çalışan araştırmacılar, genellikle dil seçiminin rastgele bir anlık eğilimden ziyade, düzenli bir sosyal davranış olduğu konusunda geniş bir fikir birliğine sahiptirler. Charles A. Ferguson'un (1959) diglossia üzerine makalesi, sadece bir kavramı tanımlamakla kalmayıp aynı zamanda iki dilliliğe son derece etkili bir yaklaşım geliştirmesi bakımından gerçek bir klasik olmaktadır (Wei, 2000, s. 54).

2.4.1. Diglossia

Birçok toplumda, aynı dilin farklı koşullarda kullanılan bir veya birden fazla lehçesinin bulunması yaygın bir durumdur (Haruni, 2023, s. 98). Bir dil topluluğu, belirli durumlar ve işlevler için bir dili kullanırken, farklı koşullarda ve işlevlerde ikinci dili kullanmayı tercih edebilir. Örneğin, bir dil topluluğu evde, dini amaçlarla ve sosyal aktivitelerde bir dili kullanırken, işte veya eğitimde diğer dilini kullanmayı tercih edebilmektedir (Baker, 2011b, s. 44). Bu tür durumları tanımlamak için Charles A. Ferguson (1959, s. 327) Diglossia kavramını geliştirmiş ve dillerin toplumdaki işlevlerine göre nasıl ayrıştığını açıklamak için H

(yüksek) ve L (düşük) terimlerini ortaya atmıştır. H, daha yüksek statüdeki dili (resmi) L ise daha düşük statüdeki (gayriresmi) tanımlamak için kullanılmıştır.

Dilsel bir toplulukta, değişkenler farklı iletişim durumları ve işlevler için farklı şekillerde kullanılır. Yüksek statüye sahip olan üst değişken, genellikle üstünlük ifade eder ve dini törenler, eğitim kurumları, üniversiteler, görsel ve yazılı basın gibi resmi ortamlarda tercih edilmektedir. Öte yandan, alt değişken daha düşük statüye sahip olup, konuşucularının etnik kökenlerini yansıtır ve genellikle aile içi iletişim, sosyal çevre, kültürel etkinlikler ve gayriresmi sözlü etkileşimlerde kullanılmaktadır. Hangi değişkenin kullanılacağı ise iletişim ortamına ve bağlama bağlı olarak değişebilmektedir (Bican, 2017, s. 358), ancak çoğunlukla hiçbir konuşmacı günlük hayatta yüksek statüde olan H dil çeşidini kullanmamaktadır (Holmes, 2013, s. 27).

Diglossia'nın temel tanımlayıcı özelliği, iki türün işlevleri bakımından birbirinden oldukça ayrı tutulmasıdır. Biri bir dizi durumda kullanılırken diğeri tamamen farklı bir dizi durumda kullanılır. Örneğin, H çeşitleri özellikle bir parlamento veya yasama organında vaazlar ve resmi dersler vermek, siyasi konuşmalar yapmak, radyo ve televizyonda haber yayınlamak ve gazetelerde şiir, edebi eserler ve gazete köşe yazıları yazmak için kullanılmaktadır. Buna karşılık, L çeşitleri düşük prestijli mesleklerde çalışanlara veya ev hizmetlilerine talimat verirken, ailelerle yapılan konuşmalarda, pembe dizilerde ve radyodaki popüler programlarda, gazetelerdeki siyasi karikatürlerin başlıklarında ve halk edebiyatında kullanılabilir. Bazen, bir kişi bir H çeşidinde ders verebilir, ancak içeriğiyle ilgili soruları yanıtlamak veya anlaşılmasını sağlamak amacıyla bazı kısımlarını L çeşidinde açıklayabilir (Wardhaugh, 2006, s. 90).

Ferguson (1959, s. 329) diglossik toplumlar için bazı örnekler vermektedir. Bunlar: Arapça, İsviçre Almancası, Haiti dili (Fransızca ve Kreol) ve Yunancadır. Standart Almanca (Hochdeutsch) İsviçrede yüksek (H) dil olarak kullanılırken alçak dil (L) İsviçre Almancasıdır. Trudgill'den (2000, s. 99) alınan aşağıdaki örnek, İsviçre Almancasının Zürih lehçesinin Yüksek Almancadan fonolojik yapı ve birkaç dilbilgisi yapısının ne kadar farklı olduğunu göstermektedir:

Düşük Dil (L) – İsviçre Almancası

En Schwyzer isch er zwaar nie woorde, weder en papiirige na äine im Hëerz ine; und eebigs häd mer syner Spraach aagmérkt, das er nüd daa uufgewachsen ischt. Nüd nu s Muul häd Ussländer verraate, au syni Möödteli. Er häd lieber mit syne tüütsche Landslüüte weder mit de Yhäimische vercheert, und ischt Mitgliid und Zaalmäischer von irem Veräin gsy.

Yüksek Dil (H) – Standart Almanca

Ein Schweizer ist er zwar nie geworden, weder auf dem Papier noch im Herzen; und man hat es seine Sprache angemerkt, dass er nicht dort aufgewachsen ist. Nicht nur die Sprache hat den Ausländer verraten, sondern auch seine Gewohnheiten. Er hat lieber mit seinen deutschen Landsleuten als mit den Einheimischen verkehrt, und ist Mitglied und Zahlmeister ihres Vereins gewesen.

İsviçre, Almanca, Fransızca ve İtalyanca olmak üzere üç resmi dile sahip çok dilli bir ülkedir. Almanca, okullarda, medya ve edebiyat gibi resmi alanlarda kullanılarak güçlü bir şekilde korunmaktadır. Bu sayede, İsviçreli Almanlar, Avrupa'daki diğer Almanca konuşanlarla rahatça iletişim kurabilmekte ve standart Almanca ile yazılmış kaynaklara erişebilmektedir. Ancak, İsviçreli Almanlar kendi yerel Almanca ağızlarını kullanarak, dilin kendilerine özgü bir versiyonuyla diğer Almanlardan farklılıklarını göstermekte ve bu, onlar için büyük bir gurur kaynağı olmaktadır. İsviçre'deki diglossik durum, çocukların okullarda yüksek Almanca öğrenmesiyle devam etmektedir (Wardhaugh, 2006, s. 93).

Diglossia ve iki dillilik arasındaki farklara değinilecek olursa diglossia, bireylerden ziyade konuşma topluluklarının bir özelliğidir. Bireyler iki dilli olabilirken, toplumlar genellikle diglossik yapı gösterir. Başka bir ifade ile, diglossia terimi, bir toplumda iki farklı dilin belirli işlevlere ayrıldığı, toplumsal ya da kurumsal düzeyde yerleşmiş bir iki dilliliği tanımlamaktadır (Holmes, 2013, s. 30). Bir kişi, iki dili kendi kişisel becerileri ve ihtiyaçları doğrultusunda kullanabilmektedir. Buna karşın, diglossia, bir topluluk düzeyinde yaşanan bir fenomendir ve bireyler tarafından doğrudan deneyimlenemez. Diglossia, bir toplumda her bireyin farklı durumlara bağlı olarak iki farklı dil veya lehçeyi kullanmasını ifade etmektedir. Bu durum, dilin sosyal bağlamlarda ve belirli işlevlere göre farklılaşmasını içermektedir (Fishman, 1967, s. 359). Bu bağlamda diglossia'nın toplumsal, iki dilliliğin ise bireysel bir olgu olduğu anlaşılmaktadır (Haruni, 2023, s. 104).

2.4.2. Dil Seçiminde Etkili Olan Faktörler

Dil seçimi birçok farklı durumdan etkilenmektedir. Grosjean (1982) dil seçimini etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamıştır:

- a) Etkileşim ortakları
 - Dil yeterlilik derecesi, bir dili tercih etme, sosyal statü ve gelir, yaş, cinsiyet, meslek, eğitim, etnik köken, bu ortaklar arasındaki etkileşim geçmişi, akrabalık, aşinalık, üst/ast ilişkisi ve güç dengesizliği, dillere karşı tutum, dış baskılar
- b) Durum
 - Çevre ve yerellik, tek dilli kişilerin varlığı, resmiyet veya samimiyet derecesi
- c) Konuşmanın içeriği
 - Konu, kelime dağarcığı türü
- d) Etkileşimin amacı
 - Statü yükseltme, sosyal mesafe yaratma, mevcut birini dışlama, rica veya emir kalıpları (akt. Bechert ve Wildgen, 1991, s. 64).

Appel ve Muysken (2005, s. 23) dil seçimini üç kategoriye ayırmışlardır. Bunlar: Deterministik bakış açısı, kişi odaklı bakış açısı ve işlevsel bakış açılarıdır.

1. Deterministik bakış açısı

Deterministik bakış açısı domain denilen sosyal faktörleri temel alır. İki dilli kullanıcılar her durumda iki dillerini de kullanamazlar. Bazen ana dillerini bazen de ikinci dillerini seçmek zorundadırlar.

Fishman'da (1965, s. 89) bu durumu incelemiş ve şu soruyu sormuştur: “Kim kiminle hangi dili ne zaman konuşuyor?”. Ona göre, grup üyeliği (Group membership), durum (Situation) ve konu (Topic) dil seçiminde önemli faktörlerdir.

Fishman (1965, s. 90) dil seçiminde ilk kontrol edici faktörlerden birinin grup üyeliği olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, grup üyeliği faktörü sadece fizyolojik ve sosyolojik, yani yaş, cinsiyet veya din gibi faktörleri içermez, aynı zamanda öznel sosyo- psikolojik faktörleri de içerir ve şu örneği verir: “*Brüksel’deki bir hükümet görevlisi, bir şeyler içmek için kulübünde mola verdikten sonra evine gelir. Ofisinde genellikle standart Fransızca, kulübünde standart Hollandaca ve evinde de belirgin bir yerel Flamanca varyantını konuşmaktadır*”.

Kişinin konuşma dillerini bu şekilde seçmesindeki sebep her durumda kendini ait olduğu, ait olmak istediği ve kabul aradığı farklı bir grupla özdeşleşmiş olmasıdır.

Dil seçiminde özellikle, kiminle konuşulduğu, konuşmanın yapıldığı sosyal bağlam, konuşmanın amacı ve konusu gibi sosyal faktörler önemli rol oynamaktadır. Özellikle büyük konuşma topluluklarında, dil seçimini anlamak için bu faktörleri içeren tipik etkileşimlerin incelenmesinin faydalı olduğu kanıtlanmıştır (Holmes, 2013, s. 25).

Dil seçimini etkileyen bir diğer faktör de durum faktörüdür. Durum faktörü, yakınlık-uzaklık, resmiyet- samimiyet ve statü farkı gibi hususlarla ilgilidir. Çok dilli bireyler, dillerini bu bağlama göre seçer ve bir dili daha samimi, diğerini daha resmi bulabilirler (Fishman, 1965, s. 91).

Dil seçiminde etkili bir diğer faktör konu olmaktadır. İki dilli konuşmacılar belirli konularda eğitimini veya deneyimini belirli bir dilde edinen bireyler, bu konular konuşulduğunda o dili kullanmaya eğilimlidir. Örneğin, ekonomi eğitimini Fransızca alan bir kişi, ekonomiyle ilgili bir konuşmada Fransızca'yı tercih edebilir (Fishman, 1965, s. 92).

İnsanlar, iletişimi kolaylaştırmak amacıyla buldukları ortama uygun dil veya konuşma biçimini seçmektedirler. Örneğin, evde insanlar genellikle iş veya okul hakkında konuşurken, aile alanının dili yerine bu alanlarla ilişkili dili kullanmaktadırlar. Oldukça olağan ve yaygın olan bu durum, bazı araştırmacılar tarafından “sızıntı” olarak tanımlanmaktadır, yani bir konuşma biçiminin, belirli bir bağlama ait olmayan başka bir bağlama “sızması”(Holmes, 2013, s. 25).

Stroh (1987), dil seçimini etkileyen faktörleri dört başlıkta toplar: açık alan, okul ve meslek, özel alan ve bireysel alan. Açık alanlarda (örneğin banka, postane, doktor) birey bulunduğu ülkenin resmî dilini kullanmak zorundadır; dil seçimi serbest değildir. Buna karşılık, özel alan (aile, arkadaşlar) ve bireysel alan (tek başına yapılan işler) gibi daha kişisel ortamlarda birey dil tercihini daha özgürce yapar. Açık alanlarda statü ve prestij etkiliyken; özel ve bireysel alanlarda samimiyet, güven ve kişisel bağlar ön plana çıkar. Ayrıca, dil seçimi yaş, cinsiyet ve sosyal sınıf gibi değişkenlerle de ilişkilidir (akt. Bechert ve Wildgen, 1991, s. 60).

2. Kişi odaklılık

Appel ve Muyske'nin (2005, s. 27) kullandığı diğer bir kavram ise kişi odaklılıktır. Bu bakış açısına göre muhatabın etnik kökeni, üslubu, konuşulan konu gibi faktörler nihayetinde hangi dilin seçileceğini belirlemektedir. Buna göre kişiler, konuşurken birbirlerine odaklanıp uyum sağlamaktadırlar. Bu uyum yakınsama ve farklılık olmak üzere iki şekilde işleyebilir. Yakınsama, konuşmacının dinleyicinin en iyi bildiği ya da sevdiği dili kullanması anlamına gelirken farklılık, konuşmacının dil kullanımındaki farklılıkları en üst düzeye çıkararak kendisi ve dinleyici arasında bir ayrılık yaratmaya çalışmasıdır.

Giles (1973, s. 188) uyum sağlamayı şu örnek ile desteklemektedir: *“Tanzanyalı bir yetkiliyle konuşan bir Batılıyı düşünün. Bu Batılı Swahili dilini kullanmaya başladığında, bu uyum biçimi konuşmacının beklediği onayı sağlamayacaktır, çünkü memur, Batılının kendisini İngilizcede yeterli becerilere sahip biri olarak görmediğini düşünecektir ki bu bir hakarettir. Uyum şu sırayla ilerlemelidir: Batılı önce İngilizce kullanır, böylece Tanzanyalı bu dildeki becerilerini gösterebilir ve ardından Batılı dayanışmasını ifade etmek için Swahili'ye geçer.”*

Holmes (2013, s. 26) dil seçimini etkileyen faktörleri şu başlıklar altında toplamıştır:

- e) Sosyal mesafe,
- f) Göreceli statü veya rol,
- g) Resmîyet derecesi,
- h) Etkileşimin işlevi ve amacı,

Holmes (2013, s. 26), dil seçiminde bireyler arasındaki tanışıklık süresi, yakınlık derecesi ve statü farkının belirleyici olduğunu vurgular. Aynı kişi, farklı sosyal roller üstlendiğinde farklı diller kullanabilir. Örneğin bir öğretmen, evde kabile dilini kullanırken, öğrencileriyle resmi dili, pazarda ise yerel bir lehçeyi tercih edebilir. Ayrıca, iletişimin gerçekleştiği ortamın resmîyet düzeyi ile iletişimin amacı da dil seçimini etkiler. Resmî yerlerde daha standart bir dil tercih edilirken, duygusal veya çatışmalı anlarda kişi, kendini daha rahat ifade ettiği dile yönelebilir.

3. Dilin işlevselliği

Sosyal bilimler bağlamında “dil işlevi” terimi, genellikle dilin insan yaşamındaki yeri ile bireye ve topluma sunduğu olanakları tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu çerçevede, dil; insanın toplumsallaşmasının temel koşulu olarak başta iletişim kurma, düşünme süreçlerini

destekleme, gerçekliği yansıtma, kültürel dünyayı inşa etme, bilgiyi düzenleme, aktarma ve muhafaza etme gibi çeşitli işlevler üstlenmektedir (Coşkun, 2023, s. 328).

Jakobson'a (1987, s. 66) göre sözel mesajın iletilmesini hem mümkün kılan hem de biçimlendiren etkenler arasında gönderici, alıcı, ileti, bağlam, kod ve kanal olmak üzere altı unsur bulunmaktadır. Buna göre *gönderici*, *alıcıya* bir mesaj *gönderir*. Mesajın işlevsel boyutta olabilmesi için, alıcı tarafından kavranabilen ve sözlü olan ya da söz ile ifade edilebilen bir *bağlama* ihtiyaç vardır; gönderici ve alıcı (veya başka bir deyişle, mesajın kodlayıcısı ve kod çözücüsü) için tamamen veya en azından kısmen ortak olan bir *kod* bulunmalıdır ve son olarak, gönderici ile alıcı arasındaki fiziksel ve psikolojik bağlantıyı ifade eden *kanal*, her ikisinin de iletişime girmesini ve iletişimde kalmasını sağlar.

Jakobson'un belirlemiş olduğu altı etkenin tümü sözsel iletişim eyleminin gerçekleşmesi için gerekli olsa da, bu etkenlerin önemi ve özellikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Söz konusu altı faktörden ikisi olan gönderici ile alıcı, iletişim sürecinin farklı uçlarında bulur ve öznel ve bireysel yönleriyle tanımlanmaktadır. Doğal iletişim esnasında gönderici ile alıcı daima rollerini değiştiği için iletişime katılan birey hem kodlayıcı hem de kod çözücü olmak zorundadır (Coşkun, 2023, s. 329).

Jakobson (1987, s. 66), iletişimde etkili olan altı faktörün her birinin dilin farklı işlevini belirlediğini iddia etmektedir. Bu işlevler Tablo 2.2'de açıklanmaktadır.

Tablo 2. 2. Jakobson'a göre dilin altı temel işlevi.

İşlev	Tanım
Göndergesel İşlev	Dil, nesnel gerçeklikleri açık ve anlaşılır şekilde aktarmak için kullanılır. Öznellikten uzak, bilgilendirici ifadelerdir.
Duygusal İşlev	Kişinin duygu ve tutumlarını yansıtır. Ünlemler, ses tonu ve vurgu bu işlevin temel araçlarıdır.
Çağrı İşlevi	Dinleyiciyi etkileme ve yönlendirme amacı taşır. Emir, rica, uyarı, reklam ve talimat ifadeleri bu işlevi gösterir.
Kanal Teyidi İşlevi	İletişimin sürdüğünü ya da kanalın açık olduğunu kontrol eder. Örnek: "Sesim geliyor mu?"
Metadilsel İşlev	Dilin, kendi kurallarını açıklamak için kullanılmasıdır. Örnek: "Ne demek istiyorsun?" Çeviri süreçleriyle ilişkilidir.
Poetik İşlev	Mesajın nasıl söylendiğine odaklanır. Şiir başta olmak üzere estetik dile vurgu yapar.

Tablo 2.2. de sıralanmış olan işlevler, dilin iletişimdeki çok yönlülüğünü göstermektedir. Dil sadece bilgi aktarma aracı değil, aynı zamanda duygu ifade etme, ilişki kurma, yönlendirme, açıklama yapma ve estetik yaratma gibi çeşitli amaçlara hizmet etmektedir.

2.5. Kod Değiştirme

‘Dilbilimi Sözlüğü’ kitabında kod kelimesinin tanımı şu şekilde yapılmıştır: “İletişim sürecinde bildirilerin aktarılmasında ve çözümlenip yorumlanmasında kullanılan göstergelerin ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümü. Bu anlamda her dil bir kod olarak kabul edilebilir. Karşılıklı konuşmalarda aynı anda değişik türden kodlar kullanılmaktadır. Kullanılan dil ya da diller (iki dillilikte olduğu gibi) bu kodlardandır. Yüz ifadeleri, söyleyiş tarzı, el kol hareketleri de ayrı ayrı kodlarla aktarılan bildirilerdir...” (İmer vd., 2011, s. 177)

Yukarıdaki paragraftan da anlaşılacağı üzere kod tam anlamıyla dilin kendisidir. Her dil bir koddur ve iki dilli bireyler de iki dile hâkim oldukları için bu kodlar arasında geçiş yapabilmektedirler. Wardhaugh (2006, s. 88), kodun iki ya da daha fazla birey arasındaki her türlü iletişim yöntemini ifade ettiğini belirtmektedir. Kod kelimesi daha derinden incelendiğinde bu kelimeyle sadece sözcüğün değil, aynı zamanda konuşma esnasında yapılan her türlü ses tonu, jest ve mimik gibi dilsel olmayan unsurların da kastedildiği anlaşılmaktadır. Dinleyici olan taraf karşı tarafı bir bütün olarak gözlemlemeli ve kendi kod yapılarına göre onları analiz edip niyetlerini ortaya koymaya çalışmalıdır (Nilep, 2006, s. 17).

Almancada ‘Code wechsel’ adı verilen kod değiştirme, İki dilliliğin bir getirisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kod değiştirme, bir dil seçimi olgusudur. Buradaki kod, belirli bir lehçe, stil, kayıt veya dil çeşitliliğini kullanarak dil aracılığıyla bir şeyi ifade etme yolu anlamına gelmektedir (Wibowo vd., 2017, s. 14). Kod değişimi aynı zamanda, ikiden fazla dilin konuşulduğu toplumlarda, dillerin her ikisinin de farklı yerlerde kullanılması anlamına da gelmektedir. Örneğin günlük konuşma dilinde farklı bir dil tercih edilirken, okulda farklı bir dil tercih edilmektedir (Güven, 2012, s. 59).

Kod değiştirme, iki ya da daha fazla dili veya bir dilin farklı varyantlarını konuşan iki ya da çok dilli bireylerin bir konuşma içinde diller veya varyeteler arasında geçiş yapmaları durumudur (Buşmann, 2008, s. 106). Bu geçiş ya cümleler arasında ya da tek bir cümle içinde gerçekleşmektedir. Kod değiştirme, bireysel bir tercih sonucu gerçekleşebileceği gibi, bir grup için ortak dil kullanımı ve kimlik oluşturma amacıyla da yapılabilmektedir (Wardhaugh, 2006, s. 101).

Kod değiştirme, temelde birden fazla dil arasındaki geçişi tanımlamak için yaygın olarak kullanılan bir terim olmasına rağmen bu terimin tanımı biraz tartışmalıdır. Araştırmacılar

ne tür bir diller arası geçişin aslında kod değiştirme olarak adlandırılması gerektiği konusunda her zaman hemfikir olmamışlardır.

Adi (2018, s. 41) , kod değiştirmeyi yalnızca iki dilli veya çok dilli durumlarla sınırlı bir olgu olarak tanımlamaktadır. Yani, kod değiştirme sadece iki dil ya da daha fazla dil konuşan bir toplulukta görülebilmektedir. Bunun nedeni, özellikle iki dilli bireylerin, çevrelerinde duydukları diğer dilin kullanılması durumunda bir dilden diğerine geçiş yapma eğiliminde olmalarıdır. Bu da kod değiştirmenin, konuşulan topluluğun dil yapısına ve özelliklerine bağlı olduğunu göstermektedir.

Lewandowski ise kod değiştirmeyi şu sözler ile tanımlamaktadır:

“Der Wechsel zwischen unterschiedlichen Sprachschichten und funktionalen Stilen in Kommunikationssituationen des Alltags, z. B. auch das Einbringen dialektaler Variation in hochsprachliche Rede usw. Die Fähigkeit, in entsprechenden Situationen wahlweise den elaborierten oder den restringierten Kode zu gebrauchen.” (Lewandowski, 1984, s. 523).

Kimi araştırmacılar ‘Code Mixing’ (kod karıştırma) ve ‘Code Switching’ (kod değiştirme) terimlerini eşdeğer bulurken kimi araştırmacılar iki terimin de farklı boyutlarının olduğunu söylemişlerdir. Kod karışımında ekler (son ekler ya da ön ekler olabilir), kelimeler, deyimler ve cümle öğeleri gibi çeşitli dil birimleri değiştirilir ve deyim yerindeyse uyarlanır. Bir dildeki bir kelime diğer dilin kuralları yardımıyla değiştirilir ve böylece tamamen yeni bir kelime yaratılır; bir dil karışımı bunun sonucudur (Cavara, 2017, s. 5).

Imer vd. (2011, s. 177), kod değiştirmeyi bir cümle içerisinde farklı dillere ait öğelerin beraber kullanılması olarak tanımlamaktadır. Kachru (1976, s. 11), Code-mixing terimini Tümceiçi ve Tümcelerarası geçişler için kullanmaktadır. Code Switching başlığını ise sadece etiket değiştirmeyi tanımlamak için kullanmıştır. Auer (1999), daha çok ‘Language mixing’ kavramını kullanmıştır. Dil karışımında diller arası geçiş vardır ve bu bir dil tarzı olarak görülmektedir.

2.5.1. Kod Değiştirme Olarak Kategorize Edilebilen ve Edilemeyen Unsurlar

Poplack (1980, s. 598) hangi unsurların kod değiştirme sayılacağını ve hangilerinin dışlanacağını net bir şekilde belirtmektedir. Poplack’a göre ustaca kod değiştirme yapabilmek için şu unsurlar gereklidir:

a) Doğal akışta meydana gelmesi

Kod değiştirme yapan kişi bunu fark ettirmeden, yani uzun duraksamalar olmadan, tereddüt etmeden veya yanlış başlangıçlar yapmadan yumuşak bir geçiş yapmalıdır.

b) Metalinguistik yorum içermemesi

Ustaca yapılan kod değiştirmenin bir diğer unsuru ise “diller arasındaki değişimin farkında olmama” durumu yer almaktadır. Kişi kod değişimini cümle akışı içerisinde herhangi bir metalinguistik yorum eklemekten yapmalıdır. Bunun için Poplack (1980, s. 598) şu örneği vermiştir:

‘‘I’m one of those real what you call in Spanish PENDEJAS (apital), you know.’’

Bu örnekte kişi bilinçli bir şekilde, farkında olarak temel dilin içerisine diğer dilden bir unsuru yerleştirmiştir. Bu cümle metalinguistik bir yorum içermesinden dolayı kod değiştirme sayılamamaktadır.

c) Tekrar içermemesi

Kod değiştirme, cümlenin daha önceki kısmının aynen tekrar edilmesi şeklinde yapılmaz. Aynı şekilde, dil değiştirilen bölüm, sonraki cümlede de tekrarlanmamalıdır.

d) Genellikle tek kelime ile sınırlı olmaması

Genellikle kod değişimler tek bir kelime eklemekten ibaret değildir. Daha çok cümle düzeyinde veya gramatik olarak bütünleşmiş geçişler tercih edilir.

e) İletimsel işlev içermesi

Kişi dil değiştirirken illa ki bir kelime başka dile çevrilemediği için bunu yapmaz. Başka sebepler de olabilir örneğin vurgu, grup aidiyeti, duygu ifadesi, mizah vs.

f) Bilgi talepleri

Bilgi taleplerine yanıt olarak yapılan çeviriler kod değiştirme sayılmamaktadırlar.

A: Lo pusieron un ... como se dice? un tutone?

(They gave him a - how do you call it? tuton?)

B: TUTOR? (Poplack, 1980, s. 598)

g) Özel isimler

Yiyecek adları, özel adlar ve yer belirtmek için iki dil arasında yapılan geçişler kod değiştirme sayılmamaktadır. Ancak eğer kelimenin diğer dilde herhangi bir karşılığı olduğu halde kullanılmamış ise kod değiştirme sayılabilir.

h) Dışsal şartlandırma olmaması gerekir

Muhatabın aynı söylem içinde dili değiştirdiği ve bilgi verenin de aynı dili takip ettiği ‘dışsal olarak şartlandırılmış geçişler’ de kod değiştirme sayılmamaktadır.

A: I had a dream yesterday, last night.

B: G DE QUE NUMERO? (What number?)

A: EL CERO SETENêA Y CINCO. (Zero seventy-five.) (Poplack, 1980, s. 598)

i) Ödünçleme

Poplack (1980, s. 598), ödünçlemeleri kod değiştirme olarak ele almamaktadır. Ödünçleme, bir işaretin bir dilden başka bir dile aktarılması veya benimsenmesi anlamına gelmektedir. Bir dil, lehçe veya dilin söz varlığının başka bir dil, lehçe veya dilin söz varlığıyla harmanlanması anlamına gelmektedir (Lewandowski, 1984, s. 255).

Ödünçleme dilin her düzeyinde görülebilmektedir; örn. Türkçedeki *kitap* kelimesi Arapça’dan, *duvar* kelimesi Farsça’dan, *restoran* kelimesi Fransızca’dan, *internet* kelimesi İngilizce’den ödünçlenmiş sözcüklerdir. *Jale* sözcüğündeki /j / sesi Farsça’dan ödünçlenmiş, ayrıca *ve* bağlacı ile kurulan bağlama yapılan da Farsça’dan ödünçlenmiş yapılar olmaktadır (İmer vd., 2011, s. 199).

Alman dilinde Türkçe kökenli olan bazı kelimeler vardır. Bunların başında *Kaviar* gelmektedir. Bu kelime Türkçede bulunan ‘‘Havyar’’ kelimesinden türetilmiştir. *Joghurt* kelimesi de yine Türkçede bulunan ‘‘Yoğurt’’ kelimesinden türetilmiştir. *Börek*, *Döner* ve *Ayran* gibi kelimeler de yine Türkçeden Almancaya geçmiş olan kelimeler olmaktadır (Ateş Bozkurt, 2024, s. 193).

Dilbiliminde varlık gösteren bir diğer kelime ise *Girişim* (İnterferenz) olmaktadır. Appel ve Muysken (2005, s. 84), bu fenomeni ‘‘hedef dilin üretiminde kaynak dilden unsurların, yapıların ve kuralların kullanımı’’ olarak tanımlamaktadır. *Girişim*, Lewandowski (1984, s. 458)

tarafından ‘‘bir dil sisteminin normlarının başka bir dil sistemi tarafından etkilenmesi veya ihlal edilmesi’’ olarak tanımlanmıştır. Örneğin Kinoya, Kindergartene veya Zeugnis gibi kelimeler kod değiştirme olarak değil ‘‘Girişim’’ olarak değerlendirilmektedir (Albayrak, 2020, s. 45).

2.5.2. Kod Değiştirme Nedenleri

Çoğu iki dilli birey her ne kadar kod değiştirme yapmak istememse de konuşma esnasında farkında olmadan kod değiştirmeyi yaparlar. 1957 yılında Amerikalı sosyal psikolog Leon Festinger Bilişsel çelişki/Bilişsel uyumsuzluk kuramını ortaya atmıştır. Uyumsuzluk azalması, bir kişinin yaklaşık olarak eşit iki alternatif arasında seçim yapması sonrasında ortaya çıkan psikolojik bir olgudur. Olayın etkisi, seçilen nesnenin veya seçilen eylem tarzının çekiciliğini artırmaktır (Festinger, 1962, s. 94).

Appel ve Muysken’e (2005) göre kod değiştirmenin sebeplerinin başında bir dildeki becerilerin diğer dile kıyasla daha yetersiz olması veya bir konu alanında bir dilde daha yetersiz olması gelmektedir. Bir dilde daha rahat ifade edilen konular diğer dilde daha zor ifade edilmektedir. Kişinin bu sebepten ötürü bilmediği bir konuya geçiş yaptığında aniden dilini değiştirmeyi tercih etmesi olağan bir durumdur. Diğer bir neden ise semantik (anlam bilim) ile ilgilidir. Bazı durumlarda, bir cümleyi diğer dildeki bir kelime daha doğru veya etkili şekilde ifade edebilmektedir. Bu nedenle, kişi anlamı daha iyi aktarabilmek amacıyla kod değiştirmeyi seçebilmektedir.

Kod değiştirmenin dayanışma, sosyal statü, konu, sevgi ve ikna gibi birçok nedeni olmaktadır (Tawwab ve Eldin, 2014, s. 78). En yaygın sebebi konuşmacının bir dile diğer dilden daha fazla hâkim olması nedeniyle zayıf olduğu dili konuşurken daha fazla hâkim olduğu dilden gramer ve tümce bakımından destek almasıdır (Öztürk, 2020a, s. 280). Ncoco ve arkadaşları (2000), Afrika ve İngiliz iki dilli bireylerle yapmış oldukları bir araştırmada kod değiştirmenin genellikle cümleye daha fazla anlam ve duygu katabilmek için başvurulduğu kanısına varmışlardır. Ramsay’ın (2004) yaptığı bir araştırmaya göre ise kişilerin kendilerini tanımlamak ve bir şeye olan özlemlerini ifade etmek amacıyla da sık sık kod değiştirmeye yöneldikleri tespit edilmiştir (akt. Rose ve Van Dulm, 2006, s. 3).

Kod değiştirmeler söylemde mizah, alay, ima, grup aidiyeti veya duygusal vurgu gibi işlevler üstlenmektedir. Özellikle Almanya türkülğinde sıklıkla görülen bu tür kod

değiştirmeler hem kültürel kimliği yansıtmakta hem de söylemi güçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır.⁹

Poplack (1980), kod değiştirmenin ifade edici tarafının üstünde durmaktadır. Ona göre konuşmacılar aynı söylemde iki dili kullanarak karma bir kimliği vurgulamaktadırlar. Bazı akıcı iki dilliler için kod değiştirmelerle dolu bir konuşma kendi başına bir konuşma tarzıdır ve bireysel kod değiştirmeler artık bir söylem işlevine sahip olmamaktadır.

İki dilli konuşmacıların kendilerini tek bir dilde yeterince ifade edemediklerinden ötürü kod değiştirmeye başvurdukları oldukça yaygın bir görüştür. Eğer, iki dilli bir kişi kendi dillerinden birinde anlık olarak kelime bulamaz ise bu görüş bir dereceye kadar doğru olmaktadır. Bununla birlikte, kod değiştirme iki dilliler arasında son derece yaygın bir uygulamadır ve birçok şekilde gerçekleşmektedir. Uzun bir anlatı farklı dillerde ifade edilen farklı bölümlere ayrılabilir, cümleler bir dilde başlayıp başka bir dilde bitebilir ve farklı dillerden kelimeler ve ifadeler birbirini takip edebilir (Wei, 2006, s. 6).

Grosjen'e (1982) göre kod değiştirme şu unsurlardan etkilenmektedir:

- a) Dilsel ihtiyacın karşılanması
 - Bir kelime, bir deyim, bir konuşma deyimi, bir cümle dolgusu aranmaktadır, başka bir dilde mevcut olan benimsenmektedir
- b) Başka bir dilden ödünç alınan son kullanılan kelime tarafından tetiklenmesi
- c) Alıntılar
- d) Kime hitap edildiğinin açıkça belirtilmesi
- e) Söylenenlerin vurgulanması veya süslenmesi
- f) Söylenenlere kişisel bir dokunuş verilmesi
- g) Grup kimliğini karakterize etmesi veya vurgulaması
- h) Gizliliği, kızgınlığı, öfkeyi ifade etmesi
- i) Birini konuşmadan dışlaması
- j) Konuşmacının rolünü değiştirmesi
 - Statü yükseltmesi, otoriteyi artırması, uzmanlık göstermesi (akt. Bechert ve Wildgen, 1991, s. 65).

⁹ <https://perspektif.eu/2019/05/30/alamanya-turkuleri/> (Erişim Tarihi: 26.06.2025)

2.5.3. Kod Değiştirme Türleri

Kod değiştirme olgusunu kimi araştırmacılar yapısal özelliklerine göre gruplandırırken, örneğin Poplack (1980) kod değiştirmeyi tümce içi, etiket ve tümcelerarası şeklinde ayırmıştır. Kimi araştırmacılar ise kod değiştirmeyi geçiş nedenlerine göre, örneğin, ortam, konu ve katılımcılar olarak sınıflandırmışlardır. Blom ve Gumperz (1972) (akt. Wei, 2000, ss. 116-118), kod değiştirmeyi geçiş nedenlerine göre ele alan iki araştırmacıdır. Araştırmalarında metaforik ve durumsal olmak üzere iki kod değiştirme türüne odaklanmışlardır.

Durumsal kod değiştirme, konuşma bağlamı veya sosyal ortama bağlı olarak dil tercihlerinin değişmesi anlamına gelmektedir. Konuşmacılar, resmi ortamlarda daha çok standart dili, samimi ortamlarda ise yerel dili tercih edebilirler. Bu, durumdaki değişikliğe bağlı olarak dilin de değişmesi anlamına gelir. Metaforik kod değiştirme ise konuşmanın sosyal ilişkisini veya anlamını yansıtmak amacıyla yapılan dil değişikliğidir. Bu tür kod değiştirme, sosyal bağlamdan çok, konuşmanın gizliliği, samimiyeti veya özel niteliğini vurgulamak için kullanılır. Örneğin, biri resmi bir içi tamamladıktan sonra, daha özel bir konuşma yapmak için dilini değiştirerek ilişkisini özel hale getirebilir (akt. Wei, 2000, s. 117)

Wardhaugh'a (2006, s. 104) göre durumsal kod değiştirme, konuşmacıların buldukları duruma göre dil değiştirmeleridir. Bir durum için bir dil, başka bir durum için ise farklı bir dil kullanılmaktadır. Bu değişiklik, konu değişikliğiyse değil, sadece sosyal ortamla ilişkili olmaktadır. Örneğin, bir dini tören sırasında bir dil, resmi bir toplantıda başka bir dil kullanılabilir. Durumsal kod değiştirme, genellikle sosyal olarak belirlenmiş ve kolayca tanımlanabilen durumlarda görölmektedir.

Durumsal kod değiştirme diglossia ile karıştırılmamalıdır; çünkü diglossik topluluklarda dil seçimi daha katı kurallarla belirlenir ve konuşmacılar H'den L'ye veya L'den H'ye geçtiklerinin farkındadırlar. Öte yandan, kod değiştirme genellikle bilinçdışı yapılan bir eylem olmaktadır. Metaforik kod değiştirme ise konu değişikliğiyse bağlantılıdır ve seçilen dil, konuşmanın sosyal anlamını etkiler. Aynı konu farklı dillerle ele alınabilir, ancak her dil konuyu farklı bir sosyal değerle yükler. Bu tür kod değiştirme, genellikle resmiyetten samimiyete, ciddiyetten mizaha geçişlerde görölür (Wardhaugh, 2006, s. 104).

Özetle, durumsal kod değiştirme, kullanılan dilin, konuşanların kendilerini içinde buldukları durumlara göre değiştiği zaman meydana gelmekte; bir durumda bir dil, başka bir durumda ise farklı bir dil konuşulmaktadır. Metaforik kod değiştirme ise, konu değişikliğine

bağlı olarak kullanılan dilin değişmesidir. Buradaki ilginç nokta, bazı konuların her iki kodda da tartışılabilmesidir, ancak dil seçimi, bazen konuyu daha iyi vurgulayabilmektedir ve söyleme ayrı bir mana yüklemektedir.

Poplack (1980), ABD'de iki dilli kişilerde İngilizce ve İspanyolca arasında kod değiştirmeyi araştırmış ve bu temelde kod değiştirmenin yapısal özelliklerine göre bir sınıflandırma geliştirmiştir. Poplack, kod değiştirmeyi üç farklı alt türe ayırmaktadır:

1. Tümceiçi kod değiştirme (Intra-sentential switching)
2. Etiket değiştirme (Tag Switching)
3. Tümcelerarsı kod değiştirme (Inter-sentential switching) (Poplack, 1980, s. 615)

2.5.3.1 Tümceiçi Kod Değiştirme

Tümceiçi kod değişimi, temel bir dildeki cümle içinde yabancı bir dilin bir veya birden çok kelimesi bulunduğu görülmektedir ve bazı dilbilimciler tarafından Code Mixing, yani kod karıştırma olarak da adlandırılmaktadır (Adi, 2018, s. 42). Kod değiştirme kelimeler ve cümle sınırları arasında meydana gelen dilsel kaymaları içerirken, kod karışımı bağlamı değiştirmeden aynı cümleyi, tek bir sözcük ögesini veya tek bir ifadeyi ekleyerek bir dilden diğerine iki farklı dilin kullanılmasını içermektedir (Wardhaugh, 2006, s. 101).

Poplack'a (1980, s. 603) göre tümce içi kod değiştirme zorlayıcı olmasına rağmen, iki dilli kişiler arasında en yaygın kullanılan kod değiştirme türü olmaktadır. Tümce içi kod değiştirme en sık isimleri içermektedir. Özellikle iki dili oldukça akıcı düzeyde konuşabilen iki dilli bireylerde gözlemlenen tümceiçi geçişler başlangıçta, ortada ve sonda meydana gelebilmektedir, örneğin bir cümle İngilizce başlayıp İspanyolca bitebilir (Cavara, 2017, s. 8). Kısaca Tümceiçi kod değiştirmenin özelliği iki dilin de kurallarını bozmadan iki dilin kodunun bir tümce içinde kullanılmasıdır (Yazici ve Ersoy, 2017, s. 66).

Tümceiçi kod değiştirme çok yüksek düzeyde dil yeterliliği gerektirmektedir (Poplack, 1980, s. 615). Munukka (2006, s. 16) ise pratikte durumun biraz farklı olabileceğini vurgulamaktadır. Ona göre tek dil bilen kişiler de ana dillerinde hata yapabilmekte ve hatta yabancı dilde sınırlı bilgiye sahip olan kişiler tarafından bile ara sıra tek tek yabancı kelimeler kullanılabilir. Bu sebepten dolayı konuşanların dil yeterlilikleri yetersiz olsa bile, cümle içinde kod değiştirme kabul edilmeli ve yasaklanmamalıdır; çünkü bu tür iletişimler olağandır ve kısıtlanamaz.

Örnek 1: “*Siz de birbirinizi böyle korumaya böyle motivieren etmeye devam ettiğiniz sürece herşeyin üstesinden gelirsiniz*” (Albayrak, 2020).

Örnek 1 de Türkçe temel bir cümleye Almanca ‘motivieren’ kelimesi eklenmiş ve bu sebeple bu cümle Tümceiçi kod değiştirme olarak yorumlanmıştır.

2.5.3.2 Etiket Değiştirme

Etiket değiştirme, bir dildeki bir etiketi veya kısa ifadeyi, tamamen farklı bir dilde bulunan bir ifadeye eklemeyi içermektedir (Tawwab ve Eldin, 2014, s. 5). Etiket değiştirme, her iki dilin dil bilgisi kurallarının ayrı ayrı gerçekleştiği eklenti, doldurucu, ünlem, aktarılan tümceler ve deyimsel ifadeleri içermektedir (Poplack, 1980, s. 604). Bu kod değiştirme türü asgari sözdizimsel kısıtlamalara tabi olduğundan dolayı kuralları ihlal etmeden tek dilli bir ifadenin birçok noktasına kolayca eklenebilmektedirler (Adi, 2018, s. 43).

Etiketler cümlelerin geri kalanıyla daha az bağlantısı olan, cümlelerin herhangi bir noktasında ortaya çıkabilen parçalardır (Poplack, 1980, s. 596) ve söylenen cümlelerin anlamını kuvvetlendirirken manasında herhangi bir etki yaratmamaktadırlar (Poplack, 1980, s. 615). “I mean”, “you know” ve “I wish” gibi yaygın İngilizce etiketleri bu kategoriye uyan örneklerden bazılarıdır (Tawwab ve Eldin, 2014, s. 5). Türkçede kullanılan ama ve yani gibi kelimeler de etiket değiştirme sayılmaktadırlar (Juliana ve Firdayanti, 2019, s. 6).

Etiket değiştirme, yazı dilinden çok konuşma dilinde gerçekleşmektedir, çünkü bu tür değişiklikler, cümledeki hemen hemen her yere yerleştirilebilmektedirler. Bu esneklik, cümlelerin gramer yapısında herhangi bir yapısal bozukluk meydana gelmemesini sağlamaktadır (Henry ve Ho, 2016, s. 556). Kalıp ifadeler, etiket sözcükler (Hudson, 1996, s. 25) ünlem işaretleri, parantezler gibi unsurlar bu kategoride yer almaktadır (Ameliza, 2020, s. 145). Tümcedışı öğeler yüklem tamamlayıcısı olmanın aksine açıklama, pekiştirme gibi cümleyi çeşitli anlam ilişkileri bağlamında bağlayıcı bir işlevselliğe sahiptir (Gedizli, 2015, s. 131).

Örnek 1: “*Ab der Stelle mit “yüksek yüksek”, kamen mir die Tränen*” (Albayrak, 2020, s. 72)

Etiket değiştirme kategorisinde yer alan kalıp ifadeler, iyi dilek bildirmek için (Güle güle oturun, Allah razı olsun), beddua etmek için (Allah cezasını versin, Lanet olsun), selamlaşma için (İyi sabahlar, Salamünaleyküm,), ayrılmak için (Hoşça kal, Görüşmek üzere), istek

bildirme için (Sadede gelelim, Bize de buyurun,) vb. bir çok durumda kullanılabilir (Gökdayı, 2008, s. 101).

Bir dil değişimini etiket değiştirme kategorisine yerleştirebilecek olan bir faktör yukarıda da belirtildiği gibi ünlemlerdir. Ünlem, geniş bir ifade alanına sahiptir. Sevinci, memnuniyeti, mutluluğu, güvenmeyi, kızmayı, üzüntüyü, şaşkınlığı, hayal kırıklığını, bıkkınlığı, isteği, hayali, çaresizliği, yalvarmayı, öfkeyi, şüpheyi, nefreti ve daha birçok duyguyu yansıtmaktadır. Yaşa!, hayda! sakın!, of!, bak!, dur!, yok!, evet! hani!, acaba! bak!, vah vah! vs. Türkçede doğrudan ünlem olan sözcüklerden bazılarıdır (Gedizli, 2015, s. 130).

2.5.3.3 Tümcelerarası Kod Değiştirme

Tümcelerarası kod değiştirme cümleye nasıl başlandıysa öyle bitirmeyi gerektirmektedir. Her söylenen cümle veya yan cümle bir dilde olmak zorundadır (Hudson, 1996, s. 24). Cümleler arası geçiş, temel bir dildeki iki cümle arasında yabancı bir dilde tam bir cümle söylendiğinde de gerçekleşmektedir (Adi, 2018, s. 42).

Örnek 1: "O günün mutluluğu ikinizin yüzüne yansimis. Ihr sieht von anfang bis zum schluss so natürlich aus, gar nicht gestellt wie manch andere."(Albayrak, 2020, s. 83)

Örnek 2: "Afferin aynur çok iyi oynadin. Silke du warst auch vollgut" (Albayrak, 2020, s. 84)

Örnek 1 ve Örnek 2 de görüldüğü üzere her cümleye bir dilde başlanmış ve yine aynı dili kullanarak cümle tamamlanmıştır. Yeni cümleye ise ikinci dille başlanmış ve yine aynı şekilde cümle bitimine kadar tek dilde sabit kalınmıştır. Bu sebepten dolayı bu cümleler Tümcelerarası kod değiştirme olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.6 İlgili Araştırmalar

Paramita (2010), "Bahasa Indonesia-English Code Switching in Indonesian Personal Blogs" adlı çalışmasında Endonezyalı blog yazarları tarafından yürütülen kişisel bloglarda görülen kod değiştirme durumunu tanımlamayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda Endonezyalı blog yazarları tarafından yazılı alanda en çok Tümceiçi kod değiştirme türünün kullanıldığını tespit etmiştir. Araştırmacı, bu bireylerin kod değiştirme nedenleri olarak özellikle İngilizce'yi dikkat çekici bulan genç okuyucuları cezbetmek ve her iki dili de konuşabildiklerini göstermek amacıyla yaptıklarına dikkat çekmiştir.

Ataş (2017) “*Mardin De Çok Dillilik ve Ana Dili Arapça Olan Çok Dillilerde Kod Değiş-tirmeleri*” adlı çalışmasında kod değiş-tirmeyi dilbilimsel ve toplumdilbilimsel çözümlenmelerle ele almış ve nitel bir araştırma yapmıştır. Araştırmasının örneklemini park, bahçe ve ev ortamlarında birbiriyle sohbet eden 32 kişilik bir grup oluşturmaktadır. Sonuç olarak Ana dili Arapça olan bireylerin, Arapça tümcelerde Türkçe doldurucuları kullandıkları ve çok dillilerin Arapça sözcelerde yeni baştan oluşturdukları Türkçe tümceleri soruya da olumlu ve olumsuz biçimde oluşturdukları gibi sonuçlara ulaşmıştır.

Çetinoğlu (2017) “*A Code-Switching Corpus of Turkish-German Conversations*” isimli araştırmasında 28 Türkçe- Almanca iki dilli bireyin kod değiş-tirme davranışlarını incelemiştir. Araştırmada veri toplama ve açıklama süreçleri, hesaplamalı dilbilim ve dilbilim öğrencilerinden oluşan beş kişilik bir ekip tarafından yürütülmüştür. Ekip üyeleri kod değiş-tirme sıklığını artırabileceğini varsayarak, çevrelerindeki Türkçe-Almanca iki dilli kişilere gayri resmi bir ortamda sohbet etmişlerdir. Araştırma sonucunda kod değiş-tirmelerinin çoğunun (%55,3) Tümceiçi olduğu ve konuşmanın dilinin bir cümleden diğerine geçerken %40 oranında değiş-tiğini tespit etmiştir.

Juvrianto (2018) “*An Analysis of Code-Switching in English Meeting Club*” isimli nitel verilerin kullanıldığı araştırmasında, İngilizce konuşma kulübüne üye olmuş olan Endonezyalı öğrencilerin hangi kod değiş-tirme türünü ne sıklıkla ve hangi nedenden dolayı yaptıklarını açıklamaya çalışmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların etiket değiş-tirme, tümce içi ve tümcelerarası kod değiş-tirme türlerinin hepsini kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Katılımcılar üç kod değiş-tirme türü arasından ise en çok tümceiçi kod değiş-tirmeyi kullanmış ve geçişleri söylediklerini dinleyicinin kabul etmesini sağlamak için yapmışlardır.

Albayrak (2020) “*Almanya’da Yaşayan 3. Kuşak Türklerde Sık Kullanılan Kod Aktarım Türleri – Bir Söylem Analizi*” adlı örnekleme 400 adet Youtube yorumlarından oluşan araştırmasında Türkçe-Almanca iki dilli bireylerin yazılı alandaki kod değiş-tirme durumlarını ve baskın olarak kullandıkları dili nitel yöntemlerle incelemiş ve söylem analiziyle verilerini analiz etmiştir. Çalışma kapsamında Türkçe-Almanca iki dilli bireylerin dil seçimlerini ve kod aktarımı sırasında meydana gelen dilsel hataları tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonucuna göre III. Kuşak Türkçe- Almanca iki dilli bireylerde baskın olarak kullanılan dilin Almanca olduğu tespit edilmiş olup en sık tercih edilen kod değiş-tirme türünün %47 lik bir oranla Tümcelerarası kod değiş-tirme olduğu ve en az tercih edilenin ise tümcedışı olduğu tespit edilmiştir.

Atasoy (2020) “*Türkçe ve Bulgarca Konuşan İki dilli Bireylerde Düzenek Kaydırımı ve Karıştırımı*” adlı çalışmasında iki dilli Bulgaristan Türklerinin günlük hayattaki konuşmalarını kayıt altına almış ve çeviriyazıya dönüştürmüştür. Atasoy araştırmasında bu bireylerin gündelik hayatlarında kod değişimleri hangi iletişimsel işlevleri yerine getirmek üzere kullandıklarını açıklamaya çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda Bulgaristan Türklerinin günlük konuşmalarında 11 işleve yönelik olarak kod değişimi, 7 işleve yönelik olarak da kod karıştırımı yaptıkları ve hem nicel olarak hem de işlev açısından konuşmalarda kaydırımların karışımlardan daha fazla olduğu saptanmıştır.

Kortelainen (2020) tarafından yapılan “*Deutsch-Finnisches Codeswitching im Forum Deutsche in Finnland: strukturelle und funktionale Aspekte*” adlı nicel çalışmada Almancadan Fince'ye geçişte hangi kodların kullanıldığını ve bu geçişlerin özellikle hangi konu alanlarıyla bağlantılı olarak meydana geldiğini incelenmiştir. Araştırmanın verilerini Finlandiya'daki Almanca Forumu'ndan topladığı 616 kod değişim verileri oluşturmuştur. Araştırmasının bulgularına göre Fince kod aktarımının büyük çoğunluğunun isimler olduğunu ve bunu özel isimler ve isim tamlamalarının takip ettiğini tespit etmiş ve Fince'nin özellikle alıntılar, selamlamalar, vedalar, tekrarlar, üst dilsel konuşmalar ve dil sürçmelerinin açıklamalarında kullanıldığını ortaya koymuştur.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında araştırmada kullanılan desen, araştırmanın çalışma grubu, araştırmada verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiği konularına yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma kapsamında nitel araştırma yönteminin bir deseni olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışmaları, bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olarak görülmektedir (Büyüköztürk vd., 2019, s. 23).

Durum çalışmaları bir ya da daha fazla olayın, bireyin, sürecin, bütüncül bir yaklaşımla araştırılması ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri veya ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine durmaktadır. Araştırmada kullanılan durum çalışmaları, benzer durumların daha iyi anlaşılmasına yönelik genellenebilir örnekler ortaya koymayı amaçlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 77).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışma grubu seçiminde tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, ilgilenilen belli alt grupların özelliklerini göstermek, betimlemek ve bunlar arasındaki karşılaştırmalara olanak tanımak amacıyla tercih edilir (Büyüköztürk vd., 2019, s. 94).

Araştırmada katılımcılar I., II. ve III kuşak olarak tabakalandırılmış ve her tabakadan araştırma amacına uygun bireyler bilinçli olarak seçilmiştir. Bu doğrultuda yapılacak olan araştırmanın çalışma grubunu Türkçe ve Almanca bilen iki dilli I. Kuşaktan 2; II. Kuşaktan 6; III Kuşaktan ise 6; toplam 14 iki dilli birey oluşturmaktadır.

Tablo 3. 1. Katılımcıların demografik bilgileri.

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	11	79
	Erkek	3	21
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Yaş	78-86	2	14
	36-54	6	43
	25-27	6	43
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Hâkim olunan diller	Türkçe, Almanca ve İngilizce	6	43
	Türkçe ve Almanca	5	36
	Türkçe, Almanca, İngilizce ve Endonezyaca	1	7
	Türkçe, Almanca, İngilizce, Arapça	1	7
	Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca	1	7
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3. 1. Katılımcıların demografik bilgileri (Devamı).

İkametgâh	Türkiye	8	57
	Almanya	6	43
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.1 incelendiğinde; çalışmaya katılan iki dilli bireylerin 11'inin (%79) kadınlardan, 3'ünün (%21) ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları ve kuşakları incelendiğinde, 2'sinin (%14) 78-86 yaş aralığında bireyler oldukları, 6'sının (%43) 36-54 yaş aralığında bireyler oldukları ve son olarak 6'sının (%43) 25-27 yaş aralığında bireylerden oluştuğu görülmektedir. Bu kişilerin Almanya'ya göç nedenleri incelendiğinde 7'sinin (%50) doğum yerinin Almanya olduğu, 6'sının (%43) ekonomik nedenlerden dolayı Almanya'ya göç ettikleri ve 1 (%7) katılımcının da evlilik yolu ile Almanya'ya göç ettiği tespit edilmiştir. Bu kişilerin 6'sı (%43) Türkçe, Almanca ve İngilizce, 5'i (%36) Türkçe ve Almanca, 1'i (%7) Türkçe, Almanca, İngilizce ve Endonezyaca bildiğini, 1'i (%7) Türkçe, Almanca, İngilizce, Arapça ve son olarak 1 (%7) kişi Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca bildiklerini belirtmişlerdir. Bu kişilerin ikametgahları incelendiğinde ise 8'inin (%57) Türkiye'de ikamet etmekte olduğu ve 6'sının (%43) Almanya'da ikamet ettikleri tespit edilmiştir. Yukarıdaki bilgilerin kuşaklararası dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. 2. Kuşaklara göre cinsiyet dağılımı tablosu.

Kuşak	Cinsiyet	N	%
1	Erkek	2	14,29
	Kadın	0	0
2	Kadın	5	35,71
	Erkek	1	7,14
3	Kadın	6	42,86
	Erkek	0	0
<i>Toplam</i>		<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.2 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcıların tamamının (2: %14,29) erkeklerden, II. Kuşak katılımcıların 5'i (%35,71) kadınlardan, 1'i (%7,14) erkeklerden ve son olarak III. Kuşak tan katılımcıların 6'sı (%42,86) kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 3. 3. Kuşaklara göre yaş dağılımı tablosu.

Kuşak	Yaş	N	%
1	86-78	2	14
2	42-54	6	43
3	25-36	6	43
<i>Toplam</i>		<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.3 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcıların yaşlarının 86-78 aralığında olduğu, II. Kuşak katılımcıların yaşlarının 36- 54 aralığında olduğu ve III. Kuşak katılımcıların yaşlarının 25-37 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 4. Kuşaklara göre hâkim olunan dillerin dağılımı tablosu.

Kuşak	Hâkim Olunan Diller	N	%
1	Türkçe ve Almanca	2	14,30
2	Türkçe ve Almanca	3	21,43
	Türkçe, Almanca ve İngilizce	1	7,14
	Türkçe, Almanca, İngilizce ve Arapça	1	7,14
	Türkçe, Almanca, İngilizce ve Fransızca	1	7,14
3	Türkçe, Almanca ve İngilizce	5	35,71
	Türkçe, Almanca, İngilizce ve Endonezyaca	1	7,14
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.4 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcıların tamamının (2: %14,29) Türkçe ve Almanca bildiği, II. Kuşak katılımcılardan 3'ünün (%21,43) Türkçe ve Almanca, 1'inin (%7,14) Türkçe, Almanca ve İngilizce, 1'inin (%7,14) Türkçe, Almanca, İngilizce ve Arapça ve 1'inin (%7,14) ise Türkçe, Almanca, İngilizce ve Fransızca bildiği, III. Kuşak katılımcılardan ise 5'inin (%35,71) Türkçe, Almanca ve İngilizce ve 1'inin (%7,14) Türkçe, Almanca, İngilizce ve Endonezyaca bildiği tespit edilmiştir.

Tablo 3. 5. Kuşaklara göre ikametgâh dağılımı tablosu.

Kuşak	İkametgâh	N	%
1	Türkiye	1	7,14
	Almanya	1	7,14
2	Türkiye	4	28,57
	Almanya	2	14,29
3	Türkiye	3	21,43
	Almanya	3	21,43
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.5 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcılardan 1'inin (%7,14) Türkiye'de ve 1'inin (%7,14) ise Almanya'da yaşadığı, II. Kuşak katılımcılardan 4'ünün (%28,57) Türkiye'de 2'sinin (%14,29) Almanya'da, III. Kuşak katılımcılardan ise 3'ünün (%21,43) Türkiye'de ve 3'ünün (%21,43) ise Almanya'da yaşadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. 6. Katılımcıların eğitim bilgileri.

Değişkenler		N	%
Eğitim Durumu	Lisans	9	64,28
	İlkokul	3	21,43
	Lise	2	14,29
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Eğitim Süresi (Almanya)	12 yıl	6	42,86
	Eğitim almadım	3	21,43
	7 yıl	2	14,29
	13 yıl	1	7,14
	16 yıl	1	7,14
	2 yıl	1	7,14
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.6 incelendiğinde; çalışmaya katılan iki dilli bireylerin 9'unun (%64,28) Lisans, 2'sinin (%14,29) Lise ve 3'ünün (%21,43) ilkokul mezunu oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların Almanya'da aldıkları eğitim yılı incelendiğinde ise 6'sının (%42,86) 12 yıl, 3'ünün (%21,43) hiç eğitim almadığı, 2'sinin (%14,29) 7 yıl, 1'inin (%7,14) 13 yıl, 1'inin (%7,14) 16 yıl ve 1'inin (%7,14) 2 yıl Almanya'da eğitim aldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların meslekleri incelendiğinde 6'sının (%42,86) Almanca öğretmenliği, 2'sinin (%14,29) ev hanımı, 2'sinin (%14,29) muhasebeci, 2'sinin (%14,29) maden işçisi, 1'inin (%7,14) işletmeci ve 1'inin (%7,14) ise mühendis olduğu tespit edilmiştir. Bu katılımcılardan 5'inin (%35,71) çalışmadığı 3'ünün (%21,43) emekli olduğu, 2'sinin (%14,29) muhasebeci, 1'inin (%7,14) mühendis, 1'inin (%7,14) özel ders verdiği, 1'inin (%7,14) Almanca öğretmenliği ve 1'inin (%7,14) sınıf öğretmenliği yaptığı tespit edilmiştir. Çalışmayan ve emekli olan toplam 8 (%57,14) kişi hariç 4 (%28,57) kişinin çalıştığı iş ortamında Almanca, 1 (%7,14) kişinin Türkçe ve 1 (%7,14) kişinin ise hem Türkçe hem de Almanca konuştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 7. Kuşaklara göre eğitim durumu dağılımı tablosu.

Kuşak	Eğitim durumu	N	%
1	İlkokul	2	14,28
2	Lisans	3	21,43
	Lise	2	14,29
	İlkokul	1	7,14
3	Lisans	6	42,86
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.7 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcıların tamamının (2: %14,29) ilkokul mezunu oldukları, II. Kuşak bireylerin 3'ünün (%21,43) lisans, 2'sinin

(%14,29) lise ve 1'inin (%7,14) ilkokul mezunu oldukları, III. Kuşak katılımcıların ise tamamının (6: %42,86) lisans mezunu oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3. 8. Kuşaklara göre Almanya'da alınan eğitim süresi dağılımı tablosu.

Kuşak	Eğitim süresi (Almanya- Yıl)	N	%
1	0	2	14,29
2	12 yıl	5	35,71
	16 yıl	1	7,14
	0	1	7,14
3	7 yıl	2	14,29
	2 yıl	1	7,14
	12 yıl	1	7,14
	13 yıl	1	7,14
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.8 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcıların tamamının (2: %14,29) hiç Almanya'da eğitim almamış olduğu, II. Kuşak katılımcıların 5'inin (%35,71) 12 yıl, 1' inin (%7,14) 16 yıl ve 1 (%7,14) kişinin ise hiç eğitim almadığı, III. Kuşak katılımcılardan ise 2'sinin (%14,29) 7 yıl, 1' inin (%7,14) 2 yıl, 1' inin (%7,14) 12 yıl ve 1 (%7,14) kişinin ise 13 yıl Almanya'da eğitim aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. 9. Katılımcıların iki dilli yakın çevresiyle dil kullanımı hakkında bilgiler.

Değişkenler		N	%
Annesi	Annesi iki dilli değil	7	50
	Türkçe	5	35,71
	Almanca	2	14,29
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Babası	Türkçe	7	50
	Babası iki dilli değil	7	50
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Kardeşi	Almanca	6	42,86
	Türkçe ve Almanca	4	28,57
	Kardeşi iki dilli değil	4	28,57
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Eşi	Eşi iki dilli değil	10	71,42
	Türkçe	2	14,29
	Almanca	2	14,29
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Çocukları	Çocukları iki dilli değil	5	35,71
	Türkçe	4	28,57
	Türkçe ve Almanca	4	28,57
	Almanca	1	7,14
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>
Arkadaşları	Türkçe ve Almanca	6	42,86
	Türkçe	5	35,71
	Almanca	3	21,43
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.9 incelendiğinde; çalışmaya katılan iki dilli bireylerin 5'inin (%35,71) annesi ile Türkçe, 2'sinin (%14,29) Almanca konuştuğu ve 7'sinin (%50) ise annesini iki dilli olarak

tanımlamadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların 7'sinin (%50) babalarını iki dilli olarak tanımlamadıkları ve tanımlayan 7'sinin (%50) ise babaları ile Türkçe konuştukları tespit edilmiştir. Katılımcıların 6'sının (%42,86) kardeşleri ile Almanca konuştukları, 4'ünün (%28,57) Türkçe ve Almanca karışık konuştukları ve 4'ünün (%28,57) ise kardeşlerini iki dilli olarak tanımlamadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların eşleri ile konuştukları dile bakıldığında 10 (%71,42) kişinin eşlerini iki dilli olarak tanımlamadıklarını ve tanımlayanlardan 4 (%28,57) kişinin eşleri ile Türkçe ve 4 (%28,57) kişinin ise eşleri ile Almanca konuştukları tespit edilmiştir. Katılımcılardan 5'inin (%35,71) çocuklarını iki dilli olarak tanımlamadıkları 4'ünün (%28,57) Türkçe, 4'ünün (%28,57) Türkçe ve Almanca ve 1 (%7,14) katılımcının ise çocukları ile sadece Almanca konuştuğu tespit edilmiştir. Katılımcıların arkadaşları ile konuştukları dil incelendiğinde 6'sının (%42,86) arkadaşları ile hem Türkçe hem Almanca her iki dilde iletişim kurduğu, 5'inin (%35,71) sadece Türkçe ve 3'ünün (%21,43) ise sadece Almanca konuştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 10. Kuşaklara göre anne ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.

Kuşak	Anne ile iletişimde kullanılan dil	N	%
1	Annem iki dilli değil	2	14,29
2	Annem iki dilli değil	4	28,57
	Türkçe	2	14,29
3	Türkçe	3	21,43
	Almanca	2	14,29
	Annem iki dilli değil	1	7,14
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.10 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcıların tamamının (2: %14,29) annelerini iki dilli olarak tanımlamadıkları, II. Kuşak katılımcılardan 4'ünün (%28,57) annelerini iki dilli olarak tanımlamadıkları ve annelerini iki dilli olarak tanımlayan 2 (%14,29) kişinin ise anneleri ile Türkçe konuştukları, III. Kuşak katılımcıların 3'ünün (%21,43) ise anneleri ile Türkçe, 2'sinin (%14,29) Almanca ve 1 (%7,14) kişinin ise annesini iki dilli olarak tanımlamadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. 11. Kuşaklara göre baba ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.

Kuşak	Baba ile iletişimde kullanılan dil	N	%
1	Türkçe	1	7,14
	Babam iki dilli değil	1	7,14
2	Türkçe	4	28,57
	Babam iki dilli değil	2	14,29
3	Babam iki dilli değil	4	28,57
	Türkçe	2	14,29
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.11 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcılardan 1 (%7,14) kişinin babası ile Türkçe ve 1 (%7,14) kişinin ise babasını iki dilli olarak tanımlamadığı, II. Kuşak katılımcılardan 4'ünün (%28,57) babaları ile Türkçe konuştuğu ve 2'sinin (%14,29) babalarını iki dilli olarak tanımlamadıkları, III. Kuşak katılımcıların ise 4'ünün (%28,57) babalarını iki dilli olarak tanımlamadıkları ve 2'sinin (%14,29) ise babaları ile sadece Türkçe konuştukları tespit edilmiştir.

Tablo 3. 12. Kuşaklara göre kardeş ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.

Kuşak	Kardeşleri ile olan iletişim dili	N	%
1	Kardeşim iki dilli değil	2	14,29
2	Türkçe ve Almanca	4	28,57
	Kardeşim iki dilli değil	2	14,29
3	Almanca	6	42,86
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.12 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcıların tamamının (2: %14,29) kardeşlerini iki dilli olarak tanımlamadıkları, II. Kuşak katılımcıların 4'ünün (%28,57) kardeşleri ile Türkçe ve Almanca konuştukları, 2'sinin (%14,29) ise kardeşlerini iki dilli olarak tanımlamadıkları, III. Kuşak katılımcıların ise tamamının (6: %42,86) kardeşleri ile Almanca konuştukları tespit edilmiştir.

Tablo 3. 13. Kuşaklara göre eş ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.

Kuşak	Eşi ile olan iletişim dili	N	%
1	Türkçe	1	7,14
	Eşim iki dilli değil	1	7,14
2	Eşim iki dilli değil	5	35,71
	Türkçe	1	7,14
3	Evli değilim	3	21,43
	Almanca	2	14,29
	Eşim iki dilli değil	1	7,14
	<i>Toplam</i>	<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.13 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcılardan 1'inin (%7,14) eşi ile Türkçe, 1'inin (%7,14) ise eşini iki dilli olarak tanımlamadığı, II. Kuşak katılımcılardan 5'inin (%35,71) eşini iki dilli olarak tanımlamadığı, 1'inin (%7,14) ise eşi ile Türkçe konuştuğu, III. Kuşak katılımcıların 3'ünün (%21,43) evli olmadığı, 2'sinin (%14,29) Almanca konuştuğu ve 1'inin (%7,14) ise eşini iki dilli olarak tanımlamadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. 14. Kuşaklara göre çocuklar ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.

Kuşak	Çocukları ile olan iletişim dili	N	%
1	Türkçe	1	7,14
	Almanca	1	7,14
2	Türkçe	3	21,43
	Türkçe ve Almanca	3	21,43
3	Çocuğum yok	5	35,71
	Türkçe ve Almanca	1	7,14
<i>Toplam</i>		<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.14 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcılardan 1'inin (%7,14) çocukları ile Türkçe, 1'inin (%7,14) ise çocukları ile Almanca konuştukları, II. Kuşak katılımcılardan 3'ünün (%21,43) çocukları ile Türkçe ve 3'ünün (%21,43) ise hem Türkçe hem de Almanca konuştukları, III. Kuşak katılımcılardan ise 5'inin (%35,71) çocuğunun olmadığı ve 1'inin (%7,14) ise çocuğu ile Türkçe ve Almanca konuştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 15. Kuşaklara göre arkadaş ile iletişimde kullanılan dil dağılımı tablosu.

Kuşak	Arkadaşları ile olan iletişim dili	N	%
1	Türkçe	1	7,14
	Türkçe ve Almanca	1	7,14
2	Türkçe ve Almanca	4	28,57
	Türkçe	2	14,29
3	Almanca	3	21,43
	Türkçe	2	14,29
	Türkçe ve Almanca	1	7,14
<i>Toplam</i>		<i>14</i>	<i>100</i>

Tablo 3.15 incelendiğinde; Araştırmaya katılan I. Kuşak katılımcılardan 1'inin (%7,14) arkadaşları ile Türkçe, 1'inin (%7,14) ise arkadaşları ile Türkçe ve Almanca konuştukları, II. Kuşak katılımcılardan 4'ünün (%28,57) arkadaşları ile Türkçe ve Almanca, 2'sinin (%14,29) ise Türkçe konuştuğu, III. Kuşak katılımcıların ise 3'ünün (%21,43) Almanca, 2'sinin (%14,29) Türkçe ve 1'inin (%7,14) ise Türkçe ve Almanca konuştuğu tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikeri

Veri toplama aracı olarak, kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmaya katılan Türkçe- Almanca iki dilli bireylerin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla oluşturulmuştur (Ek 2). Bilgi formunda bu kişilerin cinsiyeti, yaşı, hâkim oldukları diller, ikamet ettikleri ülke, eğitim durumları ve yakın çevreleriyle iletişim

kurdukları diller hakkında sorular içermektedir. Kişisel bilgi formuna verilen cevaplar Türkçe-Almanca iki dilli bireylerin dil seçimlerini etkileyen faktörler hakkında belirlenen araştırma sorularını cevaplandırmada yardımcı olmaktadır.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış ve buna uygun bir form hazırlanmıştır. “*Yarı-yapılandırılmış görüşme, incelenmek istenen konu hakkında katılımcılardan aynı türde bilgilerin toplanması amacıyla yapılan bir görüşme türüdür. Bu yaklaşımda görüşme öncesinde, görüşmeciye rehberlik edecek görüşme sorularının ya da konu başlıklarının yer aldığı görüşme formu hazırlanır.*” (Salı, 2018, s. 145).

Alan yazın taraması yapıldıktan sonra araştırmanın amacına hizmet edecek olan soruların olduğu bir form hazırlanmıştır (Ek 3). Yarı yapılandırılmış görüşmede kullanılan açık uçlu sorular esnek bir yapıda olup görüşmenin akışına ve katılımcının yanıtlarına göre esnetilmiş, daraltılmış veya yeni sorular eklenerek katılımcı konuşmaya teşvik edilmiştir. Görüşmenin ilk 10 dakikası sadece Almanca, son 10 dakikada ise sadece Türkçe konuşulmuştur. Türkçe ve Almanca sorulardan oluşan bu formun amacı, katılımcıların kod değiştirme sıklıklarını gözlemlemek, dil seçimlerinin hangi faktörlerden etkilendiğini belirlemek ve temelde belirli bir dil konuşulurken kişinin ne sıklıkla diğer dile geçiş yaptığını tespit edebilmektir.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması, yüz yüze ve zoom uygulaması üzerinden yapılmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara araştırma hakkında detaylıca bilgi verilmiş ve istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları belirtilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden araştırmacılarla uygun gün ve saatler belirlenmiştir. Araştırmaya yüz yüze katılabilecek olan katılımcılarla Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalının görüşme odalarından olan Bireyle Psikolojik Danışma odalarında görüşmeler yapılmıştır. Araştırmaya Almanya’da bulunmaları dolayısıyla yüz yüze katılamayan katılımcılarla Zoom toplantısı düzenlenmiş ve toplantı kayıt altına alınmıştır.

Her görüşme için ortalama 20 dakikalık bir zaman planlanmış ancak katılımcının motivasyonuna ve görüşmenin ilerleyişine göre süre uzatılmış veya kısaltılmıştır. Görüşme esnasında konuşmalar ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmış ve daha sonra yazıya dökülmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Almanca-Türkçe İki dilli bireylerin dil seçimlerini etkileyen faktörleri tespit etmek, hangi durumlarda kod değiştirdiklerini belirlemek ve bunları kod değiştirme türlerine göre analiz etmek amacıyla bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, yarı yapılandırılmış görüşmeyle elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. *‘İçerik analizi; nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla doküman, metin ve evrak gibi pek çok farklı materyali belli kurallar dahilinde (örnekleme, kodlama, kategori vs.) analiz etmeyi amaçlayan nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan bir tekniktir’* (Metin ve Ünal, 2022, s. 273). İçerik analizinde hedeflenen, toplanmış olan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 227).

Bu araştırmada yer alan kategoriler Tümdengelimsel şekilde belirlenmiştir. Buna göre araştırmadaki kod değiştirme sıklığını belirlemek için Poplack’ın (1980) kod değiştirme ayrımı baz alınmış ve cevaplar 3 başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar ‘Tümceiçi kod değiştirimi’, ‘Tümcedışı kod değiştirimi’ ve ‘Tümcelerarası kod değiştirimi’dir. Araştırmanın dil seçimi kategorileri için Grosjen (1982), Stroh (1987), Festinger (1962) ve Backer’in (2011) görüşleri baz alınmıştır. Analizler sonucu bulgulara dayalı oluşturulan temalar ve temalara ait kategori ve kodlar Tablo 3.16’da yer almaktadır.

Tablo 3. 16. Temalar, kategoriler ve kodlar.

Tema	Kategori	Kod
Kod Değiştirme Sıklığı		
	Tümceiçi Kod Değiştirme	I. Kuşak: %75 II. Kuşak: %56 III. Kuşak: %45
	Etiket Değiştirme	I. Kuşak: %12 II. Kuşak: %31 III. Kuşak: %15
	Tümcelerarası Kod Değiştirme	I. Kuşak: %12 II. Kuşak: %12 III. Kuşak: %40
	Almancadan Türkçeye Kod Değiştirme Sıklığı	I. Kuşak: % 33,33 II. Kuşak: % 26,66 III. Kuşak: % 17,50
	Türkçeden Almancaya Kod Değiştirme Sıklığı	I. Kuşak: % 6,85 II. Kuşak: % 10,17 III. Kuşak: %54,33
Dil Seçiminde Çevresel Etmenler		
	Aile Çevresi	Türkçe iletişim İki dilli iletişim Kardeşlerle Almanca iletişim Almanca iletişim

Tablo 3. 17. Temalar, kategoriler ve kodlar (Devamı).

Sosyal Çevre	Baskın Türk arkadaş çevresi Okulda karma arkadaş çevresi Okulda baskın Alman arkadaş çevresi Karma arkadaş çevresi Alman iş arkadaş çevresi Akraba ile baskın Türkçe kullanım Akraba ile baskın Almanca kullanım Karma komşu çevresi Okulda nadiren Alman arkadaş çevresi
Dil Seçiminde Kimlik	
Dışlanmışlık deneyimi	Dışlanmış hissetmeme Bakışlar Başörtüsü Öğretmen Yorumlar Dil öğrendikçe azalan dışlanmışlık hissi Konuşma becerisi eksikliği Kültürel farklılıklar Dinsel inanç Davranışlar Yetersiz dil becerileri
Aidiyet Hissedilen Ülke	Türkiye Almanya İkinci vatan Almanya
Rahat Kullanılan Dil	Türkçe Almanca Duruma göre değişiyor Önceden Almandı
Dil Seçimi ve Kod Değişirme	
Kod Değişirme Nedenleri	Kişî odaklılık İfade kolaylığı Konuşma becerisi zayıflığı Ortam Kelime Yetersizliği İletişim kolaylığı Anlam aktarımı Konu
Kod Değişirmenin Olumlu Yönleri	İfade kolaylığı İletişim kolaylığı Gelişmişlik göstergesi Özgüven kaynağı Kalıp ifadelerin uyumu
Kod Değişirmenin Olumsuz Yönleri	Yetersiz kelime haznesi Konuşma becerisi zayıflığı Kelime kaybı başlangıcı Yetersiz dil becerileri göstergesi Fonetik uyumsuzluk Kişî odaklılık Dile ve kişilere saygısızlık Dil yapısı bozukluğu Algı ve anlam bozukluğu Konuşmadan dışlanmak
Kod Değişirme Hakkında Önerileri	Kelime haznesini genişletmek Bilinçli dil kullanımı Bilinçli zihin kontrolü İletişim partnerini tek dilli varsaymak Topluma göre dil seçimi Düşünerek konuşmak

3.6.Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmada geçerlik ve güvenilirliğin tanımlanmasında, Yıldırım ve Şimşek'in (2013, s. 255) iç ve dış geçerlilik ayrımı esas alınmıştır.

Araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak amacıyla, çalışmada kullanılması için hazırlanmış olan görüşme formu için uygulama öncesinde uzman görüşüne başvurulmuştur. Katılımcılarla görüşme öncesinde araştırma sürecinin nasıl ilerleyeceği hakkında açıklamalar yapılmış ve kısa bir ön görüşme yapılmıştır. Bu sayede katılımcıların iletişime açık hale getirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın, bulgular kısmında, herhangi bir ekleme veya çıkarma yapılmadan, doğrudan katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Veri toplama aracı olarak iki farklı yöntemin, yani kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılması da iç geçerliliği artıran faktörlerdir.

Araştırmanın dış geçerliliğini artırmak için katılımcılara adım adım bütün araştırma sürecinin nasıl ilerlediğine ilişkin bilgi verilmiştir. Araştırmanın katılımcıları bu çalışmanın amacına katkı sağlayacak bireylerden oluşmaktadır. Araştırmanın 14 kişi ile yapılacak olması ise dış geçerliliği artıran bir diğer faktördür.

Araştırmanın iç güvenilirliğini artırmak amacıyla veriler ses kayıt cihazı kullanılarak toplanmış ve böylece veri kaybının önüne geçilmiştir. Araştırmanın iç güvenilirliğini sağlamak amacıyla veriler bir başka uzman tarafından okunmuş ve kodlanmıştır. Kodlanan veriler Miles ve Huberman'ın (1994, s. 64) önerdiği güvenilirlik formüle göre hesaplanmıştır.

$$\text{Güvenirlik} = \text{Görüş Birliği} / \text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}$$

Hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirliği % 93 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplarının %90 çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994, s. 64). Burada elde edilen sonuç, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

Araştırmanın dış güvenilirliği açısından araştırmada elde edilen bulgular tartışma kısmında açık bir şekilde tartışılmıştır. Görüşme ve gözlemlerin nasıl yapıldığı yöntem kısmında açıkça ifade edilmiştir. Araştırmanın dış güvenilirliğini artırmak amacıyla katılımcı bilgileri detaylı bir şekilde tanımlanmıştır. Araştırmacının araştırma esnasında almış olduğu konum yöntem kısmında detaylıca açıklanmıştır.

BÖLÜM 4

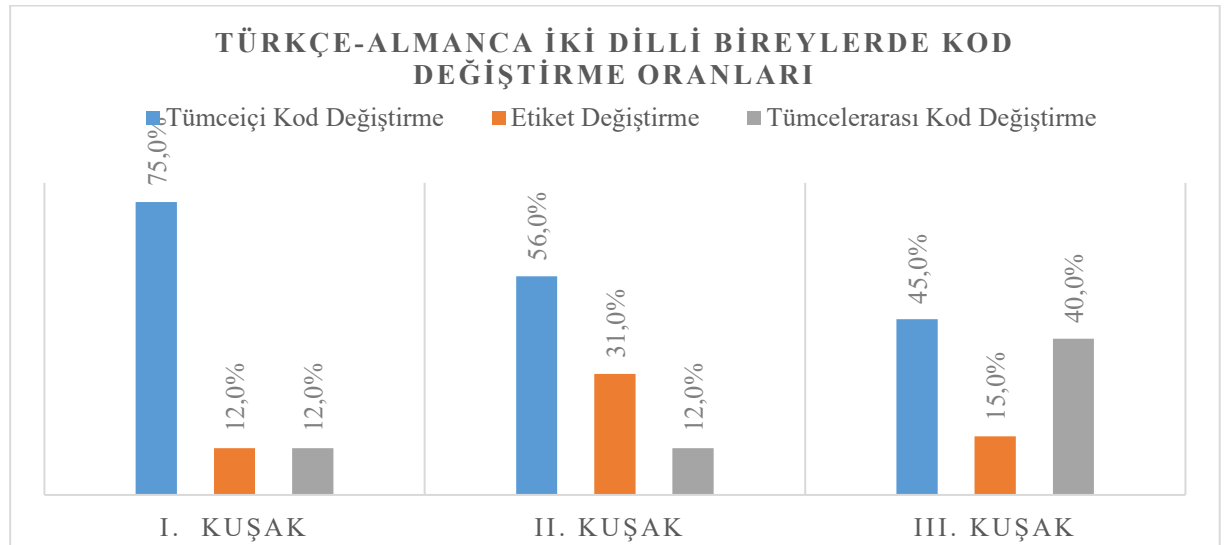
4. BULGULAR

Bu çalışma Türkçe- Almanca iki dilli bireylerde dil seçimlerini etkileyen faktörlerin neler olabileceği ve bu bireylerde üç kuşak arasındaki kod değiştirme sıklıklarını belirlemek amacıyla 14 bireyle yapılan görüşmeler sonucunda oluşturulan temalar ve bu temalara yönelik bulgular sırasıyla aşağıda detaylı başlıklar halinde sunulmuştur.

1. Kod Değiştirme Sıklığı
2. Dil Seçiminde Çevresel Etmenler
3. Dil Seçiminde Kimlik
4. Dil Seçiminde Kod Değiştirme

4.1. Kod Değiştirme Sıklığı Teması

İki dilli bireylerde I., II. ve III. Kuşak bireylerde kod değiştirme sıklığının ne düzeyde olduğunu tespit etmek amacıyla bu kişilerle geçmişleri, dil edinim süreçleri, arkadaş çevreleri, dışlanmışlık deneyimleri ve son olarak kod değiştirme hakkındaki fikirleri alınmıştır. Yine bu kişilerin Almanca dan Türkçeye ve Türkçeden Almancaya ne sıklıkla geçiş yaptıkları da araştırılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda I., II., III. Kuşak ve Almancadan Türkçeye kod değiştirme sıklığı ve Türkçeden Almancaya kod değiştirme sıklığı olmak üzere beş kategori oluşturulmuştur.

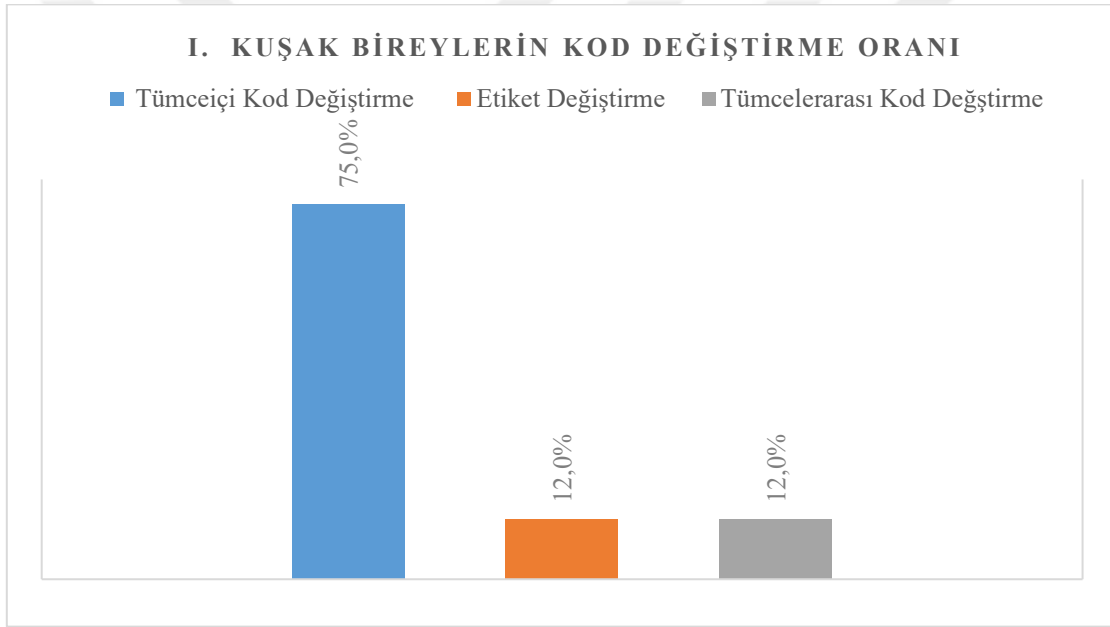

Şekil 4. 1. İki dilli bireylerde kod değiştirme sıklığı temasına ait kategoriler.

Şekil 4.1. Türkçe- Almanca iki dilli bireylerin kod değiştirme oranlarını kuşaklara göre dağılımını göstermektedir. I. Kuşak bireyler %75 oranında Tümceiçi kod değiştirme, %12 oranında ise etiket ve tümcelerarası kod değiştirme kullanmaktadırlar. II. Kuşak bireyler %56 oranında Tümceiçi kod değiştirme, %31 oranında etiket değiştirme ve %12 oranında ise tümcelerarası kod değiştirme kullanmaktadırlar. III. Kuşak bireyler ise %45 oranında Tümceiçi kod değiştirme, % 15 oranında etiket değiştirme ve %40 oranında ise tümcelerarası kod değiştirme kullanmaktadırlar.

4.1.1. I. Kuşak

Türkçe- Amanca iki dilli olan bireylerle yapılan görüşmeden yola çıkılarak elde edilen veriler ışığında yapılan kodlamaların sonucu aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 4. 2. I. Kuşak bireylerin kod değiştirme oranı.

Şekil 4.2 incelendiğinde, I. Kuşak iki dilli bireylerde en sık tercih edilen kod değiştirme türünün %75 oranında tümceiçi kod değiştirme olduğu tespit edilirken etiket değiştirme ve tümcelerarası kod değiştirmenin %12'lik bir oranla eşit tercih edilen kod değiştirme türleri olmuştur.

4.1.1.1. Tümceiçi Kod Değiştirme

Çalışmaya katılan iki dilli I. Kuşak bireylerin %75'lik bir oranda tümceiçi kod değiştirme yaptıkları belirlenmiştir.

1KE86: ‘*Şimdi bir daireye gideceğiz O dairede ne söyleyeceğimizi ezberliyorduk. Sözlük kitabımız vardı ufak bir şeydi kitapçık gibi. Oraya gittiğimizde o kadına söyledik, zaten onlar da bilirdi bizim oraya neden gittiğimizi. O da hazırlıklıydı yani. Ev istiyoruz ev bürosuna gideceğiz ‘‘Chef ich möchte eine Wohnung, drei Personen.’’ derdik. İşte falan yerde var drei Personen, ‘‘Wie viel kostete Monat kira?’’. O da söylerdi anlarsak anlardık anlamazsak orada tercüman vardı. Ama bu kadar konuşabiliyorduk.’*

2KE78: ‘*Evet ben devlet kanalıyla geldim. Devletin kanalıyla Gastarbeiter olarak geldim’’*

Yukarıda verilen her iki örnekte de katılımcılar Türkçe kurmuş oldukları cümlelere Almanca kelimeler ekleyerek tümceiçi kod değiştirme yapmış olmaktadır.

4.1.1.2. Etiket Değiştirme

Çalışmaya katılan iki dilli I. Kuşak bireylerin %12’lik oranda etiket değiştirme yaptıkları belirlenmiştir.

1KE86: ‘*Şimdi bir daireye gideceğiz O dairede ne söyleyeceğimizi ezberliyorduk. Sözlük kitabımız vardı ufak bir şeydi kitapçık gibi. Oraya gittiğimizde o kadına söyledik, zaten onlar da bilirdi bizim oraya neden gittiğimizi. O da hazırlıklıydı yani. Ev istiyoruz ev bürosuna gideceğiz ‘‘Chef ich möchte eine Wohnung, drei Personen.’’ derdik. İşte falan yerde var drei Personen. ‘‘Wir viel kostete Monat Kira?’’. O da söylerdi anlarsak anlardık anlamazsak orada tercüman vardı. Ama bu kadar konuşabiliyorduk.’*

Yukarıda verilmiş olan örnekte katılımcı Türkçe bir cümle içerisinde geçmişte söylemiş olduğu bir cümleyi tekrarlamış ve bir aktarım yapmıştır. Bu örnek etiket değiştirme olarak kategorize edilmiştir.

4.1.1.3. Tümcelerarası Kod Değiştirme

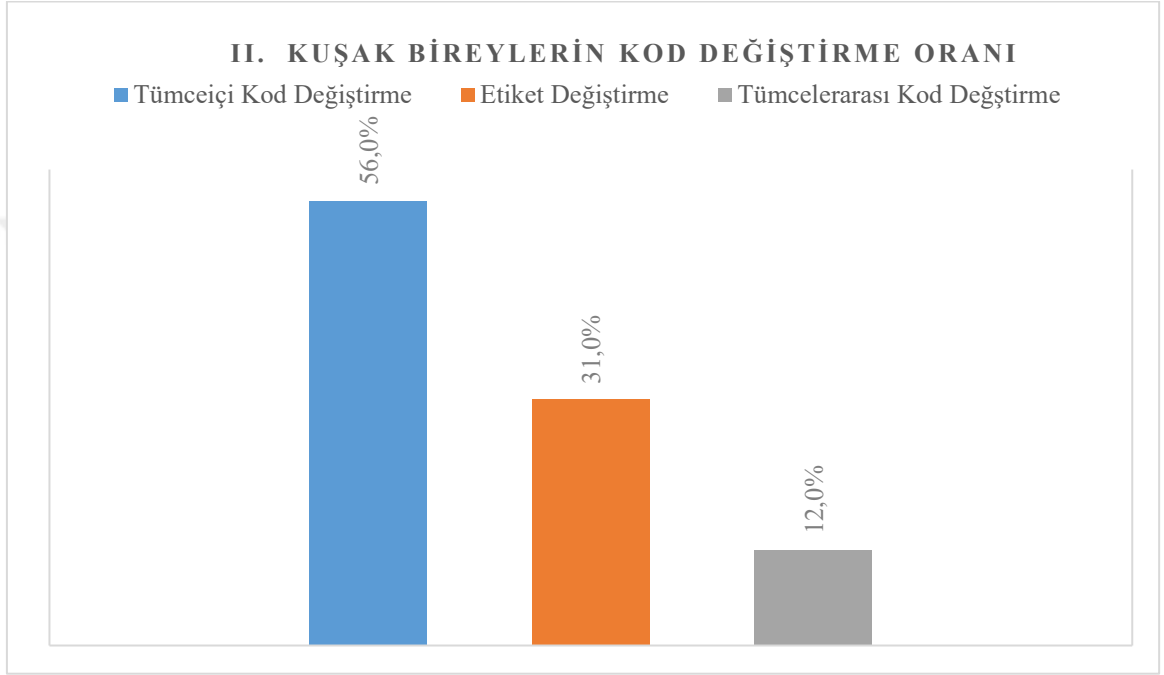
Çalışmaya katılan iki dilli II. Kuşak bireylerin %12’lik oranda Tümcelerarası kod değiştirme yaptıkları belirlenmiştir.

2KE78: ‘*‘Zweite Heimat. Zweite Heimat besser erste Heimat. Erste Heimat geburtheimat, aber hier ganze Jahre Arbeiten, ganze Leben hier. Gençliğim burada geçti.’*

Yukarıda verilmiş olan bu örnekte katılımcı bir cümlesini tamamen Almanca kurmuş ve diğer cümlesini ise tamamen Türkçe kurmuştur. İki cümlede te bir dilde yazıldığı için bu örnek tümcelerarası olarak kategorize edilmiştir.

4.1.2. II. Kuşak

Türkçe- Amanca iki dilli olan bireylerle yapılan görüşmeden yola çıkılarak elde edilen veriler ışığında yapılan kodlamaların sonucu aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 4. 3. II. Kuşak bireylerin kod değiştirme oranı.

Şekil 4.3. incelendiğinde, II. Kuşak iki dilli bireylerde en sık tercih edilen kod değiştirme türünün %56 oranında Tümceiçi kod değiştirme olduğu ve Etiket değiştirme'nin %31'lik bir oranla ikinci olarak en sık tercih edilen kod değiştirme türü olduğu tespit edilmiştir. Tümcelerarası kod değiştirme ise %12 oranında kullanılarak II. Kuşak tarafından en az tercih edilen kod değiştirme türü olduğu tespit edilmiştir.

4.1.2.1. Tümceiçi Kod Değişirme

Çalışmaya katılan iki dilli I. Kuşak bireylerin %56'lık bir oranda tümceiçi kod değiştirme yaptıkları belirlenmiştir.

4KK54: “ Şimdi daha mesela devlet daha zorunlu tutuyor galiba çocukların Kindertartena gitmesini. Öyle bir zorunluluk yoktu hatta lükstü bizim zamanımızda Kindergarten falan”

Yukarıda verilmiş olan örnekte katılımcı Türkçe ‘Anaokulu’ kelimesini kullanmak yerine Almanca anaokulu manasına gelen ‘Kindergarten’ kelimesini kullanmış ve bu sebepten dolayı bu cümle tümceiçi kod değiştirme olarak kategorize edilmiştir.

5KK51: “Almanca. Yaklaşık 30 küsür yıl Almanca konuştuğum için, mein Alltag devamlı onunla olduğu için, şimdi ben Türkiye'ye geldikten sonra dediğim gibi Türkçe ağırlık vermeye başladık.”

Yukarıda verilmiş olan örnekte katılımcı Türkçe başladığı bir cümlede ‘günlük hayatım’ demek yerine Almanca ‘mein Alltag’ demeyi tercih ettiğinden dolayı tek bir cümlede iki dilin öğeleri birbiri ile harmanlamış ve bu sebepten dolayı tümceiçi kod değiştirme yapmış olmaktadır.

4.1.2.2. Etiket Değiştirme

Çalışmaya katılan iki dilli II. Kuşak bireylerin %31’lik oranda etiket değiştirme yaptıkları belirlenmiştir.

5KK51: “Das kann ich eigentlich zugeben, yani.”

Yukarıda verilmiş olan örnekte katılımcı tamamen Almanca bir cümle kurmuş ve cümlenin sonunda tek kelimelelik bir bağlaç kullanmış. Bu bağlaç burada etiket görevi gördüğünden ötürü bu örnek etiket değiştirme olarak kategorize edilmektedir.

6KK46: “... Wie gesagt, yani 1.-2.-3. sınıfa kadar hiçbir şey anlamıyordum, ama 3. sınıfla yavaş yavaş ben konuşmaya başladım, öyle yani. İlk zamanlar dediğim gibi zorluk çektim tabii ki.”

Yukarıda verilmiş olan bu örnekte katılımcı ‘Wie gesagt’ Almanca kalıp ifadesini kullanmış ve bu cümle etiket değiştirme olarak kategorize edilmiştir.

4.1.2.3. Tümcelerarası Kod Değiştirme

Çalışmaya katılan iki dilli II. Kuşak bireylerin %12’lik oranda tümcelerarası kod değiştirme yaptıkları belirlenmiştir.

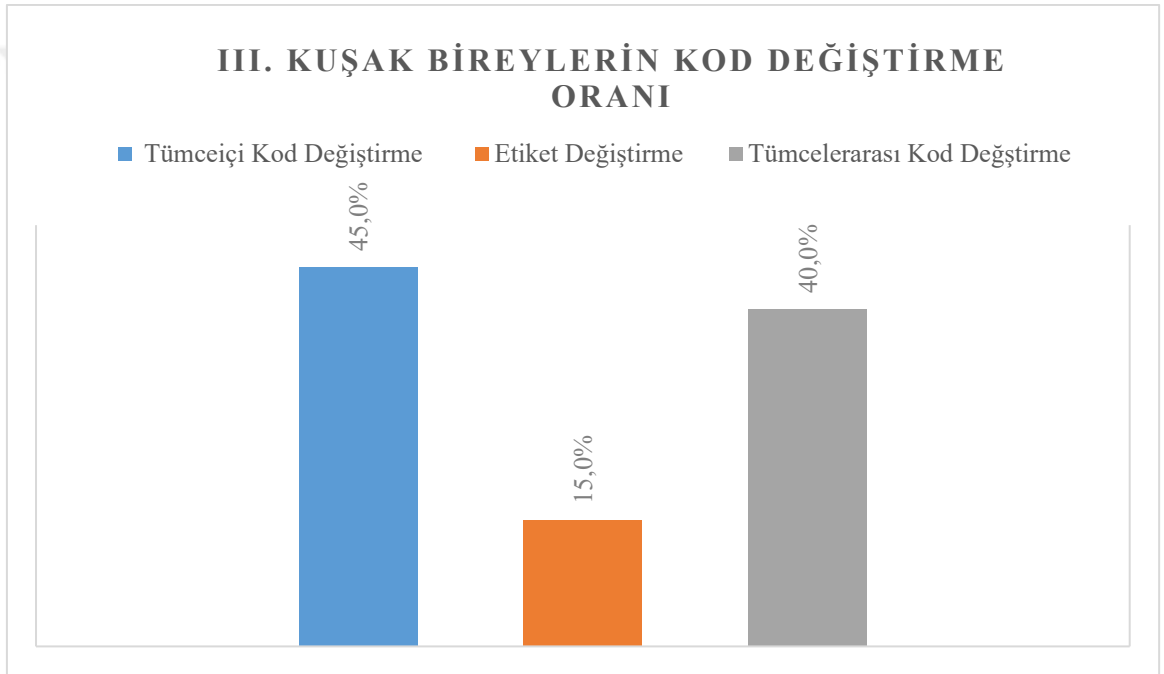
6KK46: “Türkiye. Da fühle ich mich wohl. Benim kendi memleketim”

7KK45: “Nein, hiç yaşamadım. Bilmiyorum belki benim karakterimden, hal ve hareketlerinden.”

Yukarıda verilmiş olan örneklerde katılımcılar her iki dili de ardışık cümlelerde kullandıklarından ötürü bu cümleler tümcelerarası olarak kategorize edilmiştir.

4.1.3. III. Kuşak

Türkçe- Amanca iki dilli olan bireylerle yapılan görüşmeden yola çıkılarak elde edilen veriler ışığında yapılan kodlamaların sonucu aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 4. 4. III. Kuşak bireylerin kod değiştirme oranı.

Şekil 4.4. incelendiğinde, III. Kuşak iki dilli bireylerde tümceiçi kod değiştirme %45’lik bir oranla en sık tercih edilen kod değiştirme türü olmuştur. Bu kuşakta en sık tercih edilen ikinci kod değiştirme türü ise %40 oranında tümcelerarası kod değiştirme olmuştur. Etiket değiştirmenin ise III. Kuşak iki dilli bireyler tarafından %15 oranında kullanılarak en az tercih edilen kod değiştirme türü olduğu tespit edilmiştir.

4.1.3.1. Tümceiçi Kod Değişirme

Çalışmaya katılan iki dilli III. Kuşak bireyler, iki dilin öğelerini birbirine karıştırarak Tümceiçi kod değiştirmeyi %45’lik bir oranla tercih etmişlerdir.

12KK25: ‘‘Birşey oldu mesela, sen ne kadar orada Almancayı kullansan da, du reagierst dort auf Türkisch, weil das einfach, o kalıba alışmışsın.’’

14KK25: ‘‘Ondan sonra wir haben ja 11 jahre unterschied, ondan sonra dings, ablamı özledim ve gitmek istedim.’’

Yukarıda verilmiş olan örneklerde katılımcılar tek cümle sınırları içerisinde iki dili de harmanlayıp kullandıklarından ötürü bu cümleler tümceiçi kod değiştirme olarak kategorize edilmiştir.

4.1.3.2. Etiket Değiştirme

Çalışmaya katılan iki dilli III. Kuşak bireyler, iki dilden etiketleri kullanarak etiket değiştirmeyi %15’lik bir oranla tercih etmişlerdir.

11KK27: ‘‘Daha fazla Türkçe konuşuyorduk, genau.’’

14KK25: ‘‘Wer kann, der kann’’ diyormuşum.’’

Bu cümlede katılımcı Almanca bir deyim olan ,*Wer kann, der kann* ‘ ifadesini kullanmış ve bu cümle etiket değiştirme olarak kategorize edilmiştir. Bir diğer katılımcı ise Türkçe kurmuş olduğu cümlesinin bitimini tamamen farklı bir dilde kullanılan aynen anlamına gelen Almanca ,*genau*‘ kelimesi ile bitirmiş ve bu ebepten dolayı bu cümle de etiket değiştirme olarak ele alınmıştır.

4.1.3.3. Tümcelerarası Kod Değiştirme

Çalışmaya katılan iki dilli III. Kuşak bireyler, etiket değiştirmeyi %40’lık bir oranla Tümcelerarası kod değiştirmeyi tercih etmişlerdir.

10KK27: ‘‘Kelime eksikliği. Das ist leider ein schlimmer Fall eigentlich, wenn man Deutsch spricht und und auf einmal nicht mehr weiß, was man sagt, wechselt man auf Türkisch und das gleiche gilt auch beim Türkischen.’’

11KK27: ‘‘Vokabeln lernen derdim. Daha fazla hangi dili konuşmak istediğine bağlı, onun kitabını sürekli okumak. Also wenn ich Deutsch will, dann immer alles nur auf Deutsch, Filme oder Bücher, alles mögliche.’’

14KK25: „Ama ben de bu durum çok daha az olduğu için, çünkü öğrencilerim çoğunlukla Türkçe konuşuyor, iş arkadaşlarım çoğunlukla Türkçe konuşuyor. Ich habe die Möglichkeit nicht Deutsch -Türkisch zusammen zu kombinieren und zu sprechen.“

Yukarıda verilmiş olan örneklerde katılımcılar her iki dili de ardışık cümlelerde kullandıklarından ötürü bu cümleler tümcelerarası olarak kategorize edilmiştir.

4.1.4. Almancadan Türkçeye Kod Değiştirme Sıklığı

Tablo 4. 1. Almancadan Türkçeye kod değiştirme sıklığı.

Kuşak	Toplam Kelime Sayısı	Kod Değiştirilen Kelime Sayısı	Kod Değiştirme Oranı
1	57	19	%33,33
2	1729	461	%26,66
3	1903	333	%17,50

Türkçe- Almanca iki dilli 14 bireyin her birine sorulan 4 temel Almanca soru bulunmaktadır. Gerekğinde katılımcılara ek Almanca sorular sorulmuştur. Katılımcıların bu sorulara vermiş oldukları cevaplardan elde edilen verilerdeki toplam kelime sayıları toplanmış ve ardından kaç kelimedede kod değiştirdikleri, yani Türkçeye geçiş yaptıkları sayılmış ve bu oranın yüzdesi alınmıştır. Tablo 4.1’de yer alan veriler incelendiğinde, I. Kuşak toplam 57 kelime kullanmış ve 19 kez kod değiştirerek %33,33 oranında kod değiştirmiştir. 2. Kuşak toplam 1729 kelime kullanmış ve 461 kez kod değiştirerek %26,66 oranında kod değiştirmiştir ve III. Kuşak ise Almanca sorulara toplam 1903 kelimelik cevaplar vermiş ve 333 kez kod değiştirerek %17,50 oranında kod değiştirmiştir.

4.1.5. Türkçeden Almancaya Kod Değiştirme Sıklığı

Tablo 4. 2. Türkçeden Almancaya kod değiştirme sıklığı.

Kuşak	Toplam Kelime Sayısı	Kod Değiştirilen Kelime Sayısı	Kod Değiştirme Oranı
1	394	27	%6,85
2	1336	136	%10,17
3	1859	1010	%54,33

Türkçe- Almanca iki dilli 14 bireyin her birine sorulan 4 temel Türkçe soru bulunmaktadır. Gerekğinde katılımcılara ek Türkçe sorular sorulmuştur. Katılımcıların bu sorulara vermiş oldukları cevaplardan elde edilen verilerdeki toplam kelime sayıları toplanmış ve ardından kaç kelimedede kod değiştirdikleri, yani Almancaya geçiş yaptıkları sayılmış ve bu oranın yüzdesi alınmıştır. Tablo 4.2’de yer alan veriler incelendiğinde, 1. Kuşak sorulan Türkçe sorulara toplam 394 kelimelik cevaplar vermiş ve 27 kez kod değiştirerek %6,85 oranında kod

değiştirmiştir. 2. Kuşak toplam 1336 kelime kullanmış ve 136 kez kod değiştirerek %10,17 oranında kod değiştirmiş ve III. Kuşak ise toplam 1859 kelime kullanmış ve 1010 kez kod değiştirerek %54,33 oranında kod değiştirmiş.

4.2. Dil Seçiminde evresel Etmenler Teması

İki dilli bireylerin dil seçiminde etkili olan çevresel etmenlerin neler olabileceğini tespit etmek ve ‘‘Kuşakların aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurduğu dilin dil seçimi ile ilişkisi nasıldır?’’ alt sorusuna cevap bulmak amacıyla katılımcılara, ‘‘Wie haben Sie die Sprache erworben?’’ ve ‘‘Wie war ihr Freundeskreis?’’ ana sorusu etrafında sorular yöneltilerek görüşleri alınıp; Tablo 4.3’de yer alan, iki dilli bireylerin aile çevresi ve sosyal çevrelerinde olmak üzere iki kategori oluşturulmuştur.

Tablo 4. 3. İki dilli bireylerin dil seçiminde çevresel etmenler temasına ait kategoriler.

Kategori	Kod
Aile evresi	Türkçe iletişim
	İki dilli iletişim
	Kardeşlerle Almanca iletişim
	Almanca iletişim
Sosyal evre	Baskın Türk arkadaş evresi
	Okulda karma arkadaş evresi
	Okulda baskın Alman arkadaş evresi
	Karma arkadaş evresi
	Alman iş arkadaş evresi
	Akraba ile baskın Türkçe kullanım
	Akraba ile baskın Almanca kullanım
	Karma komşu evresi
	Okulda nadiren Alman arkadaş evresi

4.2.1. Aile evresi

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin deneyimlerinden yol çıkılarak elde edilen verilere yapılan kodlamalar sonucu, iki dilli bireylerinin aile çevresinde tercih ettikleri dilin kodları; ‘Türkçe iletişim’, ‘iki dilli iletişim’, ‘kardeşlerle Almanca iletişim’ ve ‘Almanca iletişim’ olmak üzere dört alt koddan oluşmuştur.

Tablo 4. 4. İki dilli bireylerin aile çevresi kategorisine ait kodlar.

Kodlar	f	%
Türkçe iletişim	12	66,66
İki dilli iletişim	3	16,66
Kardeşlerle Almanca iletişim	2	11,11
Almanca iletişim	1	5,55
Toplam	18	100

Tablo 4.4’de yer alan veriler incelendiğinde, iki dilli bireyler 12 (%66,66) kez ‘Türkçe İletişim’, 3 (%16,66) kez ‘iki dilli iletişim’, 2 (%11,11) kez ‘kardeşlerle Almanca iletişim’ ve

bir (%5,55) kez ‘Almanca iletişim’ kodunu kullanmışlardır. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.5’de yer almaktadır.

Tablo 4. 5. Kuşaklara göre aile çevresi dağılımı tablosu.

<i>Kuşak</i>	<i>Aile Çevresi</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1	Türkçe İletişim	1	5,55
	İki dilli iletişim	1	5,55
2	Türkçe İletişim	6	33,33
	Kardeşlerle Almanca İletişim	2	11,11
3	Türkçe İletişim	5	27,77
	İki dilli iletişim	2	11,11
	Almanca iletişim	1	5,55
<i>Toplam</i>		<i>18</i>	<i>100</i>

I. Kuşak iki dili bireylerim bir (%5,55) kez aile içinde genellikle ‘Türkçe iletişim’ kurulduğu ve bir (%5,55) kez ise aile içinde genellikle ‘İki dilde iletişim’ kurulduğu kodlarına ulaşılmıştır.

1KE86: “*Evet öyle. Çocuklar da ev içerisinde hep Türkçe konuştu. Almanlar tembihlerlerdi evde Almanca konuşun diye ama.*”

2KE76: “*Hause, einmal Türkçe einmal Deutsche. Halbe halbe*”

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dili bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 6 (%33,33) kez aile içinde ‘Türkçe iletişim’ kurulduğu ifade edilmiş ve 2 (%11,11) kez ise aile içinde Türkçe ancak özellikle ‘Kardeşlerle Almanca iletişim’ kurulduğu kodlarına ulaşılmıştır.

3KE54: “*Türkisch. Zu Hause wurde Türkisch gesprochen und außerhalb der Familie Deutsch und Türkisch.*”

4KK54: “*Mit meiner jüngeren Schwester, wenn wir etwas Geheimnis sprechen wollten, dann haben wir direkt die Sprache gewechselt, damit meine Eltern das nicht erfahren. Sonst in der Familie haben wir immer Türkisch geredet, weil meine Mutter auch kein Deutsch konnte.*”

Çalışmaya katılan III. Kuşak iki dili bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 5 (%27,77) kez aile içinde ‘Türkçe iletişim’ kurulduğu, 2 (%11,11) kez ‘İki dilli iletişim’ kurulduğu ve bir (%5,55) kez ise ‘Almanca iletişim’ kurulduğu kodlarına ulaşılmıştır.

9KK36: “*Genau, bei uns wurde, also das war so eine Regel, dass wir zu Hause nur Türkisch geredet haben und draußen dann nur Deutsch geredet haben.*”

11KK27: “*Türkisch war mit meinem Vater. Er war sozusagen mehr mit uns in der türkischen Sprache, weil er Deutsch nicht kann. Er hat uns auch in eine türkische Schule gebracht.*”

14KK24: “*Nein, zuhause wurde kein Türkisch gesprochen.*”

4.2.2. Sosyal Çevre

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin Almanya’da yaşamış oldukları deneyimlerinden yola çıkılarak elde edilen verilere yapılan kodlamalar sonucu, sosyal çevre kategorisinin, ‘Baskın Türk arkadaş çevresi’, ‘Okulda karma arkadaş çevresi’, ‘Okulda baskın Alman arkadaş çevresi’, ‘Karma arkadaş çevresi’, ‘Alman iş arkadaş çevresi’, ‘Akraba ile baskın Türkçe kullanım’, ‘Akraba ile baskın Almanca kullanım’, ‘Karma komşu çevresi’, ‘Okulda nadiren Alman arkadaş çevresi’ olmak üzere toplam dokuz koddan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 6. İki dilli bireylerin sosyal çevresi kategorisine ait kodlar.

Kodlar	f	%
Baskın Türk arkadaş çevresi	11	44
Okulda karma arkadaş çevresi	4	16
Okulda baskın Alman arkadaş çevresi	3	12
Karma arkadaş çevresi	2	8
Alman iş arkadaş çevresi	1	4
Akraba ile baskın Türkçe kullanım	1	4
Akraba ile baskın Almanca kullanım	1	4
Karma komşu çevresi	1	4
Okulda nadiren Alman arkadaş çevresi	1	4
Toplam	25	100

Tablo 4.6’da yer alan veriler incelendiğinde, çalışmaya katılan iki dilli bireyler 11 (%44) kez ‘Baskın Türk arkadaş çevresi’, 4 (%16) kez ‘Okulda karma arkadaş çevresi’, 3 (%12) kez ‘Okulda baskın Alman arkadaş çevresi’, 2 (%8) kez ‘Karma arkadaş çevresi’, bir (%4) kez ‘Alman iş arkadaş çevresi’, bir (%4) kez ‘Akraba ile baskın Türkçe kullanımı’, bir (%4) kez ‘Akraba ile baskın Almanca kullanımı’, bir (%4) kez ‘Karma komşu çevresi’, bir (%4) kez ‘Okulda nadiren Alman arkadaş çevresi’ kodlarını kullanmışlardır. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.7 de yer almaktadır.

Tablo 4. 7. Kuşaklara göre sosyal çevre dağılımı tablosu.

<i>Kuşak</i>	<i>Sosyal Çevresi</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1	Baskın Türk arkadaş çevresi	2	8
	Alman iş arkadaş çevresi	1	4
2	Baskın Türk arkadaş çevresi	4	16
	Okulda karma arkadaş çevresi	2	8
	Okulda baskın Alman arkadaş çevresi	2	8
	Akraba ile baskın Türkçe kullanım	1	4
	Akraba ile baskın Almanca kullanım	1	4
	Karma komşu çevresi	1	4
	Okulda nadiren Alman arkadaş çevresi	1	4
3	Baskın Türk arkadaş çevresi	5	20
	Okulda karma arkadaş çevresi	2	8
	Karma arkadaş çevresi	2	8
	Okulda baskın Alman arkadaş çevresi	1	4
<i>Toplam</i>		<i>25</i>	<i>100</i>

Çalışmaya katılan I. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 2 (%8) kez ‘Baskın Türk arkadaş çevresi’ ve bir kez (%4) ‘Alman iş arkadaş çevresi’ kodlarına ulaşılmıştır.

1KE86: “*İlk etapta Türk sonra Alman Türk karıştı, yani malzemelerin isimlerini ezberledikten sonra.*”

2KE76: “*Türkische Freunde.*”

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 4 (%16) kez ‘Baskın Türk arkadaş çevresi’, 2 (%8) kez ‘Okulda karma arkadaş çevresi’, 2 (%8) kez ‘Okulda baskın Alman arkadaş çevresi’, bir (%4) kez ‘Akraba ile baskın Türkçe kullanım’, bir (%4) kez ‘Akraba ile baskın Almanca kullanım’, bir (%4) kez ‘Karma komşu çevresi’ ve bir (%4) kez ‘Okulda nadiren Alman arkadaş çevresi’ kodlarına ulaşılmıştır.

3KE54: “*In der Schule deutsche auch türkische. Privat hatten wir mehr türkische.*”

4KK54: “*Also, meine Familie, da meine Eltern in einer Siedlung gewohnt haben, wo mehr, wie gesagt, in deutschen Familien umgeben waren, waren die Schulen relativ mit wenig Ausländern zu tun. Daher hatte ich meistens deutsche Schulkameraden gehabt und Wochenenden hat man sich durch die Familien halt, Familienbekanntschaften, Gespräche liefen dann wieder in Türkisch rum. Also Schule: Deutsch, zu Hause und Wochenende: Türkisch.*”

8KK42: *“Gerne. Und zwar, ich hatte sehr viele deutsche Freunde, keine Gastarbeiterkinder, sage ich jetzt mal. Ich hatte nur deutsche Freunde und ich war auch mit deren Familien in engem Kontakt. Deswegen hatte ich eigentlich keinerlei Schwierigkeiten Deutsch zu sprechen.”*

6KK46: *“Zaten Almanca bilmediğimizden dolayı, Alman arkadaşlarımız yoktu ilk etapta. Hep Türk arkadaşlarımız vardı, komşularımız da Türk'tü, okuldaki Almanlarla da çok fazla böyle sıkı fıkı değildik. "Hallo, hallo", das wars. Böyle, bu kadar çok fazla bir samimiyet kuramamıştık. Benim Alman arkadaşım böyle olmadı yani, sadece bir tane oldu. O da okul içerisinde konuşuyorduk, Pause'de, eve gelirken giderken. Ama bizim gelinimiz var, Alman. Ben Almanca'yı unutabilirdim, çünkü okul biteli yıllar oldu, ev hanımıyız, dışarıya çıkıyorsun ama Alman arkadaşın yok, bir einkaufen yapıyorsun, Almanca konuşulmuyor ki hiç. Yani, Allah'tan gelinimiz olduğu için, onunla ben bir araya geldiğimizde, misafir gibi birbirimize gidip geliyoruz. Onunla Almanca konuştuğum için yani unutmadım, Allah'a şükür.”*

Çalışmaya katılan III. Kuşak iki dili bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 5 (%20) kez ‘Baskın Türk arkadaş çevresi’, 2 (%8) kez ‘Okulda karma arkadaş çevresi’, 2 (%8) kez ‘Karma arkadaş çevresi’ ve bir (%4) kez ‘Okulda baskın Alman arkadaş çevresi’ kodlarına ulaşılmıştır.

10KK27: *“Mehr Türken. Da haben wir aber mehrfach Deutsch gesprochen, weil wir halt in Deutschland gelebt haben. Da mein Türkisch auch nicht so gut war, habe ich auch mit meinen Freunden Deutsch gesprochen.”*

9KK36: *“In der Grundschule und in der weiterführenden Schule habe ich eigentlich komplett nur Deutsch geredet. An der Uni war es dann wieder abwechselnd, also da habe ich dann mit türkischen Freunden fast nur Türkisch geredet, mit deutschen natürlich Deutsch. In der Türkei, als ich in der Türkei studiert habe, war es wirklich so ein Mischmasch, was ich normalerweise eigentlich nicht mache. Ich rede immer Türkisch... Wenn mit mir jemand Türkisch redet, dann mache ich mit Türkisch weiter. Wenn mit mir jemand Deutsch redet, dann mache ich mit Deutsch weiter.”*

13KK25: *“Ja, ich hatte mehr Freunde mit Migrationshintergrund. Ich kann jetzt nicht sagen mit türkischer Hintergrund, sondern eher Migrationshintergrund. Also, wir hatten, ich hatte sehr viele türkische Freunde, aber auch sehr viele albanische, serbische und so*

weiter. Deswegen haben wir auch oft in der Gruppe Deutsch geredet. Obwohl ich mehr türkische hatte, haben wir trotzdem Deutsch geredet, weil wir halt, wir hatten z.B serbische Freunde und wir konnten uns neben denen nicht uns auf Türkisch unterhalten.’

14KK25: *‘Hauptsächlich deutsche. Ich hatte keine türkischen Freunde.’*

4.3. Dil Seçiminde Kimlik Teması

İki dilli bireylerin dil seçiminde etkili olan kimlik ve kültürel etmenlerin neler olabileceğini tespit etmek ve “Kuşakların aidiyetinin dil seçimine olan etkisi nasıldır?” alt sorusuna cevap bulmak amacıyla katılımcılara “Haben Sie sich in Deutschland diskriminiert gefühlt?” ve “Kendinizi hangi dilde daha rahat ifade ettiğinizi düşünüyorsunuz?” ana soruları etrafında sorular yöneltilerek görüşleri alınıp; Tablo 4.8’de yer alan, ‘Dışlanmışlık deneyimi’, ‘Aidiyet hissedilen ülke’ ve ‘Rahat kullanılan dil olmak’ üzere üç kategori oluşturulmuştur.

Tablo 4. 8. İki dilli bireylerin dil seçiminde aidiyet temasına ait kategoriler.

Kategori	Kod
Dışlanmışlık deneyimi	Dışlanmış hissetmeme Bakışlar Başörtüsü Öğretmen Yorumlar Dil öğrendikçe azalan dışlanmışlık hissi Konuşma becerisi eksikliği Kültürel farklılıklar Dinsel inanç Davranışlar Yetersiz dil becerileri
Aidiyet Hissedilen Ülke	Türkiye Almanya İkinci vatan Almanya
Rahat Kullanılan Dil	Türkçe Almanca Duruma göre değişiyor Önceden Almancaydı

4.3.1. Dışlanmışlık Deneyimi

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin aidiyet gelişimlerini kuşaklararası boyutta incelemek amacıyla katılımcılardan elde edilen verilere yapılan kodlamalar sonucu bu kişilerin dışlanmışlık deneyimi kategorisinin, ‘Dışlanmış hissetmeme’, ‘Bakışlar’, ‘Başörtüsü’, ‘Öğretmen’, ‘Yorumlar’, ‘Yetersiz dil becerileri’, ‘Konuşma becerisi eksikliği’, ‘Kültürel farklılıklar’, ‘Dinsel inanç’, ‘Davranışlar’, ‘Rahat hissedememe’ olmak üzere on bir koddan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 9. İki dilli bireylerin dışlanmışlık deneyimi kategorisine ait kodlar.

<i>Kod</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Dışlanmış hissetmeme	6	24
Bakışlar	5	20
Başörtüsü	3	12
Öğretmen	2	8
Yorumlar	2	8
Yetersiz dil becerileri	2	8
Konuşma becerisi eksikliği	1	4
Kültürel farklılıklar	1	4
Dinsel inanç	1	4
Davranışlar	1	4
Rahat hissedememe	1	4
Toplam	25	100

Tablo 4.9’da yer alan bilgiler incelendiğinde, çalışmaya katılan iki dilli bireyler 6 (%24) kez ‘Dışlanmış hissetmeme’, 5 (%20) kez ‘Bakışlar’, 3 (%12) kez ‘Başörtüsü’, 2 (%8) kez ‘Öğretmen’, 2 (%8) kez ‘Yorumlar’, 2 (%8) kez ‘Yetersiz dil becerileri’, bir (%4) kez ‘Konuşma becerisi eksikliği’, bir (%4) kez ‘Kültürel farklılıklar’, bir (%4) kez ‘Dinsel inanç’, bir (%4) kez ‘Davranışlar’, bir (%4) kez ‘Rahat hissedememe’ kodlarını kullanmışlardır. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.10’da yer almaktadır.

Tablo 4. 10. Kuşaklara göre dışlanmışlık deneyimi dağılımı tablosu.

<i>Kuşak</i>	<i>Dışlanmışlık deneyimi</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1	Dışlanmış hissetmeme	2	8
	Yetersiz dil becerileri	1	4
2	Dışlanmış hissetmeme	3	12
	Bakışlar	2	8
	Konuşma becerisi eksikliği	1	4
	Kültürel farklılıklar	1	4
	Dinsel inanç	1	4
	Başörtüsü	1	4
	Rahat hissedememe	1	4
	Yorumlar	1	4
3	Bakışlar	3	12
	Öğretmen	2	8
	Başörtüsü	2	8
	Davranışlar	1	4
	Yetersiz dil becerileri	1	4
	Dışlanmış hissetmeme	1	4
	Yorumlar	1	4
Toplam		25	100

Çalışmaya katılan I. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 2 (%8) kez ‘dışlanmış hissetmeme’ ve bir (%4) kez geçmişte ‘yetersiz dil becerilerine’ sahip olduklarından ötürü kendilerini dışlanmış hissettiklerini ancak dil becerileri geliştikçe bu hissin de azaldığını ifade ettikleri kodlara ulaşılmıştır.

1KE86: *“Ben dışlanmış değilim. Kendimi ona göre ayarladım. İlk baştaki çalıştığım Almanlar benim ne adam olduğumu anladılar, ona göre konuştular.”*

2KE76: *“Almanya’ya ilk geldiğimde hissettim. Niye hissettim? Almanca bilmiyorum, malzemelerin, yiyecek, içeceklerin isimlerini bilmediğim için çok garibanlık çektim. Biz birinci nesil olarak çok şey çektik zorluk çektik.”*

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 3 (%12) kez ‘Dışlanmış hissetmeme’, 2 (%8) kez ‘Bakışlar’, 1 (%4) kez ‘Konuşma becerisi eksikliği’, 1 (%4) kez ‘Kültürel farklılıklar’, 1 (%4) kez ‘Dinsel inanç’, 1 (%4) kez ‘Başörtüsü’, 1 (%4) kez ‘Rahat hissedememe’ ve 1 (%4) kez ‘Yorumlar’ kodlarına ulaşılmıştır.

7KK45: *“Nein, hiç yaşamadım bilmiyorum. Belki benim karakterimden, hal ve hareketlerinden. Öyle giyimimle olsun, ben tesettürlü bir bayan olmama rağmen, bakışlarından veya başka şeylerden dolayı rahatsız olmadım, komşularımdan dolayı olsun, çarşıda gezerken olsun. Çevrem cami çevresinde ama ister istemez çarşıya gidiyorsun, doktora gidiyorsun, okula gidiyorsun, oradaki çocukların velilerinden dolayı olsun hiç öyle bir şeyle karşılaşmadım. Ya da bana denk gelmedi ama arkadaş çevresinden duyuyorum hep şöyle oldu böyle oldu diye. İçkili birisiyle falan karşılaşırsan onlar saçma sapan konuşuyor Türklerde de olduğu gibi ama normal akli başında Almanın öyle bir hakaret tarzı ya da alçaltıcı bir bakışla karşılaşmadım”*

8KK42: *“Also ich habe jetzt persönlich von Verwandten Freunde nichts gehört, aber ich glaube, wenn man im Ausland lebt, ist ja nicht mein eigenes Land, dann hat man schon die Angst von Rassismus, weil man spürt es auch von den Blicken oder von den Kommentaren, man fühlt sich unwohl. Wenn ich manchmal daran denke, dass ich wieder in Deutschland leben würde, dann muss ich gleich an Rassismus denken. Es ist komisch, aber ich muss gleich an Rassismus denken und ich fühle mich unwohl.”*

3KE54: *“Nein, nein, also nur wegen der Sprache und deutungsweise, was die wollten, das hat man nicht so ganz verstanden gehabt, wegen Kulturunterschiede sagen wir mal. Kultur Differenzierung.”*

6KK46: *“Türkiye, da fühle ich mich wohl. Benim kendi memleketim. Burada ne kadar büyüse de dinimiz gereği hep hor görülüyor. Müslümanlar malum sevilmiyor. Başörtülü olduğumuzdan dolayı da onlara itici geliyor. Yani, belli yani, Almanları*

biliyoruz az çok. Müslümanlardan nefret ettikleri için, o ırkçılığı ister istemez bakışlarıyla zaten sana yansıtıyorlar, anlıyorsunuz yani. O yüzden sevemedim yani bir türlü Almanya'yı burada büyümeme rağmen diyebilirim.”

Çalışmaya katılan III..Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 3 (%12) kez ‘Bakışlar’, 2 (%8) kez ‘Öğretmen’, 2 (%8) kez ‘Başörtüsü’, bir (%4) kez ‘Davranışlar’, bir (%4) kez ‘Yetersiz dil becerileri’, bir (%4) kez ‘Dışlanmış hissetmeme’ ve bir (%4) kez ‘Yorumlar’ kodlarına ulaşılmıştır.

11KK27: “Man hat das schon gespürt, also wir sind fremd, weil wir Türken sind und die haben uns halt nicht immer nett angeguckt und auch nicht gleichbehandelt, das hat man schon gespürt, am meisten bei den Lehrern.”

13KK25: “Ja, ich glaube, jeder hat sich schon mal diskriminiert gefühlt. Das war jetzt nicht so krass. Ich kann jetzt nicht sagen, dass ich etwas Unangenehmes erlebt habe, aber man spürt das schon. Allein diese Blicke und sonst was ist ja auch. Die Blicke sind schon diskriminierend, finde ich. Und genau. ”

12KK27: “Man hat das schon gespürt, also wir sind fremd, weil wir Türken sind und die haben uns halt nicht immer nett angeguckt und auch nicht gleich behandelt, das hat man schon gespürt, am meisten bei den Lehrern.”

14KK25: “Türkiye'ye taşındıktan sonra zaten bir sene içerisinde Almancayı unuttum. Özel dersler yüzünde olsun, hiç Almanca konuşmadık. Arkadaşlarım zaten Almanca bilmiyordu, yeni çevrem falan. Sonra ise, işte bir sene sonra falan, 15 tatilde ara tatile gitmiştik und ich habe gemerkt, ich kann kein Deutsch mehr sprechen. Onun için utandım ve bir daha gitmedim. 8 sene boyunca Almanya'ya hiç gitmedim tekrar. Warum sollte ich auch? Ich kann kein deutsch mehr und alle erwarten, dass ich deutsch sprechen kann und ich fühlte mich dabei unwohl.”

9KK36: “Ich muss sagen, nein. Im Gegenteil, ich trage jetzt seit ein bisschen mehr als einem Jahr ein Kopftuch und ich muss sagen, ich wurde von allen meinen deutschen Freunden sehr positiv aufgefangen, was ich nicht gedacht hätte. Ich habe mich schon am Anfang nicht getraut, muss ich sagen, da war schon eine Skepsis da, aber sie war völlig grundlos, habe ich dann im Nachhinein gemerkt. Ich glaube, ich bin einer der glücklichen Personen, die fast gar keine Diskriminierung erfahren hat.”

4.3.2 Aidiyet Hissedilen Ülke

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin aidiyet gelişimlerini incelemek amacıyla katılımcılardan elde edilen verilere yapılan kodlamalar sonucu, bu kişilerin aidiyet hissedilen ülke kategorisinin, ‘Türkiye’, ‘Almanya’ ve ‘ikinci vatan Almanya’ olmak üzere üç koddan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 11. İki dilli bireylerin aidiyet hissedilen ülke kategorisine ait kodlar.

<i>Kod</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Türkiye	11	64,70
Almanya	3	17,64
İkinci vatan Almanya	3	17,64
Toplam	17	100

Tablo 4.11 incelendiğinde, çalışmaya katılan iki dilli bireyler 11 (%64,70) kez ‘Türkiye’, 3 (%17,64) kez ‘Almanya’ ve 3 (%17,64) kez ‘ikinci vatan Almanya’ kodlarını kullanmışlardır. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.12’de yer almaktadır.

Tablo 4. 12. Kuşaklara göre aidiyet hissedilen ülke dağılımı tablosu.

<i>Kuşak</i>	<i>Aidiyet hissedilen ülke</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1	Türkiye	2	11,76
	İkinci vatan Almanya	2	11,76
2	Türkiye	5	29,41
	Almanya	1	5,88
	İkinci vatan Almanya	1	5,88
3	Türkiye	4	23,52
	Almanya	2	11,76
Toplam		17	100

Çalışmaya katılan I. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 2 (%11,76) kez ‘Türkiye’, 2 (%11,76) kez ‘İkinci vatan Almanya’ kodlarına ulaşılmıştır.

2KE76: “*Zweite Heimat. Zweite Heimat besser erste Heimat. Erste Heimat geburtheimat, aber hier ganze Jahre Arbeiten, ganze Leben hier. Gençliğim burada geçti.*”

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 5 (%29,41) kez ‘Türkiye’, bir (%5,88) kez ‘Almanya’, bir (%5,88) kez ‘İkinci vatan Almanya’ kodlarına ulaşılmıştır.

6KK46: “*Türkiye, da fühle ich mich wohl. Benim kendi memleketim. Burada ne kadar büyüse de dinimiz gereği hep hor görülüyor. Müslümanlar malum sevilmiyor.*

Başörtülü olduğumuzdan dolayı da onlara itici geliyor. Yani, belli yani, Almanları biliyoruz az çok. Müslümanlardan nefret ettikleri için, o ırkçılığı ister istemez bakışlarıyla zaten sana yansıtıyorlar, anlıyorsunuz yani. O yüzden sevemedim yani bir türlü Almanya'yı burada büyümeme rağmen diyebilirim. ''

Çalışmaya katılan III.Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 4 (%23,52) kez 'Türkiye', 2 (%11,76) kez 'Almanya' kodlarına ulaşılmıştır.

13KK25: '*Bunu Türkiye'de yaşadıktan sonra diyorum artık, evet. Çünkü Türkiye'de, evet, Türkiye'de benim vatanım kesinlikle ama kendimi burada daha iyi hissediyorum, çünkü biz burada çok farklı yetiştiriliyoruz, daha saygılıyız, daha normaliz, öyle söyleyeyim. Türkiye'deki yetiştirilenlerle bizim aramızda kocaman fark var maalesef. O yüzden kesinlikle insanlık olarak, şey olarak ben kendime buraya daha ait hissediyorum. Yani, ben müslümanlığımı burada daha iyi yaşayabiliyorum, Türkiye'den ziyade, öyle söyleyeyim. ich fühle mich hier wohler, wenn es darum geht, meine religion auszuüben, çünkü burada daha fazla camiye gidiyoruz, daha fazla birlik oluyoruz, vatanımıza daha da sahip çıkıyoruz. Ama Türkiye'dekiler bu kadar çıkmıyor bence o yüzden Almanya'yı vatanım olarak görüyorum. ''*

4.3.3 Rahat Kullanılan Dil

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin aidiyet gelişimlerini incelemek amacıyla katılımcılardan elde edilen verilere yapılan kodlamalar sonucu, bu kişilerin rahat kullanılan dil kategorisinin, 'Türkçe', 'Almanca', 'Duruma göre değişiyor' ve 'Önceden Almancaydı' olmak üzere dört koddan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 13. İki dilli bireylerin rahat kullanılan dil kategorisine ait kodlar.

Kod	f	%
Türkçe	8	36,36
Almanca	7	31,81
Duruma göre değişiyor	6	27,27
Önceden Almancaydı	1	4,54
Toplam	22	100

Tablo 4.13'de yer alan bilgiler incelendiğinde, çalışmaya katılan üç kuşak iki dilli bireyler 8 (%36,36) kez 'Türkçe', 7 (%31,81) kez 'Almanca', 6 (%27,27) kez 'Duruma göre değişiyor' ve bir (%4,54) kez 'Önceden Almancaydı' kodlarını kullanmışlardır. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.14'de yer almaktadır.

Tablo 4. 14. Kuşaklara göre aidiyet hissedilen ülke dağılımı tablosu.

<i>Kuşak</i>	<i>Rahat hissedilen dil</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1	Türkçe	2	9,09
2	Türkçe	5	22,72
	Almanca	3	13,63
	Duruma göre değişiyor	2	9,09
	Önceden Almancaydı	1	4,54
3	Almanca	4	18,18
	Duruma göre değişiyor	4	18,18
	Türkçe	1	4,54
	<i>Toplam</i>	<i>22</i>	<i>100</i>

Çalışmaya katılan I. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda, 2 (%9,09) kez ‘Türkçe’ kodunun kullanıldığı tespit edilmiştir.

2KE76: “Ben şu anda Türkçe konuşurken kendimi daha rahat hissediyorum.”

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 5 (%22,72) kez ‘Türkçe’, 3 (%13,63) kez ‘Almanca’, 2 (%9,09) kez ‘Duruma göre değişiyor’ ve bir (%4,54) kez ‘Önceden Almancaydı’ kodlarına ulaşılmıştır.

4KK51: “*Mittlerweile mit Türkisch. Aber früher war das eigentlich nicht so.*”

3KE54: “*Gerçekten de ikisi, yani bazen Almanca kendimi daha rahat ifade edebiliyorum bazen de Türkçe. Duruma göre olan olaya ve konuma göre değişebiliyor o.*”

5KK51: “*Almanca. Yaklaşık 30 küsur yıl Almanca konuştuğum için, mein Alltag devamlı onunla olduğu için, şimdi ben Türkiye'ye geldikten sonra dediğim gibi Türkçe ağırlık vermeye başladık.*”

Çalışmaya katılan III.Kuşak İki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 4 (%18,18) kez Almanca, 4 (%18,18) kez duruma göre değişiyor ve bir (%4,54) kez Türkçe kodlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

9KK36: “*Akademik konularda, yani tartışma, siyasi konularda falan filan, Almanca'yı tercih ediyorum ama mesela çocukları severken, daha böyle duygusal konularda kesinlikle Türkçe.*”

4.4. Dil Seçiminde Kod Değiştirme Teması

İki dilli bireylerin kod değiştirmelerinde etkili olan faktörlerin neler olabileceğini tespit etmek ve “Kuşakların kod değiştirme nedenlerinin dil seçimi ile ilişkisi nasıldır?” alt sorusu ve “Kuşakların kod değiştirme eylemine karşı olan tutumlarının dil seçimleri ile ilişkisi nasıldır?” alt sorusuna cevap bulmak amacıyla katılımcılara “Almanca ve Türkçe kullanımda dil tercihini neye göre yaparsınız?”, “Kod değiştirmeyi olumlu bir özellik olarak mı yoksa olumsuz bir özellik olarak mı görüyorsunuz? ve “Kod değiştirme yapmamak için çözüm önerileriniz nelerdir?” ana soruları etrafında sorular yöneltilerek görüşleri alınıp; Tablo 4.15’de yer alan, ‘İki dilli bireylerin kod değiştirme nedenleri’, ‘Kod değiştirmenin olumlu yönleri’, ‘Kod değiştirmenin olumsuz yönleri’ ve ‘Kod değiştirme hakkında öneriler’ olmak üzere dört kategori oluşturulmuştur.

Tablo 4. 15. İki dilli bireylerin dil seçiminde kod değiştirme temasına ait kategoriler.

Kategori	Kod
Kod Değiştirme Nedenleri	Kişi odaklılık İfade kolaylığı Konuşma becerisi zayıflığı Ortam Kelime Yetersizliği İletişim kolaylığı Anlam aktarımı Konu
Kod Değiştirmenin Olumlu Yönleri	İfade kolaylığı İletişim kolaylığı Gelişmişlik göstergesi Özgüven kaynağı Kalıp ifadelerin uyumu
Kod Değiştirmenin Olumsuz Yönleri	Yetersiz kelime haznesi Konuşma becerisi zayıflığı Kelime kaybı başlangıcı Yetersiz dil becerileri göstergesi Fonetik uyumsuzluk Kişi odaklılık Dile ve kişilere saygısızlık Dil yapısı bozukluğu Algı ve anlam bozukluğu Konuşmadan dışlanmak
Kod Değiştirme Hakkında Öneriler	Kelime haznesini genişletmek Bilinçli dil kullanımı Bilinçli zihin kontrolü İletişim partnerini tek dilli varsaymak Topluma göre dil seçimi Düşünerek konuşmak

4.4.1 Kod Değiştirme Nedenleri

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin kod değiştirmelerine neden olan faktörleri incelemek amacıyla katılımcılardan elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucunda, bu

kişilerin kod değiştirme etkenleri kategorisinin, ‘Kişi odaklılık’, ‘İfade kolaylığı’, ‘Konuşma becerisi zayıflığı’, ‘Ortam’, ‘Kelime yetersizliği’, ‘İletişim kolaylığı’, ‘Anlam aktarımı’ ve ‘Konu’ olmak üzere sekiz koddan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 16. İki dilli bireylerin kod değiştirme nedenleri kategorisine ait kodlar.

<i>Kod</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Kişi odaklılık	7	35
İfade kolaylığı	4	20
Konuşma becerisi zayıflığı	2	10
Ortam	2	10
Kelime Yetersizliği	2	10
İletişim kolaylığı	1	5
Anlam aktarımı	1	5
Konu	1	5
Toplam	20	100

Tablo 4.16’da yer alan bilgiler incelendiğinde, çalışmaya katılan üç kuşak iki dilli bireyler 7 (%35) kez ‘Kişi odaklılık’, 4 (%20) kez ‘İfade kolaylığı’, 2 (%10) kez ‘Konuşma becerisi zayıflığı’, 2 (%10) kez ‘Ortam’, 2 (%10) kez ‘Kelime yetersizliği’, bir (%5) kez ‘İletişim kolaylığı’, bir (%5) kez ‘Anlamak aktarımı’ ve bir (%5) kez ‘Konu’ kodlarını kullanmışlardır. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.17’de yer almaktadır.

Tablo 4. 17. Kuşaklara göre kod değiştirme nedenleri dağılımı tablosu.

<i>Kuşak</i>	<i>Kod</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1	Anlam aktarımı	1	5
	Kişi odaklılık	1	5
2	Kişi odaklılık	4	20
	Konuşma becerisi zayıflığı	2	10
	Ortam	1	5
	İletişim kolaylığı	1	5
	Yetersiz kelime haznesi	1	5
3	İfade kolaylığı	4	20
	Kişi odaklılık	2	10
	Konu	1	5
	Yetersiz kelime haznesi	1	5
	Ortam	1	5
	Toplam	20	100

Çalışmaya katılan I. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda, bir (%5) kez ‘Anlamak aktarımı’ ve bir (%5) kez ‘Kişi odaklılık’ kodlarına ulaşılmıştır.

1KE86: ‘‘Ben Almanca’yı her zaman için konuşmak istiyorum. Almanca’nın anlamı bizim Türkçeden daha iyi, anlamlı bir dil.’’

2KE78: *“Yanımda Alman varsa onunla Almanca konuşuyorum Türk varsa Türk konuşuyorum. Benim için bir problem yok.”*

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda, bu kişilerin, 4 (%20) kez ‘Kişi odaklılık’, 2 (%10) kez ‘Konuşma becerisi zayıflığı’, bir (%5) kez ‘Ortam’, bir (%5) kez ‘İletişim kolaylığı’, bir (%5) kez ‘Yetersiz kelime haznesi’ kodlarına ulaşılmıştır.

3KE54: *“Muhatabın kim? Yaşadığın ortam, yaşadığın seviye ve karşıdaki Almanca biliyorsa, Almanca anlatıyorum. Almancada daha iyi anlıyorsa Almanca anlatıyorum Türkçe daha iyi anlıyorsun Türkçe anlatıyorum.”*

4KK54: *“Kod değiştirmek karşıdaki kişiye bağlı. Karşıdaki kişi sizin gibi konuşabiliyorsa, o zaman otomatikman geçerim. Unterbewusst, diyorum ya, anlıyor, o zaman geçiyorum. Türkçede, Almanca da anlıyorsun diyorum, otomatikman oluyor o. Yani, şey yapamıyorsun, kontrol edemiyorsun. Ama öbür türlü, yani kalkıp da şimdi Türkiye'deki komşuma Almanca konuşmam çünkü biliyorum ki anlamayacak.”*

7KK45: *“Kelime yetersizliği bence. Almanca üzerine çok düşüp, yani Alman arkadaşın olacak veya ailede birisiyle sürekli Almanca konuşacaksın ki yanlışlarını düzeltebileceksin veya eksiklerini düzeltebileceksin. Öyle bir imkân varsa da biraz benim tembelliğimden kaynaklandı, çok üstüne düşmedim. Dediğim gibi cami çevresinde de sürekli Türklerle beraber olduğumuz için Almanca konuşma gereksinimi hissetmedik, doktorda okulda da Almancam yetiyordu işlerimizi hallediyorduk. O yüzden Türkçe daha rahat hissediyorum. Almanlarla bazen sadece Almanca konuşmak zorunda olduğum için bazen daraldığımı hissediyorum. Pat çat idare ettik gittik bakalım.”*

Çalışmaya katılan III.Kuşak İki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda, 4 (%20) kez ‘İfade kolaylığı’, 2 (%10) kez ‘Kişi odaklılık’, bir (%5) kez ‘Konu’, bir (%5) kez ‘Yetersiz kelime haznesi’ ve bir (%5) kez ‘Ortam’ kodlarına ulaşılmıştır.

9KK36: *“Otomatik oluyor, yani hadi şimdi kod değiştireyim diye bir düşünceye girmiyorum ama o anda o kelime aklıma Türkçe geliyor, Türkçe söylüyorum Almanca geliyor, Almanca söylüyorum. Hatta Almanya'da Üniversite okurken İngilizce ağırlıklı okuyordum. O yüzden araya çok fazla İngilizce kelime de katıyordum. Yani dili çok*

kullandığın zaman çünkü otomatik olarak bazı kelimeler kafada o dilde canlanmaya başlıyor. Yani çok bir nedeni yok, otomatik gelişen bir şey.”

13KK25: “Önce karşımdakine bakarım, Türkçesi iyi mi değil mi diye. Benimle sürekli Türkçe konuşuyorsa ben de Türkçe konuşurum ama Türkçesi bozuk ise veya zar zor konuşmaya çalışıyorsa ben Almanca konuşurum. Çünkü dediğim gibi yani, Almanca daha iyi konuşuyorum. Belki de hani ben ilk önce Türkçe konuştum ve kendini o zorunu hissetti Türkçe konuşmak için, o zaman kesinlikle Almanca konuşurum ama onun dışında tabii ki de Almanca. Ama dediğim gibi biraz şeye bağlı, karşıdaki kişiye de bağlı.”

10KK27: “Ja, manchmal nämlich, ist das ein Thema, wo ich mich mit Türkisch besser ausdrücken kann und manchmal ist es so, dass ich mich mit Deutsch besser ausdrücken kann.”

11KK27: “Bazen kelime eksikliğim var Türkçede, Almancada da olabiliyor O yüzden oradan oraya atıyorum dillerde. Kelime aklıma gelmiyor, o zaman Almancasını söylüyorum ya da ifade etmek istediğim konuyu Almanca daha rahat söyleyebiliyorum, bazen de Türkçe oluyor.”

4.4.2. Kod Değiştirmenin Olumlu Yönleri

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin kod değiştirme eylemi hakkında görüşlerini almak amacıyla katılımcılardan elde edilen verilere yapılan kodlamalar sonucu, bu kişilerin kod değiştirmenin olumlu yönleri kategorisinin, ‘İfade kolaylığı’, ‘İletişim kolaylığı’, ‘Gelişmişlik göstergesi’, ‘Özgüven kaynağı’ ve ‘Kalıp ifadelerin uyumu’ olmak üzere beş koddan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 18. İki dilli bireylerde kod değiştirenin olumlu yönleri kategorisine ait kodlar.

Kod	f	%
İfade kolaylığı	2	28,57
İletişim kolaylığı	2	28,57
Gelişmişlik göstergesi	1	14,28
Özgüven kaynağı	1	14,28
Kalıp ifadelerin uyumu	1	14,28
Toplam	7	100

Tablo 4.18’de yer alan bilgiler incelendiğinde, çalışmaya katılan üç kuşak iki dilli bireyler 2 (%28,57) kez ‘İfade kolaylığı’, 2 (%28,57) kez ‘İletişim kolaylığı’, bir (%14,28) kez

‘Gelişmişlik göstergesi’, bir (%14,28) kez ‘Özgüven kaynağı’ ve bir (%14,28) kez ‘Kalıp ifadelerin uyumu’ kodlarını kullanmışlardır. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.19’da yer almaktadır.

Tablo 4. 19. Kuşaklara göre kod değiştirenin olumlu yönleri dağılımı tablosu.

Kuşak	Kod	f	%
2	İfade kolaylığı	2	28,57
	İletişim kolaylığı	1	14,28
	Özgüven kaynağı	1	14,28
	Gelişmişlik göstergesi	1	14,28
3	İletişim kolaylığı	1	14,28
	Kalıp ifadelerin uyumu	1	14,28
Toplam		7	100

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 2 (%28,57) kez ‘İfade kolaylığı’, 1 (%14,28) kez ‘İletişim kolaylığı’, bir (%14,28) kez ‘Özgüven kaynağı’ ve bir (14,28) kez ‘Gelişmişlik göstergesi’ kodlarına ulaşılmıştır.

8KK42: *“Dil açısından sorarsanız, bence tamamen olumsuz. Dili iyi kullanmak, dili iyi öğrenmek, karşı tarafa eğer o dilde konuşuyorsan kendini iyi aktarabilmek açısından bence tamamen olumsuz. Çünkü kod değiştirme, dediğim gibi yani, kendini o an ifade edemiyorsun veya yorulmak istemiyorsun, o kelimeyi ana dilindeki kelimeyle tamamlıyorsun ve Almanca tamamlıyorsun. Bence tamamen olumsuz. Sadece tek olumlu şey ne olabilir? Dediğim gibi, yorulmak istemiyorsun, bu bence İnsanların biraz tembelliği ile ilgili.”*

3KE54: *“Olumlu bir özellik olumsuzlukla bir alakası yok. Dediğim gibi duruma göre karşıdaki muhatabına göre sen daha iyi idare etmek için bazen Almanca konuşman gerekiyor, çünkü Almanya’da doğanlar var Almanya’da büyüyenler var Alman kültürünü yaşayanlar var, sen ona Türkçe bir şey anlatmaya çalışmanın bir manası yok. Mesela palazlama kelimesini nasıl anlatacaksın ona? Ama zufussfassen anlatabiliyorsunuz. Onun anlayacağı dilden dilimi değiştiriyorum yani.”*

4KK54: *“Yani, şimdi şöyle bir şey var. Ben olumlu olarak görüyorum çünkü bir dil bir insan, o otomatikman konuşurken insana ayrı bir özgüven geliyor, insanın ayrı bir aurası oluyor, yani farklı oluyor.”*

6KK46: *“Olumlu. Ben olumsuz görmüyorum. Yani, ne kadar lisan bilirsem o kadar iyi. Yani, zararı olmaz ki hiçbir zaman. Bir lisan demek bir insan demek yani, iki insan iki*

insan demektir. Yani ne kadar lisan biliyorsan, benim gözümde o kadar insan, ne bileyim, yani daha kültürlü, daha şeyli oluyor.”

Çalışmaya katılan III. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda bir (%14,28) kez ‘İletişim kolaylığı’ ve bir (%14,28) kez ‘Kalıp ifadelerin uyumu’ kodlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

14KK25: *“Kiminle konuştuğuma göre değişir. Karşımdaki Almanca -Türkçe anlıyorsa, ist ja gar kein Problem. Ama karşımdaki Almanca ya da sadece Türkçe konuşuyorsa, büyük bir problem. Çünkü dediğim gibi, bunu bilerek yapmıyorsun ve o anda o kelime aklına gelmediği için kullanıyorsun ve sürekli bu şekilde kullanınca da o kelimeyi de unutuyorsun. Belki Türkçe kelimesini ya da Almanca kelimesini. İletişimi olumsuz etkiliyor bu durumda.”*

12KK25: *“Dediğim gibi, böyle bazı kalıplara sen alışmışsın. Diyelim ki Türkiye’de bir cümle kalıbını Almancadan daha sık kullanıyorsun veya bilmiyorum, hani mesela Türkçede, mesela diyelim ki bir şey yaşadın ve Almancada mesela sen ona ‘aaa was?’ diye tepki verirsin, Türkçede sen ona o anki kullanacağın kalıp daha böyle sempatik gelir. Du fühlst das halt mehr. Hast du verstanden, was ich meine? Aklıma hep küfür geliyor bunu anlatırken ya. Mesela ben kullanmıyorum ama şu an aklıma bunu en iyi küfürle anlatabilirim mesela. Almanya’da öyle demeysin. Birşey oldu mesela, sen ne kadar orada Almancayı kullansan da, du reagierst dort auf Türkisch, weil das einfach o kalıba alışmışsın.”*

4.4.3. Kod Değiştirmenin Olumsuz Yönleri

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin kod değiştirme eylemi hakkındaki fikirlerini almak amacıyla katılımcılardan elde edilen verilere yapılan kodlamalar sonucu, bu kişilerin kod değiştirmenin olumsuz yönleri kategorisinin, ‘Yetersiz kelime haznesi’, ‘Konuşma becerisi zayıflığı’, ‘Kelime kaybı başlangıcı’, ‘Yetersiz dil becerileri göstergesi’, ‘Fonetik uyumsuzluk’, ‘Kişi odaklılık’, ‘Dile ve kişilere saygısızlık’, Dil yapısı bozukluğu’, ‘Algı ve anlam bozukluğu’ ve ‘Konuşmadan dışlanmak’ olmak üzere 10 koddan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 20. İki dilli bireylerde kod değiştirenin olumsuz yönleri kategorisine ait kodlar.

Kod	f	%
Yetersiz kelime haznesi	2	15,38
Konuşma becerisi zayıflığı	2	15,38
Kelime kaybı başlangıcı	2	15,38
Yetersiz dil becerileri göstergesi	1	7,69
Fonetik uyumsuzluk	1	7,69
Kişi odaklılık	1	7,69
Dile ve kişilere saygısızlık	1	7,69
Dil yapısı bozukluğu	1	7,69
Algı ve anlam bozukluğu	1	7,69
Konuşmadan dışlanmak	1	7,69
Toplam	13	100

Tablo 4.20’ de yer alan bilgiler incelendiğinde, çalışmaya katılan üç kuşak iki dilli bireyler 2 (%15,38) kez ‘Yetersiz kelime haznesi’, 2 (%15,38) kez ‘Konuşma becerisi zayıflığı’, 2 (%15,38) kez ‘Kelime kaybı başlangıcı’, bir (%7,69) kez ‘Yetersiz dil becerileri göstergesi’, bir (%7,69) kez ‘Fonetik uyumsuzluk’, bir (%7,69) kez ‘Kişi odaklılık’, bir (%7,69) kez ‘Dile ve kişilere saygısızlık’, bir (%7,69) kez ‘Dil yapısı bozukluğu’, bir (%7,69) kez ‘Algı ve anlam bozukluğu’ ve bir (%7,69) kez ‘Konuşmadan dışlanmak’ kodlarını kullanmışlardır. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.21’de yer almaktadır.

Tablo 4. 21. Kuşaklara göre kod değiştirenin olumsuz yönleri dağılımı tablosu.

Kuşak	Kod	f	%
1	Algı ve anlam bozukluğu	1	7,69
	Konuşmadan dışlanmak	1	7,69
2	Dil yapısı bozukluğu	1	7,69
	Kişi odaklılık	1	7,69
	Konuşma becerisi zayıflığı	1	7,69
	Yetersiz dil becerileri	1	7,69
3	Yetersiz kelime haznesi	2	15,38
	Kelime kaybı başlangıcı	2	15,38
	Fonetik uyumsuzluk	1	7,69
	Konuşma becerisi zayıflığı	1	7,69
	Dile ve kişilere saygısızlık	1	7,69
	Toplam		13

Çalışmaya katılan I. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda bir (%7,69) kez ‘Algı ve anlam bozukluğu’ ve bir (%7,69) kez ‘Konuşmadan dışlanmak’ kodlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

1KE86: “*Kafa karıştırıyor.*”

2KE78: “*Türkiye’de bir cemiyet bir toplum arasında birileri Almanca konuşmaya başlarsa benim çok dikkatimi çeker ve Bence doğru değil bu yapılan. Ama Alman olursa*

da Almancayı Almanla konuşsan tamam, ama bir Almanın yanında ben Türkçe konuşsam bu da olmaz. Türkler arasında olunca da yine bazen Türkçe Almanca karışık konuşanlar oluyor yani bu da olmaz moralim bozuluyor benim.’’

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda bir (%7,69) kez ‘Dil yapısı bozukluğu’, bir (%7,69) kez ‘Kişi odaklılık’, bir (%7,69) kez ‘Konuşma becerisi zayıflığı’ ve bir (%7,69) kez ‘Yetersiz dil becerileri’ kodlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

4KK54: *‘‘Konuştuğumuz kişiyle alakalı bir durum bana göre. Karşımdaki kişi kod değiştirmenizi yadırgıyorsa, o zaman olumsuz. Çünkü Türkçe anlamayan birisiyle kod değiştirerek konuşmam, mümkün değil. Veya tam tersi Almanca anlamayan birisiyle kalkıp Almanca ifadeler kullanamam yani. ... Olumlu yönü, bazı ifadelerin diğer dildeki karşılığını bilmiyor olabilir, orda olumlu yansiyabilir. Olumsuz yönü, bir öğretmen olarak düşününce aslında dilin yapısı bozuluyor. Bu yüzden olumsuz. Ama kendini ifade etmek açısından ne kadar olumsuz onu bilmiyorum yani.’’*

8KK42: *‘‘Dil açısından sorarsanız, bence tamamen olumsuz. Dili iyi kullanmak, dili iyi öğrenmek, karşı tarafa eğer o dilde konuşuyorsan kendini iyi aktarabilmek açısından bence tamamen olumsuz. Çünkü kod değiştirme, dediğim gibi yani, kendini o an ifade edemiyorsun veya yorulmak istemiyorsun, o kelimeyi ana dilindeki kelimeyle tamamlıyorsun ve Almanca tamamlıyorsun. Bence tamamen olumsuz. Sadece tek olumlu şey ne olabilir? Dediğim gibi, yorulmak istemiyorsun, bu bence İnsanların biraz tembelliği ile ilgili.’’*

7KK45: *‘‘Olumlu yönü de var, olumsuz yönü de var ama bence olumsuz. Biliyor olmak lazım gittiğin ülkenin dilini. Nasıl Türkçede rahat konuşabiliyorsak, orada da Almanca'yı rahat konuşabiliyor olmamız gerekiyor. Alman komşumla mesela iletişimimin tam güzel olmasını isterim.’’*

Çalışmaya katılan III. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 2 (%15,38) kez ‘Yetersiz kelime haznesi’, 2 (%15,38) kez ‘Kelime kaybı başlangıcı’, bir (%7,69) kez ‘Fonetik uyumsuzluk’, bir (%7,69) kez ‘Konuşma becerisi zayıflığı’ ve bir (%7,69) kez ‘Dile ve kişilere saygısızlık’ kodlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

14KK25: ‘‘Kiminle konuştuğuma göre değişir. Karşımdaki Almanca -Türkçe anlıyorsa, ist ja gar kein Problem. Ama karşımdaki Almanca ya da sadece Türkçe konuşuyorsa, büyük bir problem. Çünkü dediğim gibi, bunu bilerek yapmıyorsun ve o anda o kelime aklına gelmediği için kullanıyorsun ve sürekli bu şekilde kullanınca da o kelimeyi de unutuyorsun. Belki Türkçe kelimesini ya da Almanca kelimesini. İletişimi olumsuz etkiliyor bu durumda.’’

11KK27: ‘‘Ya aslında olumsuz. Çünkü insan fark ediyor ki kelimeleri azalıyor her birinden. Bir tanesinde yoğunlaşmadığın için diğer dilden kaybın oluyor biz de karıştırmaya karar veriyoruz, o da olumsuz.’’

9KK36: ‘‘Kulağa hoş gelmiyor. Aslında bakarsak mesela ben yıllarca ‘Regal’ kelimesini Türkçe zannedyordum. Türkçede de ‘Regal’ zannedyordum ama rafmış, bilmiyordum. Ya da işte mesela ‘Bahnhof’, tren istasyonu hiçbir zaman kullanmadığımız bir kelime. O kadar ‘Bahnhof’ yerleşmiş ki, tren istasyonu hiçbir şekilde aklımıza bile gelmiyordu ama kulağa güzel gelmiyor.’’

12KK25: ‘‘Aynen. Mesela ben řunu kendimde isterdim: zu 70% Prozent erlebt man das, zu 30% nicht, ich weiss es nicht. Aber wenn ich auf Deutsch spreche, dann möchte ich die ganze Zeit auch Deutsch reden und nicht irgendwie auf Englisch oder auf Türkisch umsteigen müssen, aber ich habe das Gefühl, ich mache das halt unbemerkt manchmal. Nicht oft, aber manchmal baue ich da halt z.B türkische Sätze mit ein, so wie dir es jetzt aufgefallen ist. Das ist jetzt halt so meine Normalität geworden, aber ich finde das überhaupt nicht gut.’’

13KK25: ‘‘Bence olumsuz ya. Biraz şeyi bozuyor yani, nasıl desem? Biraz byle insanın.. ya bilmiyorum, bence tek bir dille konuşmak lazım biriyle konuştuğun zaman veya bitireceksen Türkçe bitirip, veya Almancaya konuşuyorsan Almanca bitirmek lazım. Einfach nur weil, damit das so... ich kann das gerade nicht beschreiben. Damit es einfach damit nicht so ein Durcheinander gibt. Weişt du, was ich meine? Damit man auch respektvoller redet. Wenn man eine Sprache benutzt, die gleiche Sprache, dann ist es meiner Meinung nach gegenüber der Person, mit der man redet, respektvoller. Weil, wenn man die Sprache wechselt, ist es, weil man zu schnell denkt, weil man zu schnell reden will und schnell zu einem Entschluss kommen will. Und wenn dir ein Wort im

Deutschen nicht einfällt, dann springst du direkt auf den Türkischen. Aber eigentlich müssten wir zulassen, dass uns dieses deutsche Wort noch schnell einfällt.’

4.4.4. Kod Değiştirme Hakkında Öneriler

Türkçe- Almanca iki dilli olan bireylerin kod değiştirme eylemi hakkındaki çözüm önerileri almak amacıyla katılımcılardan elde edilen verilere yapılan kodlamalar sonucu, bu kişilerin kod değiştirme hakkında öneriler kategorisinin, ‘Kelime haznesini genişletmek’, ‘Topluma göre dil seçimi’, ‘Bilinçli dil kullanımı’, ‘İletişim partnerini tek dilli varsayma’, ‘Bilinçli zihin Kontrolü’ ve ‘Düşünerek konuşmak’ olmak üzere altı koddan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 22. İki dilli bireylerde kod değiştirme hakkında öneriler kategorisine ait kodlar.

<i>Kod</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Kelime haznesini genişletmek	6	46,15
Bilinçli dil kullanımı	3	23,07
Bilinçli zihin kontrolü	1	7,69
İletişim partnerini tek dilli varsaymak	1	7,69
Topluma göre dil seçimi	1	7,69
Düşünerek konuşmak	1	7,69
Toplam	13	100

Tablo 4.22 de yer alan bilgiler incelendiğinde, çalışmaya katılan üç kuşak iki dilli bireylerin 6 (%46,15) kez ‘Kelime haznesini genişletmek’, 3 (%23,07) kez ‘Bilinçli dil kullanımı’, 1 (%7,69) kez ‘Bilinçli zihin kontrolü’, 1 (%7,69) kez ‘iletişim partnerini tek dilli varsaymak’, 1 (%7,69) kez ‘Topluma göre dil seçimi’ ve 1 (%7,69) kez ‘Düşünerek konuşmak’ kodlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kodların kuşaklararası dağılımı Tablo 4.23’de yer almaktadır.

Tablo 4. 23. Kuşaklara göre kod değiştirme hakkında öneriler dağılımı tablosu.

<i>Kuşak</i>	<i>Kod</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
1	Topluma göre dil seçimi	1	7,69
2	Kelime hanesini genişletmek	3	23,07
	Bilinçli dil kullanımı	1	7,69
	İletişim partnerini tek dilli varsaymak	1	7,69
	Bilinçli zihin kontrolü	1	7,69
3	Kelime haznesini genişletmek	3	23,07
	Bilinçli dil kullanımı	2	15,38
	Düşünerek konuşmak	1	7,69
	Toplam	13	100

Çalışmaya katılan I. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda bir (%7,69) kez topluma göre dil seçimi kodunun kullanıldığı tespit edilmiştir.

2KE76: *“İki dil konuşmak bence doğru değil. Karşındakini rencide ediyormuş gibi oluyor. Ben seninle profesör gibi Almanca konuşsam, yanımdaki kişi de anlamasa bakıp kalsa öyle. Yani ben bunu tavsiye etmiyorum. Ama Alman toplumunda Almanca konuşmak, Türk toplumunda da Türkçe konuşmak doğru olan. Ne derler? 15 tane dil bilse bir insan 15 kişi sayılır, 25 diye bir bilsen 25 diye sayılır.”*

Çalışmaya katılan II. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda üç (%23,07) kez kelime haznesini genişletmek, bir (%7,69) kez bilinçli dil kullanımı, bir (%7,69) kez iletişim partnerini tek dilli varsaymak, bir (%7,69) kez bilinçli zihin kontrolü kodlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

7KK45: *“Kelime çoğalması lazım bence. Çünkü az çok o kelimeyi nerede kullanman gerektiğin öğreniyorsun Almanca kursunda gittiğin zaman. Ama kelime eksik Olduğu zaman neyi nereye yerleştireceğini bilmediğin için kalıyorsun ortada bence.”*

3KE54: *“Ya kod değiştirme bir kelime bazında değil de, bir cümleyle nasıl başladılarsa öyle bitirsinler. Yani kelime kelime değil böyle bir cümle Almanca bir cümle Türkçe değil de genellikle satır satır konuşulursa daha faydası olur. Önce Almancasını yap tamamen daha sonra Türkçe ifade etsin, o da çok güzel olur.”*

4KK54: *“Kod değiştirmemek için karşıdaki insanın aslında iki dili de anladığını düşünmemek lazım. Ben senin Almanca bilmediğini düşünsem her şeyi Türkçe anlatırım. Veya karşıdakinin Türkçe bildiğini düşünmesem. Yani, karşıdakinin Türkçe bildiğini düşünmemek lazım. Ben yeğenlerimle mesela aynı ortamda olduğum zaman, onlar Türkçeyi çok zor konuşuyorlar, Türkçeyi çok zor konuştukları için onlarla daha çok Almanca konuşuyorum mesela. Ama bazen aklıma gelmediği için Türkçesini söylüyorum, o da Türkçesini bilmiyor mesela. Sonra onun Almandada ne demek olduğuna bakıyoruz. Yani kod değiştirmek bazen iyi bazen kötü olabiliyor. Ancak dilin yapısının bozulması açısından çok kötü bence kod değiştirmek. Her iki dil için de geçerli bu aslında.”*

5KK51: *“Yani, tavsiye etmesi biraz zor. Çünkü uygulaması da kolay değil. Beyni sürekli yönlendirmek gerekiyor, kontrol etmek lazım insan. Ama sohbeti anında karşıdakini*

biliyorsa, bunu yapamıyorsun. Ben şahsen yapamıyorum. Ben ikisini de konuşuyorum. Yani, belki yapabilenler vardır, sırf Türkçe, karşısındakini bilse bile, sırf Türkçe veya sırf Almanca yapan insanlar vardır. Ama ben şahsen yapamıyorum maalesef, diyeyim.’’

Çalışmaya katılan III. Kuşak iki dilli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda 3 (%23,07) kez kelime haznesini genişletmek, 2 (%15,38) kez bilinçli dil kullanımını ve 1 (7,69) kez düşünerek konuşmak kodlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

7KK45: *“Kelime çoğalmasa lazım bence. Çünkü az çok o kelimeyi nerede kullanman gerektiğin öğreniyorsun Almanca kursunda gittiğin zaman. Ama kelime eksik olduğu zaman neyi nereye yerleştireceğini bilmediğin için kalıyorsun ortada bence.’’*

9KK36: *“Bol kitap okumak ve mesela ben şeye çok dikkat ediyordum: Biri benimle Türkçe konuştuğu zaman mümkün olduğunca o dilde devam ediyordum. Bu çok faydalı oldu. Ama şu da var, şimdi iki dilli konuşan bir çevren olduğu zaman yani Almanca - Türkçe olarak çok zor oluyor bu iş. Yani mesela benim eşim şu an Almanca öğreniyor ve Almanca öğrenmeye başlamadan önce ben onunla dümdüz Türkçe konuşuyordum. Araya böyle ‘doch’ ve ‘nein’ gibi kelimeleri katmıyordum. Ne zaman ki Almanca öğrenmeye başladı, onunla da karman çorman konuşmaya başladım.’’*

13KK25: *“Ben şöyle yapıyorum; yavaş konuşuyorum, düşünerek konuşuyorum ve hızlı bir şekilde karşıdaki kişiye cevap vermemeye çalışıyorum. Gerçekten düşünüp ve aklıma gerçekten bir kelime o an gelmiyorsa, ki çok normal çünkü İki dilli konuşuyoruz, o zaman eşimle mesela bunu çok yapıyorum. Türkçeye geçmiyorum, bekliyorum, düşünüyorum diyorum: “Ya, neydi o kelimenin adı Almandada?” falan. Mesela: “Wie heisst das nochmal?” Obwohl ich ganz genau weiß, wie es im Türkischen heißt, versuche ich aber nicht, das Türkische zu sagen. Mein Mann auch nicht, wir machen das einfach automatisch nicht. Ich versuche, so gut wie möglich, ans deutsche Wort zu erinnern, anstatt das Türkische direkt zu sagen, weil dann ist es leichter für mich. Aber ich lebe in Deutschland. Ich muss mir die Zeit geben langsam zu reden, ordentlich zu reden und aufzupassen, was ich sage, deswegen kann ich nicht sagen: “Mir fällt das Wort gerade nicht ein und ich sag's einfach auf Türkisch” das kann man nicht einfach so machen, finde ich. Das ist meine Meinung.’’*

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular, alanyazın ile karşılaştırılarak tartışılmış ve uygulayıcılar ile araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı, Türkçe- Almanca iki dilli bireylerin dil seçimlerini etkileyen faktörleri ve bu bireylerin kod değiştirme davranışlarını kuşaklararası boyutta incelemektir.

5.1.1. Türkçe-Almanca iki dilli bireylerde kuşaklararası boyutta kod değiştirme türlerinin tercih edilme sıklığı

Araştırma sonuçlarına göre, sözlü iletişimde tümceiçi kod değiştirme bütün kuşaklar tarafından en sık tercih edilen kod değiştirme türü olmaktadır. Kendi kategorisinde etiket değiştirme en fazla II. Kuşak tarafından kullanılırken, tücelerarası kod değiştirme türü en fazla III. Kuşak iki dili bireyler tarafından tercih edilmiştir. Kuşaklar ilerledikçe Türkçe- Almanca iki dilli bireylerin Almancadan Türkçeye geçiş oranının azaldığı, Türkçeden Almancaya geçişin ise çoğaldığı gözlemlenmiştir.

5.1.1.1. Kuşakların Tümceiçi kod değiştirme türünü tercih etme sıklığı

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin tümceiçi kod değiştirme türünü kullanımlarına ilişkin bulgular kuşaklara göre değerlendirilmiştir.

I., II. ve III. Kuşak iki dili bireylerin en çok tümceiçi kod değiştirme türünü kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları Poplack'ın (1980) araştırmasıyla örtüşmektedir. Poplack'a (1980, s. 616) göre en yüksek iki dillilik yeteneğine sahip olan konuşmacıların, yani gerçek iki dilli olarak tanımladığı iki dilli bireylerin sıklıkla tümceiçi kod değiştirmeyi tercih ettiklerini tespit etmiştir. Yine benzer bulgular Çetinoğlu (2017) tarafından da ortaya konmuştur. Çetinoğlu (2017, s. 38) Türkçe- Almanca iki dilli bireylerle yapmış olduğu görüşmelerden elde ettiği verilerle konuşma dilinde, kod değiştirme türleri arasından en çok Tümce içi kod değiştirme türünün tercih edildiğini tespit etmiştir.

Poplack (1980, s. 590), tümceiçi kod aktarımının yapısal risk içerdiğini söylemekte ve dolayısıyla ikinci dilde yeterince yetkin olmayan iki dilli bireylerin, tümceiçi kod değiştirme türünü kullanmamalarının daha doğru olacağını ifade etmektedir. Ona göre akıcı olmayan iki dilli bireyler dil bilgisel açıdan riskli yanlış cümleler kurabilmektedirler. Tümce içi kod

değiştirme yapmayarak bu riski ortadan kaldırmış olacaklarını da eklemektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere tümceiçi kod değiştirmenin yüksek oranda dil hakimiyeti gerektirdiği sonucu çıkmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular Poplack'ın bu teorisine göre farklılık göstermektedir. Almanca eğitimini düzenli bir Almanca dersinde almamış olan I. Kuşak iki dilli bireylerin Almancalarının Türkçelerine göre daha zayıf olduğu bir gerçektir. Buna rağmen I. Kuşak iki dilli bireyler kod değiştirme türleri arasından en çok tümceiçi kod değiştirmeyi tercih etmişlerdir. Bu sonuç, dil bilgisel yeterliliğin sınırlı olduğu durumlarda bile bireylerin, eksik ifade ya da kavramları diğer dilden karşılayarak tümce içinde geçiş yapabildiklerini ve bu sayede iletişimi sürdürülebilir kıldıklarını göstermektedir. Tümceiçi kod değiştirme yalnızca yüksek dil hâkimiyetinin bir göstergesi olarak değil, aynı zamanda dilsel eksiklikleri telafi eden işlevsel bir iletişim stratejisi olarak da değerlendirilmelidir.

Araştırmanın bulguları Juvrianto' nun (2018) “An Analysis of Code-Switching in English Meeting Club” isimli araştırmasıyla uyusmaktadır. Jakob, İngilizce konuşma kulübüne üye olmuş olan Endonezyalı öğrencilerin hangi kod değiştirme türünü ne sıklıkla kullandıklarını tespit etmeye çalışmış ve sonuç olarak en çok tümceiçi kod değiştirme türünü kullandıkları bulgusuna ulaşmıştır.

5.1.1.2. Kuşakların Etiket değiştirme türünü tercih etme sıklığı

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin etiket değiştirme türünün kullanımlarına ilişkin bulgular kuşaklara göre değerlendirilmiştir

Etiket değiştirme en fazla II. Kuşak tarafından kullanılmaktadır. Etiket değiştirme I. ve III. Kuşak bireyleri tarafından nadiren kullanılırken II. Kuşak bireyleri tarafından daha sık kullanılmaktadır. Poplack (1980, s. 603) etiketlerin cümlenin herhangi bir kısmında bulunabileceğini ve konuşulan dilin grameri hakkında diğer türlere kıyasla daha az yeterlilik ve bilgi gerektirebileceğini ifade etmektedir. Poplack (1980, s. 613) akıcı olmayan iki dillilerin sıklıkla etiket değiştirmeyi tercih ederek dilbilgisini korumayı hedeflediklerini ifade etmiştir. Ancak bu ifade yapılmış olan bu araştırma ile uyusmamaktadır.

Poplack'a göre çok düşük derecede dil becerilerine sahip insanların dahi kullanabilecekleri etiket değiştirme türü, en düşük akıcı iki dilli olan I. Kuşak bireyleri tarafından en az, en dengeli akıcılığa sahip olması beklenen II. Kuşak bireyleri tarafından ise en çok kullanılan kod değiştirme türü olmuştur. Bu durum, kod değiştirmenin yalnızca dil

bilgisel yeterlilik düzeyine indirgenemeyecek kadar çok katmanlı bir olgu olduğunu düşündürmektedir. II. Kuşak bireylerinin I. Kuşağa kıyasla ikinci dillerini daha erken yaşlarda edinmiş olmaları ve kendini ifade etmede daha rahat ve spontane olmaları, etiket değiştirmenin konuşmalarının doğal bir parçası haline gelmesini kolaylaştırmış olabilir. Bu nedenle etiket değiştirmeyi yalnızca dil eksikliğini gizlemeye yönelik bir strateji olarak görmek yetersiz kalmaktadır. Bu tür geçişler, bireylerin kimliklerini ifade etme biçimlerinden biri hâline gelmekte ve özellikle genç ve orta kuşakların gündelik konuşma tarzlarının bir parçası haline gelmektedir.

Yine Poplack'ın (1980, s. 606) ifadelerine göre İspanyolca'yı İngilizceden daha iyi bildiklerini, İspanyolcada kendilerini daha rahat hissettiklerini ve daha çok İspanyolca kullandıklarını bildiren kişilerin çoğunun, etiket benzeri yapılar aracılığıyla ikinci dillerine geçme eğiliminde olduklarını tespit etmiştir. Poplack'ın elde etmiş olduğu sonuçlar bu araştırmanın sonuçları ile uyumsuzdur. Kendilerini en iyi Türkçede ifade edebildiğini söyleyen I. Kuşak bireyleri Tümcelerarası kod değiştirme ile beraber en az etiket değiştirme türünü tercih etmiş ve en çok Tümceiçi kod değiştirmeyi kullanmışlardır.

Albayrak (2020) yapmış olduğu yazılı alanda kod değiştirme davranışı incelemesinde, etiket değiştirmenin III. Kuşak bireyleri tarafından en az tercih edilen kod değiştirme türü olduğunu tespit etmiştir. Yazılı veriler üzerinde yapmış olduğu araştırma, bu araştırmanın sözlü verileri ile uyumsuzdur.

5.1.1.3. Kuşakların Tümcelerarası kod değiştirme türünü tercih etme sıklığı

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin tümcelerarası kod değiştirme türünün kullanımlarına ilişkin bulgular kuşaklara göre değerlendirilmiştir

Tümcelerarası kod değiştirme türü en fazla III. Kuşakta görülmektedir. III. Kuşak katılımcılar çoğunlukla cümlelerini tamamen bir dilde bitirip gerektiğinde diğer cümleye yeni bir dil ile başlamaktadırlar. Bu bulgu III. Kuşak bireylerin dilsel farkındalıklarının yüksek olduğunu ve diller arasında geçiş yaparken daha bilinçli tercihlerde bulduklarını düşündürmektedir.

Çetinoğlu (2017, s. 38) Türkçe- Almanca iki dilli bireylerle yapmış olduğu araştırmasında Tümcelerarası kod değiştirme türünün yaşları 9 ile 39 arasında değişen toplam 28 katılımcı arasından tümce içi kod değiştirmeye kıyasla daha az görüldüğünü tespit etmiştir. Çetinoğlu'nun bu bulgusu yapılmış olan bu araştırma ile uyumsuzdur.

Tümcelerarası kod değiştirme türü tüm kuşaklarda tümceiçi kod değiştirmeye kıyasla daha az kullanılmıştır. Bu durum, tümceiçi kod değiştirmenin iki dilli bireylerin doğal konuşma biçimlerine daha uygun olduğunu ortaya koymaktadır. Tümceiçi geçişler konuşma akışını bölmeden iletişimi sürdürme imkânı sunarken, tümcelerarası geçişler daha bilinçli bir yapı gerektirmektedir. Bu nedenle, bireylerin günlük konuşmalarında çoğu zaman farkında dahi olmadan tümceiçi geçişlere yöneldikleri söylenebilir. Ancak tümcelerarası kod değiştirmenin, özellikle yapısal bütünlüğü koruma amacıyla tercih edildiği de dikkate alınmalıdır. Bireyler istikrarlı biçimde tek bir dilde cümleyi tamamlamaktadırlar. Sonuç olarak, tümcelerarası kod değiştirmenin daha nadir görölmesi, onun daha az önemli olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, stratejik ve kontrollü bir geçiş biçimi olduğunu göstermektedir.

III. Kuşak bireylerin yazılı alandaki kod değiştirme sıklıklarına dair bir araştırma yapan Albayrak (2020) yazılı alanda en çok Tümcelerarası kod değiştirmenin tercih edildiğini tespit etmiştir. Yazılı alan, sözlü alana kıyasla dilin daha kontrollü ve planlı kullanımını gerektirmektedir. Bireylerin düşünme ve ifade biçimlerini düzenlemek için daha fazla zamanları vardır. Bu nedenle yazılı alanda bireyler iki dili aynı tümce içinde karıştırmaktansa, tümceler arasında geçiş yapmayı tercih etmektedirler. Bu durum III. Kuşak bireylerin dil yeterliliklerinin yüksek olduğunu ve hangi bağlamda hangi stratejiyi kullanmaları gerektiği konusunda bilinçli seçimler yapabildiklerini göstermektedir.

5.1.1.4. Kuşakların Almanca sorularda Türkçeye geçme sıklığı

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin Almanca sorular sorulduğunda ne sıklıkla Türkçeye geçiş yapma ihtiyacı hissettiklerine dair bulgular tartışılmıştır.

Kuşaklar ilerledikçe Almandan Türkçeye geçiş azalmaktadır. Bunun başlıca sebepleri arasında Almanda gelişen dil yeterliliği yer almaktadır. Bireylerde dil yeterliliği kuşaklar ilerledikçe artmakta ve bir başka dile geçme ihtiyacı azalmaktadır.

III. ve yüksek oranda II. Kuşak bireyleri ya tamamen ya da belirli bir yaştan itibaren Alman eğitim sisteminde eğitilmişlerdir. Bu kişiler iş hayatlarına Almanya'da başlamış ve bir çevre edinmiş, kısaca Alman toplumu ile daha fazla etkileşim kurmuş ve her türlü sosyal hayatın içerisinde Almandaya daha fazla maruz kalmışlardır. Alman toplumu ile entegre olmuş olmaları ve yüksek oranda Almandaya maruz kalmalarının bir getirisi olarak Almandayı daha

akıcı bir şekilde kullanabilmektedirler. Bu nedenle Almanca sorulan sorularda yüksek oranda yine Almanca cevap verebilmiş ve nadiren Türkçeye geçme ihtiyacı hissetmişlerdir.

Bechert ve Wildgen' in (1991, s. 65) Grosjean'den aktardıklarına göre kod değiştirmeyi tetikleyen unsurlar arasında bir konuşma esnasında başka bir dilde son kullanılan kelimenin karşı tarafın o dili tekrar etmeye yönelttiği yer almaktadır. Bu bulgu, özellikle II. ve III. Kuşak bireylerde net biçimde gözlemlenmiştir. Bu bireyler, yüksek Almanca yeterlilikleri sayesinde, karşılarındaki kişi Almanca konuştuğunda aynı dili devam ettirme eğiliminde olmuşlardır. Yani iletişim sırasında iletişim partnerlerine uyum sağlama eğilimindedirler. Ancak I. Kuşak bireyleri düşük Almanca yeterliliklerinden ötürü konuşma esnasında tekrar tekrar Türkçeye geçme ihtiyacı hissetmişlerdir. Karşı tarafın Almanca devam ettirmesi, bu kuşakta bazen iletişimsel kopukluk ve anlama zorluğu yaratmış ve bu da onları Türkçeye yöneltmiştir.

Güneşer (1998, s. 115) İngiliz Dili ve Eğitimi bölümünde eğitim gören Türkçe – Almanca altı iki dilli bireyle yapmış olduğu araştırmada, soru sorulan dilin, katılımcıların cevap vereceği dili etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. Elde ettiği bulgular katılımcıların soruların sorulduğu dilde yanıt verme olasılıklarının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Güneşer'in araştırmasının sonuçları bu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Kişiler yüksek oranda soru sorulan dille yanıt vermeye başlamış ancak daha sonra rahat hissettikleri dile geçiş yapmışlardır.

5.1.1.5. Kuşakların Türkçe sorularda Almancaya geçme sıklığı

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin Türkçe sorular sorulduğunda ne sıklıkla Almancaya geçiş yapma ihtiyacı hissettiklerine dair bulgular tartışılmıştır.

Kuşaklar ilerledikçe Türkçeden Almancaya geçiş artmaktadır. I. Kuşak Türkçeden Almancaya kod değiştirme oranı açısından en düşük seviyeye sahiptir. Bu bulgu I. Kuşak bireylerin yüksek oranda Türkçe kullanımında tutarlılık gösterdiğini ve Almancayı Türkçeye kıyasla daha sınırlı bir şekilde kullandıklarına işaret etmektedir. Yani I. Kuşak bireyleri için Türkçe baskın dil olurken Almanca sadece gerektiğinde kullanılmaktadır.

II. Kuşak bireyleri özellikle anne ve babalarının yetersiz dil becerileri sebebiyle ev içinde yoğun olarak Türkçe konuşurken kendi sosyal hayatlarında hem Türkçe hem Almanca kullandıkları için iki dile de oldukça hâkim olmaktadır. Bu kişiler Türkçe sorulan sorularda I. Kuşağa kıyasla daha sık Almancaya geçiş yapmışlardır.

III. Kuşak dil kullanımlarını incelediğinde ise çok yüksek bir oranla Türkçeden Almancaya geçişin yaşandığı gözlemlenmektedir. III. Kuşak bireylerinin Türkçe bir konuşma yaparken Almancaya geçme ihtiyacı hissetmesi, Almanca becerilerinin Türkçeye kıyasla daha gelişmiş olmasından ötürüdür. Bu bireylerin çoğunluğunun baskın dili Almanca olmakla birlikte Türk diline de hakimdirler. Bu bireyler iki dilde de yetkinliğe sahip olup hem Türkçe hem de Almancayı birbiri ile harmanlayarak kullanabilmektedirler.

Araştırmanın bulguları Albayrak'ın (2020) yazılı alanda yapmış olduğu araştırma ile aynı sonuçları vermiştir. Albayrak, III. Kuşak bireylerin yazılı alanda baskın olarak Alman dilini kullandıklarını tespit etmiştir. Bu sonuçlara dayanarak III. Kuşak Türkçe- Almanca iki dilli bireylerde baskın olarak kullanılan dilin Almanca olduğu dikkat çekmektedir.

Poplack (1980, s. 597) yapmış olduğu çalışmada bir dilde baskın olan konuşmacıların, birinci dilden ikinci dile geçerken sıklıkla tümce içi kod değiştirmeyi kullandıklarını ve daha dengeli iki dillilerin ise aynı söylem içerisinde temel dilleri sıklıkla değiştirebildiklerini saptanmıştır. Yani her iki dil de taban olarak kullanılabilir. Poplack'ın ortaya çıkardığı sonuçlar, yapılmış olan bu araştırmanın bulgularıyla uyumaktadır. Türkçe ağırlıklı olan I. kuşak her iki dil arasında geçiş yaparken sıklıkla Tümceiçi kod değiştirmeyi kullanmıştır.

5.1.2. Türkçe- Almanca iki dilli bireylerde kuşaklararası boyutta dil seçimini etkileyen faktörler

Kuşaklar ilerledikçe, aile, sosyal çevre, eğitim ve iletişim partneri gibi faktörlerin Türkçe- Almanca iki dilli bireylerin dil seçimlerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Aidiyet faktörü kuşaklar arasında aynı kalırken, rahat hissedilen dil Türkçeden Almancaya evrilmiştir. Bireylerin kod değiştirme eylemine karşı olan tutumlarının ise eylemleri ile uyummadığı tespit edilmiştir.

5.1.2.1. Kuşakların aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurduğu dilin dil seçimi ile ilişkisi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin aile ve arkadaş çevreleri ile iletişimlerinde dil seçimlerinin nasıl şekillendiğine dair bulgular tartışılmıştır.

Kuşaklar ilerledikçe aile ve sosyal çevrede Almanca kullanım oranı artmaktadır. I. ve II. Kuşak Türkçe ve Almanca iki dilli bireylerin yakın çevreleri ile iletişim kurarken Türkçeyi kullanım oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. III. Kuşak Türkçe - Almanca iki dilli bireylerin yakın çevreleriyle iletişim kurarken ise Almancayı kullanım oranının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Bireyin dili, yüksek oranda ailesi ve yakın çevresi tarafından şekillendirilmektedir (Eker, 2007, s. 127). I. Kuşak Türklerin en büyük korkularından birisi çocuklarının yeterince Türkçe öğrenememesi olmuştur (Turan, 1997, s. 167). Çocuklarının kendi kültür ve dillerine yabancılaşmaması için bu bireylerin evlerindeki ana dilin Türkçe olduğu ancak gereken yerde, çocukları, torunları ve arkadaşları ile iki dilde de iletişim kurulduğu tespit edilmiştir. Aile içerisinde Türkçe konuşulmasındaki bir diğer etken ise bu kuşaktaki bireylerin sosyal hayata tam anlamı ile atılamamış ve dolayısı ile dil becerilerinin çok kısıtlı bir alanda kalmış olmasıdır.

Sosyal çevreleri ilk başta yalnızca kendileri gibi göç geçmişi olan Türk bireylerden oluşan I. Kuşak iki dilli bireyler, zaman ilerledikçe dil becerilerini geliştirerek Alman arkadaşlar da edinmişlerdir. Bu kişiler göç geçmişi olan arkadaş grupları ile hem Türkçe hem de Almanca iletişim kurabilmektedirler.

II. Kuşak Türkçe ve Almanca iki dilli bireylerin yakın çevreleriyle iletişim kurarken Türkçe kullanım oranının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu kişilerin evlerinde, ebeveynlerinden genellikle annelerinin yetersiz dil becerilerinden ötürü, Türkçenin hâkim olduğu tespit edilmiştir. Erken yaşlarda Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş olan bu bireylerin Türkçeyi tam olarak özümsemeleri açısından evde Türkçe konuşulması önemli bir etken olmuştur. Çünkü birey ana dilini, yani bu durumda Türkçeyi ne kadar özümlemişse, bir dil biliyor ve dilbilgisini tanıyorsa, bu birikim ve tecrübe ikinci bir dile, yani Almancanın öğrenilmesine aktarılabilir. Kısacası anadilini tam anlamı ile kavramak ikinci dil öğrenimini kolaylaştırmaktadır (Turan, 1997, s. 246).

Birçok Alman öğretmen bu görüşü savunsa da tam aksi görüşte olan öğretmenler de vardır. Bu öğretmenler, Almanya'da eğitim almaya başlayan bu kişilerle dili daha çabuk öğrenebilmeleri açısından hem ev içinde hem de ev dışında sürekli Almanca konuşulması gerektiğini savunmuşlardır. Bu sebepten bazı I. Kuşak ebeveynleri çocukları ile Almanca konuşmuş kimi ise yetersiz dil bilgisinden ötürü konuşamadıklarını beyan etmişlerdir.

Evli olan II. Kuşak iki dilli bireyler eşleri ile Türkçe konuşmayı tercih etmektedirler. Bu durum II. Kuşak bireylerin ev içi iletişimde kültürel kimliklerini ve kökenlerini koruma eğiliminde oldukları göstermektedir. II. Kuşak katılımcıların tamamının kardeşleri ile Türkçe ve Almanca, iki dili de konuştukları tespit edilmiştir. Bu durum, II. Kuşağın hem aile içi bağlarını Türkçe ile sürdürdüğünü hem de toplumsal entegrasyonun bir göstergesi olarak Almancayı aktif bir şekilde kullanabildiklerini göstermektedir.

Turan'da (1997, s. 167) benzer bulguları kitabında kaleme almıştır. Ona göre ebeveynleriyle evde Türkçe konuşmayı tercih eden II. Kuşak bireyler, kardeşleriyle Almanca konuşmayı tercih etmektedirler. Bireyler konuşacağı kişiye göre dil seçmektedirler. Turan, kardeşler arası konuşulan dilin Türkçe olması halinde, bunun içerisinde yüksek miktarda Almanca kelimelerin karıştırıldığı bir Türkçe olduğunu beyan etmektedir.

II. Kuşağın çocukları Almanya'da doğmuş ve orada büyümüş kişilerden oluşmakta ve dolayısı ile birçoğu Almancayı ikinci dil olarak edinmiş kişilerden oluşmaktadır. Çocuklarının ikinci dillerinin Almanca olmasına rağmen katılımcıların yarısının çocuklar ile sadece Türk dilinde ve diğer yarısının ise hem Türkçe hem de Almanca iletişim kurdukları tespit edilmiştir. Bu kişiler yine aynı şekilde arkadaşları ile de ya sadece Türkçe ya da her iki dili de karışık konuştukları cevabını vermişlerdir.

Katılımcıların yarısının çocuklarıyla yalnızca Türkçe konuşmayı tercih etmesi, onları kültürel aktarımı sürdürme ve anadilini koruma yönündeki bilinçli çabalarını yansıtmaktadır. Arkadaş ortamlarındaki dil kullanımları ise bireylerin toplumsal kimlikleriyle birlikte içinde buldukları sosyal çevrenin dilsel yapısına da uyum sağladıklarını göstermektedir.

III. Kuşak Türkçe ve Almanca iki dilli bireylerin yakın çevreleriyle iletişim kurarken Almanca kullanımının yüksek olduğu tespit edilmiştir. III. Kuşak bireylerin çoğunluğunun aile evinde ana dil olarak Türkçenin konuşulduğu tespit edilmiştir. Evlilik yoluyla baba evinden ayrılan III. Kuşak iki dilli bireyler eşleri ile Almanca konuşmayı tercih ederken, çocukları ile iki dili de aktif şekilde kullanarak konuşmaktadırlar. Kardeşler ile yüksek oranda sadece Almanca konuşan bu bireyler arkadaşları ile de büyük oranda Alman dilinde iletişim kurmayı tercih etmektedirler.

Bu bulgular, III. Kuşak iki dilli bireylerin dil kullanımında Almancanın baskın konumda olduğunu ve bireylerin yakın çevreyle Almanca konuşmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Aile evinde Türkçeyle yetişmiş olmalarına rağmen, evlilik sonrası kurdukları yeni aile ortamlarında eşleri ve çocukları ile Almancayı tercih etmeleri, bireylerin sosyal çevrelerine ve içinde buldukları kültürel bağlama uyum sağladıklarının bir göstergesidir.

Arkadaş grupları oldukça geniş etnik kökenden oluşan bu kişilerin Türk, Alman ve diğer farklı uyruklardan arkadaşları vardır. Arkadaş grupları içerisinde herkesin birbiriyle iletişim kurabilmesi ve kimsenin dışlanmaması amacıyla ortak dil olan Almancayı kullanmaktadırlar. Demirağ ve Kalkışım'da (2018, s. 143) buna benzer bir noktayı vurgulamakta ve III. Kuşak iki

dilli bireylerin Almancayı Türkçeden çok daha iyi bildiklerini ve bu kişilerin arkadaş gruplarının genellikle Almanlardan oluştuğunu ifade etmektedir.

Araştırmanın bulguları Akbaş'ın (2024) bulguları ile eşleşmektedir. Akbaş, Almanya'da yaşayan II. Kuşak ve III. Kuşak Türklerin dil tercihleri üzerine yapmış olduğu araştırmada bu bireylerin % 58,6'sının aileleri ile Türkçe konuşmayı tercih ederken %43,8'i Arkadaşları ile Almanca konuşmayı tercih etmektedirler.

5.1.2.2. Kuşakların eğitim durumunun dil seçimi ile ilişkisi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin eğitim durumlarının dil seçimlerini nasıl etkilediğine dair bulgular tartışılmıştır.

Eğitim seviyesi yükseldikçe ikinci dil olan Almancanın kullanım oranı artmaktadır. Düşük eğitim seviyesinde olan ve eğitimlerini Türkiye'de tamamlamış olan I. Kuşak Türkçe ve Almanca iki dilli bireylerin Türkçe dil kullanımının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu kuşaktaki katılımcılar eğitim hayatlarına Türkiye'de başlamış ancak ilkokuldan sonra okula gitmemiş ve meslek hayatına atılmış bireylerden oluşmaktadır. Yetişkinlik dönemlerinde Almanya'da maden işçisi olarak çalışmaya başlayan bu bireylerin Almancaya maruz kalma oranları düşüktür ve Almanca sadece iş hayatında kullanılmıştır.

Eğitimlerinin tamamını veya büyük bir kısmını Almanya'da almış olan II. Kuşak iki dilli bireylerin hem Türkçeye hem de Almancaya ileri düzeyde hâkim oldukları görülmektedir. Çocukluk döneminde Almanya'ya gelen bu bireyler, Almancayla ilk temaslarını sosyal çevre yoluyla kurmuş, ardından resmi eğitim kurumlarında dil becerilerini geliştirmişlerdir. Almanya'da doğup büyüyen ve Alman okullarında eğitim gören II. Kuşak bireyleri Almancayı çok iyi bilmekte ve aynı zamanda aile içerisinde Türkçe konuşulduğu için ana dilleri olan Türkçeye de hâkimdirler.

Almanya'da en az 12 yıl eğitim almış II. Kuşak kişilerin çoğu lisans mezunlarından oluşmaktadır. Bu bireyler, uzun süreli eğitim süreçleri boyunca Almanca dil becerilerini geliştirmiş ve bu sayede sosyal çevrelerini de genişletme imkânı bulmuşlardır. Eğitim süreci, yalnızca dil yeterliliğini değil, aynı zamanda Alman toplumuna entegrasyonu da kolaylaştırmış, böylece bireylerin günlük yaşantılarında Almanca kullanım oranı artmıştır.

Eğitiminin büyük bir çoğunluğunu Almanya'da almış olan ve yüksek eğitim seviyesine sahip III. Kuşak Türkçe ve Almanca iki dilli bireylerin Almanca dil kullanımının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim seviyesi, kuşaklar arasındaki dil seçimlerini şekillendiren önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yüksek eğitim seviyesine sahip bireyler, her iki dile de oldukça hakimiyet göstermektedirler. II.ve III. Kuşak yüksek eğitim seviyesine sahip olsa da, II. Kuşakta Türkçe ve Almanca arasında daha dengeli bir iki dillilik görülürken, III. Kuşakta Almanca daha baskın hale gelmiştir.

II. kuşağın her iki dile de hâkim olmasının en büyük nedenleri arasında aile içinde sıklıkla Türkçe konuşmuş, sosyal hayatta ise hem Türk toplumu hem de Alman toplumu içinde sosyal bağlantılar kurmuş olmalarıdır. Örneğin, iş hayatında Almanca, aile içi iletişimde ise Türkçe tercih edilmiştir. Bu kuşak hem Türkçe hem Almancaya neredeyse eşit oranda maruz kalma fırsatı bulmuştur. Eğitim sürecinde Almancayı öğrenirken, aile içi iletişimde Türkçeyi kullanmaya devam etmişlerdir.

III. Kuşak iki dilli bireyler incelendiğinde ise bu kişilerin, Türkçeye çoğunlukla aile içinde maruz kaldıkları tespit edilmiştir. III. Kuşak, genellikle Alman toplumu içinde daha fazla entegre olmuştur. Arkadaş çevreleri, iş ortamları ve sosyal aktiviteleri genellikle Almanca üzerinden gerçekleşmektedir. Bu durum, Almancanın Türkçeye kıyasla daha baskın hale gelmesine neden olmuştur. Aile bireylerinin de Almanca konuşup anlıyor olmaları bu kişilerin aileleriyle de Almanca iletişim kurabilmelerine olanak sağlamıştır.

Bulgular Turan'ın (1997, s. 129) kitabında ele aldığı bilgilerle uyumaktadır. Turan (1997, s. 129) okul ve dersler nedeniyle Almancanın birden ön plana çıkmasının anadildeki kavram gelişmesini önemli ölçüde yavaşlattığından söz etmektedir. Bireyler okulda yeteri kadar Türkçe dersi olmadığından Türk dilini okul dışında ve kendi başlarına halletmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla bu kişilerde Almanca kullanımının yüksek olması olası bir durum halini almaktadır.

Bu araştırma, kuşaklar arasında eğitim seviyesi ve dil tercihi açısından önemli farklılıklar olduğunu göstermiştir. Özellikle yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin olduğu kuşaklarda Almanca kullanım oranlarında artış olması, eğitimin dilsel tercihler üzerindeki etkisini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

5.1.2.3. Kuşakların aidiyetinin dil seçimi ile ilişkisi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin aidiyet durumlarının dil seçimlerini nasıl etkilediğine dair bulgular tartışılmıştır.

Kuşaklar ilerledikçe aidiyetin aynı kaldığı ancak Almanca kullanım oranının arttığı tespit edilmiştir. I. Kuşak bireyleri, vatan olarak Türkiye'yi tanımlamakta ve konuşma dilinde de Türkçeyi tercih etmektedirler. İlk başlarda misafir işçi statüsü ile Almanya'da bulunan ve daha sonra Almanya'da kalıcı hale gelen I. Kuşak Türkçe- Almanca iki dilli bireyler yaşamlarının büyük çoğunluğunu Almanya'da Alman kültürünün içinde geçirmiş olmalarına rağmen dilsel ve kültürel olarak Türk kimliğini korumaya çalışmışlardır. Bu kişilerin aidiyet duyguları değişmemiş ve doğdukları yer olan Türkiye'ye bağlı kalmışlardır.

II. Kuşak bireyleri, her ne kadar Almanya'da doğmuş veya Almanya'ya küçük yaşta gelmiş olsalar da Türkiye'yi vatanları olarak görmektedirler. Bu bireylerin en önemli özellikleri arasında I. Kuşağın aksine iki dili de dengeli bir şekilde kullanabilmeleri yer almaktadır. II. Kuşak bireylerinin Türkçe ve Almancayı dengeli bir şekilde kullanabilmelerindeki en önemli etkenler arasında Almanya'da almış oldukları eğitim ve çevre faktörü yer almaktadır. Eğitim hayatları boyunca yüksek seviyede Almancaya maruz kalmış ve bu sebepten dolayı Almancaları gelişmiş olan bu bireylerin aile içindeki yüksek seviyede Türkçe kullanımından ötürü de Türkçe ile güçlü bir bağ kurabilmişlerdir ve bu doğrultuda ile her iki dili de aktif bir şekilde kullanabilmektedirler.

III. Kuşak bireyler vatan olarak Türkiye'yi tanımlamakta ancak diğer kuşakların aksine yüksek oranda Almanca kullanmaktadırlar. Vatan olarak Türkiye'nin tanımlanması, aileden gelen kültürel aktarımın ve duygusal bağların bir sonucudur. Baskın dilin Almanca olmasının nedeni ise bu kuşağın Almanya'da doğup büyümüş ve eğitim hayatını burada sürdürmüş olmalarıdır. Dolayısıyla hem okul hem de sosyal çevre gibi temel yaşam alanlarında baskın olarak Almanca ile karşılaşmışlardır.

Araştırmada elde edilen bulgular Aslan'ın (2019) bulguları ile örtüşmektedir. Aslan'ın (2019, s. 1123) Almanya'daki Türk kökenli III. kuşağın dini inanç ve tutumlarının onların kimlik algısındaki etkilerini belirlemek, yaşadıkları çifte sosyalleşmenin sonuçlarını gözlemleyebilmek, Türkiye algılarını belirlemek amacıyla 288 katılımcıdan oluşan örneklem grubu ve bunlar içerisinde 42 kişiyle yapılan derinlemesine mülakat sonucunda toplanan verilerle yapılmış olduğu araştırmada katılımcılara "Kendinizi en çok hangi ülkeye ait

hissediyorsunuz?" sorusunu sormuş ve III. Kuşak bireylerinin % 20,8'i Almanya, % 49,0'u Türkiye cevabını verirken; % 29,2'si bu soru karşısında kararsızlıklarını ifade etmişlerdir.

Yine bu araştırmada elde edilen bulgular Aksoy'un (2010, s. 26) bulguları ile örtüşmektedir. Aksoy (2010) "Almanya'da Yaşayan III. Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları" adlı çalışmasında bu sorunu derinlemesine incelemiş ve katılımcılara kendilerini bağlı hissettikleri ülkenin neresi olduğunu sormuştur. III. Kuşak katılımcıların %60,4'ü kendilerini Türkiye'ye, %34'ü Almanya'ya, %4,7'si hiçbir ülkeye, % 0,9'u ise kendilerini her iki ülkeye de bağlı hissettiklerini belirtmişlerdir.

II. ve III. Kuşak Türklerin I. Kuşağa kıyasla daha fazla ırkçılığa maruz kaldıkları bilinmektedir. Bunun sebebi ise iki, üç ve sonraki kuşak yabancıların buldukları toplumda aldıkları eğitim ve kültürle o toplumdaki yerli bireylerle iş ve yüksek öğretim alanlarında rahatlıkla rekabete girebilmeleri ve ebeveynlerinin yapmış oldukları işleri istememelerinden kaynaklanmaktadır (Aksoy, 2010, s. 15).

Kişilerin dışlanmışlık hissini aidiyet duygularını etkileyebileceğinden ötürü bireylere Alman toplumunda dışlanmış hissedip hissetmedikleri sorulmuş ve dışlanmışlık hissi ile dil seçimi arasında beklenen kalıptan farklı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. I. Kuşak bireyleri, kendilerini Almanya'da dışlanmış hissetmemelerine rağmen sıklıkla Türkçe konuşmayı tercih ederken, III. Kuşak bireyleri kendilerini yüksek oranda dışlanmış hissetmelerine rağmen konuşma dilinde ağırlıklı olarak Almancayı tercih etmektedirler. Bu bulgular dışlanmışlık hissini dilsel tercihler üzerindeki etkisinin her zaman paralel olmayabileceğini göstermektedir. Dil tercihleri yalnızca duygusal aidiyet ya da dışlanmışlık hissine göre değil, aynı zamanda pratik gereksinimlere, toplumsal entegrasyon düzeyine ve sosyal çevre dinamiklerine bağlı olarak şekillenmektedir.

Araştırmanın bu bağlamdaki bulguları Aksoy'un (2010) bulguları ile farklılık göstermektedir. Aksoy (2010) "Almanya'da Yaşayan III. Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları" adlı çalışmasında katılımcılarının yaşadıkları ülkede Türk olmaktan dolayı dışlandığını hissetme oranlarını hesaplamış ve kendini Türk olarak tanımlayan bireylerin %25,2'si kendilerini dışlanmış hissetmediklerini ve %36,8 ise kendilerini kısmen dışlanmış hissettiklerini belirtmişlerdir. Kendilerini dışlanmış hissedenlerin sayısı ise yalnızca %8,3 olmaktadır.

Araştırmada, kuşaklar arasında dilsel rahatlık açısından önemli farklılıklar olduğu görülmüştür. I. Kuşak bireyler sadece Türkçe ve Almancaya hakimlerken, kuşaklar ilerledikçe bireylerin bildiği dil sayısında artış gözlemlenmiştir. Özellikle III. Kuşakta, İngilizce sıklıkla hâkim olunan diller arasına girmektedir. Dil hâkimiyetine ilişkin ifadelerde, I. Kuşak katılımcılar yalnızca Türkçede kendilerini rahat bir şekilde ifade edebildiklerini belirtmişlerdir. II. Kuşak da benzer şekilde Türkçede daha rahat olduklarını ifade ederken, III. Kuşak katılımcılar kendilerini Almanca konuşurken daha akıcı ve özgüvenli hissettiklerini dile getirmiştir. Bu durum, kuşaklar arasında dil tercihlerinin ve dil becerilerinin değişimini ve gelişimini açıkça göstermektedir.

Grosjean (1997, s. 166) bir dilin belirli amaçlar için kullanılmadığında, yani yok sayıldığında, kelime hazinesi, üslup çeşitliliği ve bazı dilsel kuralların gelişmeyeceğinden söz etmektedir. I. ve III. Kuşak bireyleri Grosjean'ın bu ifadesini yaşamaktadırlar. Uzun süreli Türkçe veya uzun süreli Almanca kullanımı, kullanılmayan ikinci dildeki becerileri azaltmaktadır.

Özkan (2015, s. 2), III. Kuşak bireylerinin yaşamış oldukları gerek politik gerekse kültürel baskıdan ve yetersiz Türkçe eğitimi gibi faktörlerin etkisiyle bu kuşaktaki bireylerde ana dil kaybı yaşanmış olduğunu ve bu sebeple bu bireylerin Türkçe ile Almanca'nın karışımından oluşan bir dil kullanmaya başlamış olduklarını, hatta çoğunda Almanca'nın baskın dil haline geldiğini ifade etmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular Çetinoğlu'nun (2017, s. 35) bulguları ile eşleşmektedir. Çetinoğlu (2017, s. 35), yaşları 9 ile 39 arasında değişen toplam 28 iki dilli bireyle yapmış olduğu çalışmada iki dilli bireylerin kendilerini yeterli hissettikleri dili tespit etmeye çalışmıştır. Çetinoğlu'nun araştırmasında bu çalışmada olduğu gibi III. Kuşak bireylerinin Almancayı daha rahat kullandıkları ortaya çıkmıştır. Türkçe- Almanca iki dilli bireylerin, kuşaklar ilerledikçe ana dilleri olan Türkçe yerine, ev sahibi ülkenin dili olan Almancayı kullanım oranlarında ciddi bir artış olmuştur. Bu bulgular, kuşaklar arasındaki dil tercihlerindeki değişimin sosyokültürel ve dilsel faktörlerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle III. Kuşak bireylerin Almancayı daha rahat kullanmaları, eğitim, yakın çevre ve iş hayatının Almanca ağırlıklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bireyler içinde buldukları toplum ile bütünleşmiş ve iletişim ihtiyaçlarına uygun stratejiler geliştirmişlerdir.

Aksoy (2010, s. 27), ‘‘Almanya’da Yaşayan III. Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları’’ adlı makalesinde III. Kuşak katılımcılarına en iyi bildikleri dili sormuş ve %25,1 oranında Türkçe, aynı şekilde %25,1 oranında ise Almanca cevabı verilmiştir. Bu araştırmayla benzer olarak Aksoy’un araştırmasında ’da Almanca kullanım oranı yüksek çıkmaktadır.

Araştırmanın bulguları, Akbaş’ın (2024) bulguları ile eşleşmektedir. Akbaş, Almanya’da yaşayan II. ve III. Kuşak Türklerin dil tercihleri üzerine yapmış olduğu araştırmada katılımcılara, kendilerini en iyi ifade ettikleri dili sormuş ve katılımcıların %38,9’u kendilerini Almanca daha rahat ifade ettiklerini söylerken %26,6’sı ise Türkçe kendilerini daha rahat ifade ettiklerini ifade etmişlerdir.

5.1.2.4. Kuşakların kod değiştirme nedenlerinin dil seçimi ile ilişkisi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin kod değiştirme durumlarının dil seçimlerini nasıl etkilediğine dair bulgular tartışılmıştır.

Kuşaklar arasında kod değiştirme nedenlerinin yüksek oranda iletişim partneri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bütün kuşakların kod değiştirme nedenleri arasında kişiye bağlı olarak kod değiştiriyor olmaları yer almaktadır. Karşılarındaki kişinin her iki dile de yeterince hâkim olduklarını bilen Türkçe- Almanca iki dilli bireyler sıklıkla kod değiştirmektedirler. Kişiye bağlı olarak kod değiştirmeleri haricinde I. Kuşak en çok anlam aktarımı, II. Kuşak en çok konuşma becerisindeki zayıflıklardan ötürü ve III. Kuşak ise en fazla ifade kolaylığı sağladığı için kod değiştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Appel ve Muysken’e (2005) göre kod değiştirmenin sebeplerinin başında bir dildeki becerilerin diğer dile kıyasla daha yetersiz olması gelmektedir. Bir dilde daha rahat ifade edilen konular diğer dilde daha zor ifade edilmektedir. I. Kuşak bireyleri Appel ve Muyske’nin ifade ettiği gibi özellikle Almancada olan yetersiz dil becerilerinden dolayı anlamı daha kolay aktarabildikleri dile geçiş yapmaktadırlar. I. Kuşak bireyler aynı zamanda iletişim partnerlerinin dilsel tercihlerine göre kod değiştirebilmektedirler. Örneğin, Türkçe konuşan biriyle iletişim kurarken Türkçeye, Almanca konuşan biriyle iletişim kurarken de Almancaya geçiş yapabilmektedirler. Bu durum, kod değiştirmenin sadece dil eksikliğinden değil, aynı zamanda sosyal bağlam ve karşılıklı anlayışın sağlanmasından kaynaklanan çok boyutlu bir iletişim stratejisi olduğunu ortaya koymaktadır.

II. Kuşak bireyler, karşıdaki kişinin dilsel tercihlerine göre dilini seçmektedirler. Bu durum, II. Kuşak bireylerinin Türk ve Alman kültürü arasında bir denge kurduklarının göstergesi olarak görülebilir. Bu bireyler hem Türk hem de Alman kültürlerine ait unsurları iletişim esnasında dengeli şekilde kullanarak, iki toplum arasındaki sosyal ilişkilerini güçlendirmektedirler. Bu bireyler, kod değiştirmeyi bir konuyu, olayı, durumu ifade etmek açısından kolaylık sağladığı için tercih etmekte, aynı zamanda karşıdaki kişinin dilsel tercihlerine göre de kod değiştirmektedirler. İlk kuşaktaki bireyler gibi, Türkçe konuşan biriyle iletişim kurarken Türkçeye, Almanca konuşan biriyle iletişim kurarken Almancaya geçiş yapabilmektedirler.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde kod değiştirmelerinin altında yatan sebepleri derinlemesine inceleyebilmek amacıyla katılımcıların kod değiştirme yapmamak için neler önerdikleri sorulmuş ve verdikleri cevaplar kişilerin aslında hangi sebeplerden ötürü kod değiştirdiklerini cevaplandırmak için kullanılmıştır. Katılımcıların önerileri, kod değiştirmenin temelinde genellikle bireylerin dil becerilerindeki eksikliklerin yattığını ortaya koymaktadır.

I. Kuşak, daha çok iletişimde çevresel ve toplumsal beklentilere uyum sağlamayı ön planda tutarken, II. ve III. Kuşak bireyleri kelime haznesinin geliştirilmesinin kod değiştirmeyi azaltabileceğine dikkat çekmektedirler. Bu durum, kod değiştirmenin yalnızca sosyal bir tercih değil, aynı zamanda kelime dağarcığı ve dil yetkinliğiyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgulardan III. Kuşak bireylerinde anadil kaybının başlamış olduğu, ilerleyen nesillerde daha net ortaya çıkacağı ve Almancanın baskın dil haline geleceğini söylemek mümkündür.

Araştırmanın bulguları, Akbaş'ın (2024) bulguları ile eşleşmektedir. Akbaş, Almanya'da yaşayan II. Kuşak ve III. Kuşak Türklerin dil tercihleri üzerine yapmış olduğu araştırmada katılımcılarına "Türkçe ve Almancayı karışık kullanma ihtiyacı duyuyor musunuz?" sorusunu sormuş ve katılımcıların %48,8'i bazı durumlarda Türkçe kelimelerin akıllarına gelmediğini ve bu sebepten ötürü Almanca kelimeleri kullandıklarını beyan etmişlerdir.

5.1.2.5. Kuşakların kod değiştirme tutumlarının dil seçimleri ile ilişkisi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan iki dilli bireylerin kod değiştirme eylemi hakkında olan tutumlarının dil seçimlerini nasıl etkilediğine dair bulgular tartışılmıştır.

I. ve III. Kuşak bireylerinin kod değiştirmeye karşı tutumların ve eylemlerin birbiri ile uyummadığı tespit edilmiştir. I. Kuşak bireyler kod değiştirmeye karşı olumsuz bir tutum takınmakta ve bu nedenle yüksek oranda ana dilleri olan Türkçeyi kullanmayı tercih etmektedirler. Bireyler kod değiştirmeyi anlam karmaşasına yol açan bir durum olarak tanımlamaktadırlar. Bu kişiler aynı zamanda konuşurken Almanca 'ya geçildiğinde kendilerini konuşmadan dışlanmış hissetmektedirler. Kod değiştirmeye karşı olumsuz tutum sergileyen I. Kuşak bireylerinin eylemleri Türkçeden Almancaya geçerken tutarlılık gösterse de Almancadan Türkçeye geçme oranlarında çok büyük bir artış ve dolayısıyla de tutum ve davranışları arasında bir uyumsuzluk gözlemlenmiştir. I. Kuşak bireylerinde ortaya çıkan bu tutarsızlığın çoğunlukla Almanca konuşurken Türkçeye geçme ihtiyacı hissettikleri zaman ortaya çıkıyor olması, özellikle Almancaya yeterince hâkim olmamalarının bir sonucu olarak yorumlanmaktadır. Bu kuşaktaki bireylerin Türk kimliklerinin ağır basıyor olması da Türkçe kullanımlarını arttıran ve Almanca konuşurken sıklıkla Türkçeye geçme ihtiyacı hissetmelerinin bir açıklaması olabilir.

II. Kuşak bireyler, kod değiştirmenin iletişim kolaylığı sağladığını düşünmekte ve bu nedenle kod değiştirme davranışına karşı olumlu bir tutum sergilemektedirler. Bu durum, II. Kuşak bireylerinin her iki dile de yeterince hâkim olmalarının bir getirisi olarak kabul edilebilir. II. Kuşak bireyler hem Türkçe hem Almancayı dengeli bir şekilde kullanabilmekte ve böylece Türkçe veya Almanca tek başına yeterli olmadığında, her iki dilden kelimeler seçerek düşüncelerini daha net aktarma eğilimindedirler. Bu sebepten dolayı II. Kuşak için kod değiştirme davranışı olumsuz bir özellikten çok, olumlu bir dil stratejisi halini almaktadır. Kod değiştirme davranışına olumlu yaklaşan II. Kuşak bireylerin, bu stratejiyi daha çok Almancadan Türkçeye geçerken kullanıyor olsalar da, her iki dilde uyguladıkları için tutum ve eylemleri arasında bir tutarlılık olduğu tespit edilmiştir.

II. Kuşak kod değiştirmeye karşı olumlu bir tutum sergilemesine dair elde edilen veriler Güneşer'in (1998) yapmış olduğu çalışma ile örtüşmektedir. Güneşer (1998, s. 114), iki dilli katılımcılarından biri hariç hepsinin kod değiştirmenin olumlu bir tutum olduğundan söz ettiklerini kaleme almıştır. Katılımcılar iki dilli yetişmiş bireylerle kod değiştirerek konuşmanın aralarında bir 'doğallık' yarattığını ifade etmişlerdir.

III. Kuşak bireyler, kod değiştirme davranışını özellikle kelime haznesinin zayıflamasından ötürü olumsuz bir davranış olarak görmektedirler. Bu kuşağa göre sürekli kod değiştirerek konuşmak, zamanla kelime dağarcığını düşürerek o dildeki yetkinliği

azaltmaktadır. Kod değiştirme bu kuşak için iki dili iyi bilmenin bir gostergesi olmayıp, bir dili eksik bilmenin bir sonucu olarak olumsuz bir davranış olarak yorumlanmaktadır. Kısacası kod değiştirme davranışı, bilinçli bir seçimden ziyade yetersiz Türkçe veya Almanca dil bilgisinin bir yansımasıdır. Bunun nedenleri arasında III. Kuşak bireyelerinin iyi seviyede Almanca bilip Türkçeye maruziyetlerinin sınırlı kalmış olması ve dolayısı ile yetersiz Türkçe bilgisine sahip olmaları yer almaktadır. Kod değiştirme davranışına karşı olumsuz bir tutum sergileyen III. Kuşak bireyleri Türkçe konuşurken yüksek oranda Almancaya geçmekte ve bu nedenle tutum ve davranışları birbiri ile uyurmamaktadır. I. ve III. Kuşak kod değiştirme eylemine karşı olumsuz yaklaşsa da, dil eksikliği nedeniyle sıklıkla bu stratejiye başvurmaktadırlar. Bu da farkındalık ile dilsel gerçeklik arasındaki farkı yansıtmaktadır.

Bu araştırma, kuşaklar arasında kod değiştirmeye karşı tutumlar açısından önemli farklılıklar olduğunu göstermiştir. I. Kuşak, dilin korunmasını ön planda tutmakta ve bu sebepten dolayı kod değiştirmeden ana dilleri olan Türkçeyi konuşmayı tercih etmektedirler. II. Kuşak kod değiştirme eylemini pratik bir iletişim aracı olarak görmekte ve dengeli bir şekilde kullanmaktadır. III. Kuşak ise dil kaybı endişesiyle kod değiştirme davranışına karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir. Kod değiştirme davranışına karşı olumsuz tutum sergileyen I. Kuşak Almancadan Türkçeye geçiş yaparken en yüksek kod değiştirme oranına sahip olurken, olumsuz tutum sergileyen bir diğer kuşak olan III. Kuşak ise Türkçeden Almancaya geçiş yaparken en yüksek kod değiştirme oranına sahip kuşak olmaktadır. Olumlu tutum sergileyen II. Kuşak ise dengeli bir dağılım sergilemektedir. Bu da II. Kuşak bireyelerinin dilsel kimliklerinin iki dilliliğe daha entegre olduğunu gösteriyor olabilir.

5.2. Öneriler

Yapılan bu çalışma sonucunda öneriler, uygulamaya yönelik ve ileriki araştırmalara yönelik olarak iki başlık altında sunulmuştur.

Uygulamaya yönelik öneriler

1. Yapılan araştırmada, Türkçe- Almanca iki dilli bireylerin her iki dilde yetkin olmalarının iletişim ve kimlik algıları üzerinde olumlu etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Bu nedenle, özellikle yabancı nüfusun yoğunlukta olduğu bölgelerde iki dilli eğitim programları desteklenebilir.
2. Kuşaklararasıdaki dilsel ve kültürel farklılıkların azaltılması hedeflenerek kültürel entegrasyon programlarının düzenlenmesi fayda sağlayacaktır.
3. Araştırmada, özellikle genç neslin kendilerini dışlanmış hissettiklerine yönelik bulgular nedeniyle, toplumsal kabulü artıracak projeler ve kampanyalar yürütülebilir.
4. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, III. Kuşakta Almanca baskın hale gelmiştir. Bundan sonra yetişecek olan nesillerde ana dili kaybı yaşanmaması adına çocuklarla iletişim kurarken muhakkak Türkçe tercih edilmeli ve yanlış cümle kalıpları düzeltilmelidir. Çocuklar kendilerini Türkçe doğru kelimelerle nasıl ifade edebileceklerini öğrenebilmelidirler. Bunu teşvik eden eğitimler düzenlenebilir.
5. IV. Kuşağı oluşturacak olan yeni nesil çocuklar sıklıkla vatanlarına ziyarete götürülmelidir. Bireylerin Türkiye ile irtibatı koparılmamalıdır.

Araştırmaya yönelik öneriler

1. Bu araştırma, sınırlı sayıda katılımcıyla gerçekleşmiştir. Gelecek araştırmalarda, geniş bir örneklem grubu üzerinde çalışılarak daha genelleyci sonuçlar elde edilebilir.
2. Yapılmış olan araştırmada, sadece Türkçe-Almanca iki dilli bireylere odaklanılmıştır. Başka iki dilli topluluklar üzerinde yapılacak çalışmalar, dil seçimleri ve kod değiştirme davranışlarına dair daha kapsamlı bir bakış sunabilir.
3. Araştırmada, katılımcılarla kısıtlı bir zaman zarfında görüşülmüştür. Gelecek araştırmalarda, katılımcıların doğal ortamlarında yapılacak olan izlemeler, bu

kişilerin kod değiştirme davranışları hakkında daha detaylı veriler elde edilmesini sağlayabilir.

4. Gelecek araştırmalarda hem sözlü hem yazılı iletişimdeki kod değiştirme davranışları incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Aba, O., & Belkaid, A. B. (2020). *Bilingualism: Causes, advantages, and disadvantages*. <https://www.researchgate.net/publication/338342415>
- Adi, W. (2018). Code Switching in Critical Eleven Novel. *Journal of English Language, Literature, and Teaching*, 2(1), 39-57. <https://doi.org/10.31002/metathesis.v2i1>
- Akbaş, E. N. (2024). Almanya’da Yaşayan İkinci ve Üçüncü Kuşak Türklerin Dil Tercihleri. *Journal of Social Research and Behavioral Sciences*, 10(22), 254-275. <https://doi.org/10.52096/jsrbs.10.22.16>
- Aksoy, E. (2010). Almanyada Yaşayan Üçüncü Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 7-38.
- Albayrak, T. (2020). *Almanyada Yaşayan 3. Kuşak Türklerde Sık Kullanılan Kod Aktarı Türleri- Bir Söylem Analizi*. Selcuk Üniversitesi.
- Ameliza, T. C. (2020). Code Switching Analysis In English Literature. *Journal Basis*, 7.
- Appel, R., & Muysken, P. (2005). *Language Contact and Bilingualism* (Amsterdam Academic). Amsterdam University Press. <https://staatvanhetnederlands.nl/wp-content/uploads/2017/05/Appel-en-Muysken-1987.pdf>
- Aslan, A. (2019). Almanya’daki Türkiye Kökenli Üçüncü Kuşak Gençlerin Kimlik Algısı ve Din (Köln Örneği). *Journal of Turkish Studies*, 14(3), 1105-1145. <https://doi.org/10.29228/turkishstudies.22685>
- Atasoy, İ. (2020). *Türkçe ve Bulgarca Konuşan İki Dilli Bireylerde Düzenek Kaydırımı Ve Karıştırımı* [Genel Dilbilim Anabilim Dalı]. Dokuz Eylül Üniversitesi .
- Ataş, Ş. (2017). *Mardinde Çok Dillilik Ve Ana Dili Arapça Olan Çok Dillilerde Kod Değişirimleri* [Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı]. Çağ Üniversitesi.
- Ateş Bozkurt, Z. (2024). Migration - Sprache- Literatur: Der Einfluss der Migration in der Deutschen Sprache und Literatur und die Adaptation derer im deutschen Alltag. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(1), 192-206. <https://doi.org/10.24315/tred.1339576>

- Ateşal, Z. (2017a). İki Dilliliğin Sebepleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 43-52.
https://www.academia.edu/36378496/%C4%B0K%C4%B0_D%C4%B0LL%C4%B0L%C4%B0%C4%9E%C4%B0N_SEBEPLER%C4%B0
- Ateşal, Z. (2017b). İki Dillilik Ve Çift Dil. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 1-12.
https://www.sobider.net/FileUpload/ep842424/File/zeynep_atesal_iki_dillilik_ve_cift_dil.pdf
- Auer, P. (1999). From codeswitching via language mixing to fused lects: Toward a dynamic typology of bilingual speech. *International Journal of Bilingualism*, 3(4), 309-332. <https://doi.org/10.1177/13670069990030040101>
- Auer, P. (2013). Ethnische Marker im Deutschen zwischen Varietät und Stil. İçinde *Das Deutsch der Migranten* (ss. 9-40). DE GRUYTER.
<https://doi.org/10.1515/9783110307894.9>
- Aykaç, M., & Yertüm, U. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akımına *. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 1-30.
<http://dergipark.gov.tr/iusskd>
- Baker, C. (2011a). Bilingualism and Multilingualism: Definitions and Distinctions. İçinde N. Hornberg & C. Baker (Ed.), *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism* (5. bs, ss. 14-32). Multilingual Matters. <https://www.ebsco.com/terms-of-use>
- Baker, C. (2011b). Languages in Society. İçinde *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism* (3. bs, ss. 42-66). MULTILINGUAL MATTERS LTD.
<https://www.ebsco.com/terms-of-use>
- Başkurt, İ. (2009). Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı*, 12(2), 81-94.
www.domit.de/pdf/Almanya'da
- Bechert, J., & Wildgen, W. (1991). *Einführung in die Sprachkontaktforschung*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
<https://www.researchgate.net/publication/37923456>

- Bekar, B. (2016). *Almanya 'da Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimiyle ve Türklerin Türkçe Kullanımlarıyla İlgili Kaynakça Denemesi*. 8(3), 285-302.
<http://www.calisma.de/index.php?option=com>
- Bican, G. (2017). İki dilliliğin tanımlanması: Kuramsal tartışmalar ve güncel yaklaşımlar. *İçinde Ana Dili Eğitimi Dergisi* (C. 5, Sayı 2). www.anadiliegitimi.com
- Bloomfield, L. (1933). *Language* (Lancelot Hogben). Ruskin House .
- Brice, A. E. ., & Brice, R. G. . (2009). *Language development : monolingual and bilingual acquisition*. Allyn & Bacon, An imprint of Pearson.
https://www.researchgate.net/profile/Alejandro-Brice/publication/260000479_Language_development_Monolingual_and_bilingual_acquisition/links/56f45c3908ae95e8b6d06717/Language-development-Monolingual-and-bilingual-acquisition.pdf#page=132
- Bußmann, Hadumod. (2008). *Lexikon der Sprachwissenschaft* (4. bs). Kröner Alfred GmbH.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Eğitimde Bilimel Aratırma Yöntemleri* (27. bs). Pegem Akademi .
- Cavara, R. (2017). *Code-Switching aus der Sicht der Dolmetschstudierenden*.
- Chomsky, N. (2001). *Dil ve Zihin* (A. Kocaman, Çev.; 1. bs). Ayraç Yayınevi.
- Chomsky, N. (2009). *Bilgi Sorunları ve Dil Managual Dersleri* (N. Ersoy, Ed.; V. Kılıç, Çev.). bgst Yayınları. <https://ipfs-library.net/ipns/k51qzi5uqu5dilpz7m511k9sq15alyfmh27f35213nz99j2e7urb77adivvumd/noam-chomsky-bilgi-sorunlari-ve-dil-managua-dersleri.pdf>
- Christophersen. (1948). *Bilingualism*. Methuen.
http://80.240.30.238/bitstream/123456789/670/1/ui_ina_christopherson_bilingualism_1948.pdf
- Cindark, İ. (2010). *Migration, Sprache und Rassismus Der kommunikative Sozialstil der Mannheimer "Unmündigen" als Fallstudie für die "emanzipatorischen Migranten"*. Narr Francke Attempto Verlag.

- Coşkun, svatlana. (2023). Roman Jakobson'da dilin işlevleri ve işleyiş mekanizması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 36, 326-339. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1372353>
- Çetinoğlu, Ö. (2017). *A Code-Switching Corpus of Turkish-German Conversations*. <http://www.kiezdeutschkorpus>.
- Dağabakan, F., & Dağabakan, D. (2007). *Dil ve Çocukta Dil Gelişim Kuramları*. 1-8. <https://www.anaokullu.com/aa-belge/okul-oncesi-makale-dil-gelisimi.pdf>
- Daszkiewicz, A. (2018). *Orts- Und Situationsgebundener Sprachgebrauch: Zum Gastarbeiterdeutsch Türkischstämmiger Migrantinnen Und Zu Seiner Medialen Repräsentation*.
- Demirağ, H., & Kakışım, C. (2018). Almanya'daki Türklerin Göç ve Entegrasyon Süreci: Birinci ve Üçüncü Kuşak Karşılaştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75(75), 123-152.
- Deppermann, A. (2013). *Das Deutsch der Migranten*. Walter de Gruyter GmbH.
- Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni. (2001). *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni*. 1-259. http://www.dilbilimi.net/ab_diller_icin_ortak_avrupa_basvuru_metni_meb_tarafindan.pdf
- Eker, S. (2007). *Toplum Dilbilim- Dilbilim Planlamaları ve Kamu Mensuplarının Dil Kullanımı*.
- Ersoy, H. (2017). *Code-Switching Among Languages: The Instance Of Bashkir Literaray Language*.
- Ertek, B., & Süverdem, F. B. (2020). İki Dillilik ve İki Kültürlülük: Göç, Kimlik ve Aidiyet. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(2), 183-207. <https://doi.org/10.34137/jilses.826142>
- Eurobarometre Raporları. (2024). *Die Europäer und ihre Sprachen*. <https://doi.org/10.2766/4638>

- Ferguson, C. A. (1959). Diglossia. *Word*, 15(2), 325-340.
<https://doi.org/10.1080/00437956.1959.11659702>
- Festinger, L. (1962). Cognitive Dissonance. *Scientific American*, 207, 93-106.
- Fishman, J. (1965). Who speaks what language to whom and when? İçinde *La Linguistique* (ss. 88-108). Blackwell Publishing.
- Fishman, J. (1967). Bilingualism With and Without Diglossia; Diglossia With and Without Bilingualism. İçinde *Sociolinguistics* (s. 29). Blackwell Publishing.
- Gedizli, M. (2015). Türkçede Ünlem ve Temel İşlevi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36). www.sosyalarastirmalar.com
- Giles, H. (1973). Towards a theory of interpersonal accommodation through language: some Canadian data. *Lang Soc*, 2, 177-192.
- Gökdayı, H. (2008). *Türkçede Kalıp Sözler*. 44, 88-110.
- Grosjean, F. (1997). *The bilingual individual* (ss. 163-187). John Benjamins Publishing Company.
- Grosjean, F. (2010). *Bilingual: Life and Reality*. Harvard University Press.
- Grosjean, F. (2014). Bicultural Bilinguals. *International Journal of Bilingualism*, 19(5), 572-586. <https://doi.org/10.1177/1367006914526297>
- Grosjean, F. (2019). *A Journey in Languages and Cultures The Life of a Bicultural Bilingual*. Oxford University Press.
- Güneşer, S. (1998). *The Role of Participant and Content of Discourse in Bilingualism*. The University of Participant and Content of Discourse in Bilingualism.
- Güven, A. (2012). Toplumsal Dilbilimin Kapsam Alanı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 55-62.
- Ha, K. N. (2003). Die Kolonialen Muster Deutscher Arbeitsmigrationspolitik. İçinde *Spricht die Subalterne deutsch? Postkoloniale Kritik und Migration*. (ss. 56-107).

- Hamamcı, Z. (2020). İkidillilik ve Yabancı Dilde Eğitim Programları. *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi (DEDÇED)*, 1(2), 158-174.
- Haruni, S. (2023). Sosyolinguistik Bir Olgu Olarak Diglossianın Arap Toplumundaki Varlığı ve Durumu. *ANTAKIYAT Journal of Social and Theological Studies*, 1, 98-118.
- Heller, M. (1995). Code - Switching and the Politics of Language. İçinde *One Speaker, Two Languages: Cross-disciplinary Perspectives on Code-Switching* (ss. 158-174). Cambridge University Press.
<http://ereserve.library.utah.edu/Annual/ECS/6653/Warriner/codeswit.pdf>
- Helot. (2006). *De la notion d'écart à la notion de continuum. Comment analyser le caractère inégalitaire du bilinguisme en contexte scolaire ?*
- Henry, A., & Ho, D. G. E. (2016). Code switching in Bruneian online retail transactions. *World Englishes*, 35(4), 554-570.
- Hoffmann, C. (1991). An Introduction to Bilingualism. İçinde R. H. Robins & M. Harris (Ed.), *Longman Linguistics Library* (1. bs). Longman Group UK Limited.
- Holmes, J. (2013). *An Introduction to Sociolinguistics* (4. bs). Routledge.
- Hudson, R. (1996). *Sociolinguistics*. School of Distance.
- İmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İmer, Kamile., Kocaman, Ahmet., & Özsoy, A. Sumru. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. 351.
- Jakobson, R. (1987). Language in Literature. İçinde *Linguistics and Poetics* (ss. 61-94). The Belknap Press Of Harvard University Press.
- Juliana, R., & Firdayanti, W. (2019). *Sociolinguistics: Code Switching and Code Mixing*. Teacher Training and Education Faculty.
- Juvrianto, J. (2018). *An Analysis of Code-Switching in English Meeting Club*. 4.
- Kachru, B. B. (1976). *Toward Structuring Code-Mixin: An Indian Perspective*.

- Kaya, F., Hançer, B., & Golynskaia, A. (2019). Bilingualism: Theoretical Discussions on Definition and Types. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7(2), 98-113. <https://doi.org/10.18298/ijlet.23366>
- Keim, I. (1982). *Gastarbeiterdeutsch als Spiegel der Kontaktprozesse*.
- Kırmızı, B. (2016). Göçmen Türklerin Almanya'da Yaşadığı Sorunların Dünü ve Bugünü. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2(3), 145-156. <https://doi.org/10.20322/lt.86415>
- Kortelainen, H. (2020). *Deutsch-Finnisches Codeswitching im Forum Deutsche in Finnland: Strukturelle und Funktionale Aspekte* [Institut für Sprach- und Translationswissenschaften]. <https://www.utupub.fi/handle/10024/149831?show=full>
- Lewandowski, T. (1984). Linguistisches Wörterbuch. İçinde *Linguistisches Wörterbuch* (4. bs, ss. 399-847). Quelle und Meyer .
- Leyew, Z. (1998). Code-Switching: Amharic-English. *Journal of African Cultural Studies*, 11(2), 197-216.
- Mackey, W. F. (1962). The Description of Bilingualism. *Canadian Journal of Linguistics*, 7(2), 51-85. <https://doi.org/10.1017/s0008413100019393>
- Macnamara, J. (1967). The Bilingual's Linguistic Performance—A Psychological Overview. İçinde *Journal of Social Issues* (C. 23, Sayı 2, ss. 58-77). <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1967.tb00576.x>
- Metin, O., & Ünal, -Şükriye. (2022). *The Content Analysis Technique: Its Use in Communication Sciences and Ph.D. Theses in Sociology*.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis : An Expanded Sourcebook*. (2. bs). SAGE Publications.
- Munukka, P. (2006). *Funktionen und Typen des Code-Switchings im DaF-Unterricht*. Institut für moderne und klassische Sprachen.

- Nakiboğlu, M. (2019) Göçmen Türklerin Dile Yansıyan Manifestosu. *Uluslararası Halkbilim Araştırmaları Derneği*
- Nalbant, M. (2009). Çok Dillilik ve Taşıyıcı Dil Kavramları Bağlamında Siirt Merkez Ağzı ve Bazı Türkçe Sözcüklerin Durumu. *Turkish Studies*, 4, 1606-1621.
- Nilep, C. (2006). "Code Switching" in *Sociocultural Linguistics* (C. 19).
- Oruç, Ş. (2016a). Ana Dili, İkinci Dil, İki Dillilik, Yabancı Dil. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 4(45), 279-290. <https://doi.org/10.9761/jasss3411>
- Oruç, Ş. (2016b). Türkçede Ana Dil ve Ana Dili. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2(1), 311-322.
- Özcan, S. (2022). Noam Chomsky'nin Dilbilim Kuramı Bağlamında Dil ve Zihin İlişkisi. *Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji*, 38, 48-61. https://dergipark.org.tr/tr/pub/tabula/issue/70919/1038058#article_cite
- Özkan, N. (2015). *Almanya Türkçesi* [Erciyes Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=tUWdbSVfJa0VdSLiJY90fA&no=oOUGOPg-1QS63_SbFHIOzQ
- Öztürk, J. (2020). *Hatay Ovakent Özbek Göçmenlerinde Kod Değişimi Ve Dil Karışması* (C. 5).
- Paramita Prajnya, A. (2010). *Bahasa Indonesia-English Code Switching in Indonesian Personal Blogs*. 1-11.
- Poplack, S. (1980). *Sometimes I'll start a sentence in Spanish Y Termino En Espanol: toward a typology of code switching*. The Bilingualism Reader.
- Porzig, W. (1985). *Dil Denen Mucize* (Ülkü; Vural, Çev.; 1. bs, C. 1). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Riehl, C. (2019). Code Switching. *Katholische Universität*.
- Rose, S., & Van Dulm, O. (2006). Functions of code switching in multilingual classrooms. *Per Linguam*, 22(2). <https://doi.org/10.5785/22-2-63>

- Salı, J. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (A. Şimşek, Ed.). Anadolu Üniversitesi.
- Saussure, F. (1985). *Genel Dilbilim Dersleri* (B. Vardar, Çev.; 1. bs, C. 1). Birey ve Toplum Yayınları. <https://avcibahar.wordpress.com/wp-content/uploads/2019/03/saussure-geneldilbilimdersleri.pdf>
- Şahin, S. (2017). Almanya ve Avusturya'da Dördüncü Kuşak Türk Gençleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 281-291. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/583023>
- Tawwab, A. A., & Eldin, S. (2014). Socio Linguistic Study of Code Switching of the Arabic Language Speakers on Social Networking. *International Journal of English Linguistics*, 4(6).
- Tekin, Ö., & Colliander, P. (2010). Das Türkendeutsch. *Zeitschrift für interkulturelle Germanistik*, 1(2), 49-62. <https://doi.org/10.14361/zig.2010.0205>
- Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics: An introduction to language and society* (4. bs). Penguin Books.
- Turan, Kadir. (1997). *Almanya'da Türk olmak*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başbakanlığı.
- Uyanık, A. (2017). Almanyada Yaşayan Derebucaklıların Günlük İletişimlerdeki İki Dillilik. *Social Science Studies*, 5, 68-74.
- Veith, W. (2005). *Soziolinguistik: Ein Arbeitsbuch* (2. bs). Naar Francke Attempto Verlag.
- Wardhaugh, R. (2006). *An Introduction to Sociolinguistics* (5. bs). Blackwell Publishing.
- Wardhaugh, R., & Fuller, J. (2015). *An Introduction to Sociolinguistics* (7. bs). Wiley Blackwell.
- Wei, L. (2000). *The Bilingualism Reader* (L. Wei, Ed.; 1. bs). Routledge.
- Wei, L. (2006). Bilingualism. *University of Newcastle upon Tyne*, 1-12.

- Weinreich, Uriel. (1979). The Problem of Approach. İçinde *Languages in Contact : Findings and Problems* (9. bs, ss. 1-3). Mouton Publishers.
- Wibowo, A. I., Yuniasih, I., & Nelfianti, F. (2017). *Anaysis Of Types Code Switching And Code Mixing By The Sixth President Of Speech At The National Of Independence Day: C. XII* (Sayı 2).
- Wiese, H. (2010). *Kiezdeutsch-ein neuer Dialekt des Deutschen*. 8. <https://www.researchgate.net/publication/261402356>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. bs). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2014). İki Dillilik Olgusu Ve Almanyadaki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(3), 1641-1651. <https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-detay&Alan=sosyal&Id=AXC-gFwWyZgeuufWCtS>
- Yılmaz, M., & Demirel, G. (2015). İki Dillilik ve Türleri Üzerine. *International Journal of Languages' Education*, 1, 1693-1701. <https://doi.org/10.18298/ijlet.281>
- ‘Einführung in die Sprachwissenschaft’, Universität Wien, https://finnougristik.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/a_finno_ugristik/Studium/s_kriptum_sprachwissenschaft.pdf (Erişim Tarihi: 26.11.2024)
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Almanya%27daki_T%C3%BCrkler (Erişim Tarihi: 11.11.2024)
- <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.09.2024; 18.10.2024)
- <https://www.duden.de/> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)
- <https://www.dwds.de/> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)
- <https://www.le-dictionnaire.com/> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)
- <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)
- <https://perspektif.eu/2019/05/30/alamanya-turkuleri/> (Erişim Tarihi: 26.06.2025)

6. CODE-WECHSEL UND DIE SPRACHWAHL BEI TÜRKISCH-DEUTSCHEN BILINGUALEN: EINE GENERATIONSÜBERGREIFENDE UNTERSUCHUNG

„Code-Wechsel“ ist einer von den Phänomenen, das bei Zweisprachigen während des Sprachgebrauchs oft unfreiwillig auftaucht. Code-Wechsel bedeutet in seiner einfachsten Definition, den abwechselnden Gebrauch von zwei Sprachen in einem einzigen Diskurs, Satz oder Bestandteil (Poplack, 1980, s. 583). Während einige Forscher Code-Wechsel als ein negatives Merkmal definieren, weil es die Sprachstruktur stört, betonen andere Forscher, dass Code-Wechsel eine wichtige kommunikative Strategie ist. Poplack (1980), befasst sich mit Code-Wechsel in drei verschiedenen Kategorien. Diese sind: Satzinterner Code-Wechsel, Tag Switching und Satzexterner Code-Wechsel (Ateşal, 2017b, s. 2).

6.1. Ziel der Arbeit

Ziel dieser Studie ist es, die Faktoren zu identifizieren und zu erklären, die die Sprachwahl bei drei Generationen eingewanderter Bilingualer in Deutschland beeinflussen. Zudem wird das beim Sprechen gezeigte Code-Wechsel Verhalten und die Häufigkeit der verschiedenen Arten analysiert.

In dieser Studie werden zwei Problemsituationen hervorgehoben. Diese sind:

- 1- Wie ist die Präferenzhäufigkeit von Code-Wechsel -Typen bei türkisch-deutschen Bilingualen in der intergenerationalen Dimension?
 - a) Wie häufig bevorzugen die Generationen Satzinterne Code-Wechsel?
 - b) Wie häufig bevorzugen die Generationen Tag-Switching?
 - c) Wie häufig bevorzugen die Generationen Satzexterne Code-Wechsel?
 - d) Wie häufig wechseln die Generationen bei deutschen Fragen ins Türkische?
 - e) Wie häufig wechseln die Generationen bei türkischen Fragen ins Deutsche?

- 2- Welche Faktoren beeinflussen die Sprachwahl türkisch-deutscher Bilingualer in der intergenerationalen Dimension?
 - a) Inwiefern beeinflusst die Sprache, die die Generationen im Familien- und Freundeskreis verwenden, ihre allgemeine Sprachwahl?

- b) Inwiefern beeinflusst der Bildungsstatus der Generationen, ihre allgemeine Sprachwahl?
- c) Inwiefern beeinflusst die Zugehörigkeit der Generationen, ihre allgemeine Sprachwahl?
- d) Inwiefern beeinflusst der Code- Wechsel der Generationen, ihre allgemeine Sprachwahl?
- e) Inwiefern beeinflusst die Einstellung der Generationen zum Thema Code-Wechsel ihre allgemeine Sprachwahl?

6.2. Beschränkungen der Arbeit

1. Die Untersuchung beschränkt sich auf die Sprachaufnahmen von insgesamt 14 Personen (2 aus Generation I; 6 aus Generation II; 6 aus Generation III), die zweisprachig Türkisch und Deutsch sprechen und deren Zweitsprache Deutsch ist.
2. Der in der Studie verwendete Fragebogen und die Interviewfragen wurden entsprechend dem Untersuchungszweck eingeschränkt.
3. In der Studie wurden Faktoren wie Entlehnung und Interferenz nicht ausgewertet, sondern lediglich Poplacks (1980) Klassifikation von Code-Wechsel zugrunde gelegt und die Ergebnisse entsprechend diskutiert.

6.3. Soziolinguistik

Soziolinguistik ist die Lehre von der Beziehung zwischen Sprache und Gesellschaft. Sie erklärt, wie Sprachgebrauch Elemente der sozialen Identität widerspiegelt. Die Soziolinguistik ist interessiert daran, wie Sprache je nach sozialer Variablenvariable (z.B. Ethnizität, Status, Alter) abweicht (Holmes, 2013, s. 1). Im engsten Sinne ist die Soziolinguistik die Untersuchung unseres Alltagslebens (Wardhaugh & Fuller, 2015, s. 1).

Fishmans (1965, s. 89) Frage „Wer spricht welche Sprache mit wem und wann?“ fasst das Ziel der Soziolinguistik zusammen. Um Fishmans Worte weiter auszuführen, ist es für Soziolinguisten wichtig:

- a) Wer der Sprecher ist, welche Rolle er/sie in der Gesellschaft spielt;
- b) welche Sprache er/sie verwendet, ob formell oder informell, Dialekt oder Standard;
- c) wer der Zuhörer ist, ob es sich um einen Chef, einen Kollegen oder einen Untergebenen, einen Vater, eine Mutter, ein Geschwister oder ein Kind handelt;

- d) wann die Leute sprechen, in welcher Situation, ob außerhalb des Büros oder im Büro, zu Hause oder außerhalb des Hauses, bei einem Treffen oder auf einer Party (Hudson, 1996, s. 3).

6.4. Migration der Türken nach Deutschland

Zwischen 1961 und 1973 wanderten viele türkische Gastarbeiter nach Deutschland, die überwiegend Männer mit mittlerem Bildungsniveau waren. (zitiert nach Başkurt, 2009, S. 82). Die ersten Türken, die nach Deutschland kamen, werden als I. Generation bezeichnet (Bekar, 2016, s. 286). Die türkischen Arbeitnehmer der I. Generation wurden von der deutschen Gesellschaft aufgrund ihrer unterschiedlichen soziokulturellen Strukturen wie, Glaube, Sprache, Religion, Bräuche, Traditionen und Bildungssystem, mit Neugierde und Verwunderung aufgenommen. Da die I. Generation der türkischen Arbeitnehmer die Sprache des Aufnahmelandes nur über das Gehörte erlernten, hatten sie wenig Kontakt zur Gesellschaft, was es ihnen erschwerte, die lokale Kultur zu verinnerlichen (Aksoy, 2010, s. 14).

Die II. Generation, die auch als „verlorene Generation“ bezeichnet wird, umfasst Personen, die Anfang der 1980er Jahre im Zuge der Familienzusammenführung zugewandert sind oder in Deutschland geboren wurden, und bezeichnet Personen, die zwischen zwei unterschiedlichen kulturellen Strukturen und Identitäten stehen (Aksoy, 2010, s. 15).

Die Generation, die am stärksten von Kultur- und Sprachkonflikten betroffen ist, ist die II. Generation. Die Menschen dieser Generation sind sowohl im Freundeskreis als auch in der Schule mit einer anderen Kultur und einem anderen Umfeld als in ihrer Familie konfrontiert (Bekar, 2016, s. 286).

Es ist bekannt, dass Türken der II. und III. Generation stärker mit Rassismus konfrontiert sind als die I. Generation. Der Grund dafür liegt darin, dass die II., III. und nachfolgende Generation durch die Bildung und kulturelle Prägung in der Gesellschaft, in der sie leben, zunehmend mit Einheimischen auf dem Arbeitsmarkt und im Hochschulbereich konkurriert. Anders als ihre Eltern streben sie nicht mehr die einfachen Arbeitsplätze an, die der I. Generation vorbehalten waren (Aksoy, 2010, s. 15).

6.5. Zweisprachigkeit

Der Begriff „Zweisprachigkeit“ ist lateinischen Ursprungs, wobei „zwei“ für „bi“ und ‚Sprache‘ für ‚lingua‘ steht (Ertek & Süverdem, 2020, s. 184). Zweisprachigkeit hat viele Dimensionen, die über die sprachliche Ebene hinausgehen und auch soziale, psychologische, kulturelle und pädagogische Aspekte umfassen. Vor allem Gruppen wie Einwanderer sind direkt von der Zweisprachigkeit betroffen (Bican, 2017, s. 354).

Nach den heute anerkannten Definitionen muss eine Person die in ihrem Alltag verwendeten Sprachen nicht auf dem gleichen Niveau beherrschen, um als zweisprachig zu gelten (Yılmaz & Demirel, 2015, s. 1693). Stattdessen können Personen mit unterschiedlichen Sprachniveaus als zweisprachig gelten, wenn sie eine oder mehrere der vier grundlegenden Sprachfertigkeiten (Sprechen, Hören, Lesen und Schreiben) in mehr als einer Sprache beherrschen (Brice & Brice, 2009, s. 115).

Es kann viele Gründe dafür geben, zweisprachig zu sein. Einige davon können wie folgt aufgelistet werden:

1. Migrationen,
2. Bildung, Ausbildung und Kurse,
3. Berufe, Institutionen,
4. Soziales Umfeld / natürliche Umgebung,
5. Geografischer Wohnort (offizielle Zweisprachigkeit),
6. Wunsch zum Erlernen einer zweiten Sprache / Hobby,
7. Bedürfnis,
8. Heiraten,
9. Englisch (Ateşal, 2017a, s. 46).

6.6. Die Sprachauswahl

Die Sprachwahl wird durch viele verschiedene Situationen beeinflusst. Grosjean (1982) listet die Faktoren, die die Sprachwahl beeinflussen, wie folgt auf:

- a) Interaktionspartner
 - Grad der Sprachbeherrschung, Alter, Geschlecht, ethnische Zugehörigkeit,,
- b) Situation

- Der Ort, Anwesenheit von Einsprachigen, Intimität
- c) Inhalt des Gesprächs
 - Thema, Art des Vokabulars
- d) Zweck der Interaktion
 - Beispielsweise zur Erhöhung des Status, zum Ausschluss Dritter oder zur Gestaltung der sozialen Distanz (zitiert nach Bechert und Wildgen, 1991, S. 64).

6.7. Code- Wechsel

Code-Wechsel bezeichnet den Wechsel zwischen mehreren Sprachen und ist ein Phänomen, das vor allem in mehrsprachigen Gemeinschaften beobachtet wird (Adi, 2018, s. 41). Poplack (1980, s. 598) definiert klar, welche sprachlichen Elemente als Code-Wechsel gelten und welche nicht.

Als Code- Wechsel gültig:

- Flüssiger Wechsel ohne Unterbrechung, Terzvermeidung.
- Keine metasprachlichen Kommentare (kein Hinweis auf Sprachwechsel).
- Keine Wiederholungen der vorherigen Teile des Satzes.
- Mehr als ein einzelnes Wort: Bezieht sich häufig auf Satzstrukturen.
- Kommunikative Funktionen: Betonung, Gruppenidentität, Humor.

Nicht als Code- Wechsel gültig:

- Informationsanfragen: Zum Beispiel „Wie nennt man das?“.
- Eigennamen oder Speisennamen (außer beim fehlenden Äquivalent).
- Sprachwechsel aus Anpassung an Gesprächspartner (externe Faktoren).
- Lehnwörter: Fest im Wortschatz integrierte Wörter (z.B. „Kaviar“, „Joghurt“).

Code-Wechsel ist eine sehr weit verbreitete Angewohnheit bei Zweisprachigen und kann auf verschiedene Weise auftreten. Eine lange Erzählung kann in verschiedene Abschnitte unterteilt werden, die in unterschiedlichen Sprachen wieder gegeben werden, Sätze können in einer Sprache beginnen und in einer anderen enden, und Wörter sowie Ausdrücke aus verschiedenen Sprachen können einander folgen (Wei, 2006, s. 6).

6.8. Code- Wechsel Arten

6.8.1. Satzinterner Code- Wechsel

Satzinterner Code- Wechsel tritt auf, wenn ein oder mehrere Wörter aus einer Fremdsprache verwendet werden, ohne den grammatischen Rahmen des Satzes zu verändern. Der Satzinterne Code- Wechsel ist auch als Code Mixing bekannt (Adi, 2018, s. 42). Laut Poplack (1980, s. 615) erfordert (Albayrak, 2020) Satzinterner Code-Wechsel eine hohe Sprachkompetenz.

Beispiel 1: *“Siz de birbirinizi böyle korumaya böyle motivieren etmeye devam ettiğiniz sürece herşeyin üstesinden gelirsiniz”*. (Albayrak, 2020, s. 72)

6.8.2. Tag- Switching

Tag-Switching beinhaltet das Hinzufügen eines Etiketts oder einer kurzen Phrase aus einer Sprache zu einer vollständigen Ausdrucksweise in einer anderen Sprache (Tawwab & Eldin, 2014, s. 5). Tag-Switching umfasst Ausdrücke wie Füllwörter, Ausrufe, übertragene Sätze und idiomatische Ausdrücke, bei denen die grammatischen Regeln beider Sprachen separat angewendet werden (Poplack, 1980, s. 604). Da diese Art des Code-Switching nur minimalen syntaktischen Einschränkungen unterliegt, können sie ohne Verletzung der Regeln leicht an vielen Stellen eines monolingualen Ausdrucks hinzugefügt werden (Adi, 2018, s. 43).

Häufige englische Etiketten wie „I mean“, „you know“ und „I wish“ sind Beispiele für diese Kategorie (Tawwab & Eldin, 2014, s. 5). Auch Wörter wie „ama“ und „yani“ im Türkischen zählen als Tag-Switching (Juliana & Firdayanti, 2019, s. 6).

Beispiel 1: *“Ab der Stelle mit “yüksek yüksek”, kamen mir die Tränen”* (Juliana & Firdayanti, 2019, s. 6)

6.8.3. Satzexterner Code-Wechsel

Satzexterner Code- Wechsel erfordert, dass der Satz genauso endet, wie er begonnen wurde. Jede vollständige Äußerung oder Nebensatz muss in einer Sprache gehalten werden (Hudson, 1996, s. 24). Ein Wechsel zwischen Sätzen tritt auf, wenn in einem Satz, der in der Hauptsprache beginnt, ein vollständiger Satz in einer Fremdsprache folgt (Adi, 2018, s. 42).

Beispiel 1: *“O günün mutlulugu ikinizin yüzüne yansimis. Ihr sieht von anfang bis zum schluss so natürlich aus, gar nicht gestellt wie manch andere.”* (Albayrak, 2020, s. 83).

6.9. Methode

In der Studie wurde eine Fallstudie als qualitative Forschungsmethode eingesetzt. Fallstudien werden eingesetzt, um Ereignisse, Umgebungen oder soziale Gruppen ausführlich zu untersuchen (zitiert nach Büyüköztürk vd., 2019, s. 268). Bei der Auswahl der Teilnehmer wurde eine geschichtete, gezielte Stichprobenmethode eingesetzt, um bestimmte Untergruppen zu analysieren und Vergleiche zu ermöglichen. Diese Methode wird bevorzugt, um die Merkmale bestimmter Untergruppen von Interesse aufzuzeigen und zu beschreiben und um Vergleiche zwischen ihnen zu ermöglichen (Büyüköztürk vd., 2019, s. 94).

Zur Datenerhebung wurden ein persönlicher Fragebogen und halbstrukturierte Interviewfragen verwendet. Der Fragebogen enthält Informationen über das Geschlecht, das Alter, das Land des Wohnsitzes, den Bildungsstatus und die Sprachen, in denen sie mit ihrer nächsten Umgebung kommunizieren. Anhand der Antworten auf dem persönlichen Informationsformular wurden die Faktoren ermittelt, die bei der Sprachwahl der Personen eine Rolle spielen könnten.

Die Kategorien in dieser Studie wurden deduktiv bestimmt. Um die Häufigkeit des Code-Wechsels in der Studie zu bestimmen, wurde die Code-Wechsel -Kategorisierung von Poplack (1980) zugrunde gelegt, und die Antworten wurden in drei Rubriken unterteilt und ausgewertet. Diese Rubriken sind Satzinterne Code- Wechsel, Tag Switching und Satzexterne Code- Wechsel. Für die Kategorien der Studie wurden Kategorien gebildet, die auf den Ansichten von Grosjen (1982), Stroh (1987), Festinger (1962) und Backer (2011) basieren.

6.10. Befunde

6.10.1. Generationsspezifische Unterschiede im Code-Wechsel

Die I. Generation bevorzugte mit 75 % den Satzinternen Code- Wechsel, während Tag-Switching und Satzexterner Code- Wechsel je 12 % ausmachten. Bei der II. Generation lag Satzinterner Code- Wechsel bei 56 %, gefolgt von Tag-Switching (31 %) und Satzexterner Code- Wechsel (12 %). Die III. Generation nutzte Satzinterner Code- Wechsel zu 45 %, Satzexterner Code- Wechsel zu 40 % und Tag-Switching zu 15 %.

Die I. Generation wechselt die Sprache bei deutschen Fragen am häufigsten (33,33 %), während die III. Generation hier am wenigsten wechselte (17,50 %). Umgekehrt zeigte die III.

Generation bei türkischen Fragen den höchsten Anteil an Code- Wechsel (54,33 %), während die I. Generation hier am wenigsten wechselte (6,85 %).

6.10.2. Familie und Sozialer Umfeld

Innerhalb der Familie wurde bei allen drei Generationen überwiegend Türkisch gesprochen. In der I. Generation waren türkische Freundeskreise vorherrschend, während deutsche Kontakte überwiegend im beruflichen Kontext stattfanden. In der II. Generation wurde neben Türkisch auch teilweise Deutsch unter Geschwistern gesprochen; der Freundeskreis bestand meist aus Türken, aber es gab auch deutsche und gemischte Gruppen. Die III. Generation zeigte ein ähnliches Muster: Zu Hause wurde meist Türkisch gesprochen, während im sozialen Umfeld häufiger gemischte Freundeskreise anzutreffen waren.

6.10.3. Entfremdung

Die I. Generation erlebte in der Vergangenheit eine Ausgrenzung, die durch verbesserte Sprachkenntnisse verringert wurde und auf sprachliche Defizite zurückzuführen war. Die II. Generation fühlte sich insbesondere durch Blicke, Kommentare oder kulturelle sowie religiöse Unterschiede, wie das Tragen eines Kopftuchs, ausgegrenzt. In den Interviews mit Teilnehmenden der III. Generation wurden Blicke am häufigsten erwähnt.

6.10.4. Heimatgefühl und Sprachverwendung

In allen drei Generationen wurde die Türkei am häufigsten als Heimat bezeichnet. Die I. Generation fühlt sich in der türkischen Sprache sicherer, während die III. Generation sich besser auf Deutsch verständigen kann.

6.10.5. Gründe für den Code-Wechsel

Für die I. und II. Generation ist eine personenbezogene Sprachwahl im Vordergrund. Die III. Generation betonte vor allem die Ausdruckserleichterung.

6.10.6. Vorteile des Code-Wechsels

Die Vereinfachung des Ausdrucks hatte bei der II. Generation oberste Priorität, während weitere Faktoren wie der Kommunikationskomfort, das Selbstbewusstsein und das Streben nach sprachlichem Fortschritt nachfolgten. Die III. Generation betonte insbesondere praktische Aspekte, wie die Verbesserung der Kommunikation und die Anpassung gängiger Redewendungen.

6.10.7. Nachteile des Code-Wechels

In den Gesprächen mit der I. Generation wurden Wahrnehmungs- und Bedeutungsstörungen sowie der Ausschluss aus Gesprächen erwähnt. Die II. Generation sprach Schwierigkeiten wie gestörte Sprachstruktur, personenbezogene Sprachwahl, eingeschränkte Sprechfähigkeiten und unzureichende Sprachkenntnisse an. Die III. Generation wies am häufigsten einen reduzierten Wortschatz und beginnenden Wortverlust auf, ergänzt durch phonetische Probleme und mangelnden Respekt im Sprachgebrauch.

6.10. 8. Empfehlungen für das Thema Code-Wechsel

Die I. Generation ist der Ansicht, dass die Sprache je nach Gesellschaft ausgewählt werden sollte. Die II. Generation legte vor allem Wert auf einen erweiterten Wortschatz, bewusstes Sprechen und reflektierte Ausdrucksweise; diese Strategien kamen bei der III. Generation etwas häufiger vor.

6.11. Schluss, Diskussionen und Vorschläge

Es wurde festgestellt, dass die Zweisprachigen der Generationen I, II und III am häufigsten den satzinternen Code-Wechsel verwenden. Die Ergebnisse der Studie stimmen mit den Analysen von Poplack (1980) überein. Nach Poplack (1980, s. 616) stellte er fest, dass Sprecher mit den höchsten bilingualen Fähigkeiten, d. h. bilinguale Personen, die er als echte Bilinguale definierte, häufig satzinternen Code-Wechsel bevorzugten. Ähnliche Ergebnisse wurden auch von Çetinoğlu (2017) festgestellt. Çetinoğlu (2017, s. 38) stellte anhand von Daten aus Interviews mit bilingualen Türkisch-Deutschen fest, dass satzinternes Code-Wechsel in der gesprochenen Sprache der bevorzugte Typ des Code-Wechsels ist.

Tag- Switching wird am häufigsten von der II. Generation verwendet. Nach Poplack handelt es sich beim Tag-Switching um eine Form des Code-Wechsels, die auch von Personen mit geringen Sprachkenntnissen genutzt werden kann. Diese Art des Code-Wechsels wurde von den Angehörigen der I. Generation, die am wenigsten fließend zweisprachig sind, am seltensten und von der II. Generation, die als am ausgeglichensten bilingual gilt, am häufigsten verwendet.

Der satzexterne Code-Wechsel wird hauptsächlich von der III. Generation verwendet. Teilnehmer der III. Generation beenden ihre Sätze meist vollständig in einer Sprache und beginnen den nächsten Satz bei Bedarf in einer anderen Sprache. Çetinoğlu (2017, s. 38) führte eine Studie mit 28 türkisch-deutschen Bilingualen Teilnehmern im Alter zwischen 9 und 39 Jahren durch und fand heraus, dass Code-Wechsel zwischen Sätzen weniger häufig vorkommt

als Code-Wechsel innerhalb von Sätzen. Dieses Ergebnis von Çetinoğlu stimmt mit der vorliegenden Studie überein. Der Satzexterne Code- Wechsel wurde in allen Generationen seltener verwendet als Satzinterne Code-Wechsel.

Mit dem Fortschreiten der Generationen nimmt der Wechsel vom Deutschen zum Türkischen ab. Personen der III. Generation und in größerem Umfang der II. Generation sind entweder vollständig oder ab einem bestimmten Alter im deutschen Bildungssystem ausgebildet worden. Diese Personen begannen ihr Berufsleben in Deutschland und erwarben ein Umfeld, kurz gesagt, sie interagierten stärker mit der deutschen Gesellschaft und waren der deutschen Sprache in allen Bereichen des gesellschaftlichen Lebens stärker ausgesetzt. Infolge ihrer Integration in die deutsche Gesellschaft und ihres hohen Kontakts mit der deutschen Sprache sind sie in der Lage, die deutsche Sprache fließender zu verwenden. Aus diesem Grund waren sie in der Lage, Fragen in hohem Maße auf Deutsch zu beantworten und hatten nur selten das Bedürfnis, ins Türkische zu wechseln.

Mit jeder Generation nimmt der Übergang vom Türkischen zum Deutschen zu. Die I. Generation bleibt überwiegend beim Türkischen und nutzt Deutsch nur selten, während die II. Generation beide Sprachen gut beherrscht und häufiger ins Deutsche wechselt, besonders bei türkischen Fragen. Die III. Generation zeigt den stärksten Wechsel ins Deutsche, da ihre Deutschkenntnisse das Türkische übertreffen.

Mit dem Fortschreiten der Generationen nimmt die Verwendung des Deutschen in der Familie und im sozialen Umfeld zu. Die Untersuchung ergab, dass die türkische Sprache von der I. und II. Generation bilingualer Türken und Deutschen in der Kommunikation mit ihrem direkten Umfeld stark genutzt wird. Bei Personen der III. Generation, die Türkisch und Deutsch sprechen, wurde beobachtet, dass sie in ihrer Kommunikation mit ihrem direkten Umfeld einen hohen Anteil an deutschen Sprachäußerungen verwenden.

Mit steigendem Bildungsniveau nimmt der Anteil der Verwendung von Deutsch als Zweitsprache zu. Bei den türkischen und deutschen Zweisprachigen der I. Generation, die ein niedriges Bildungsniveau haben und ihre Ausbildung in der Türkei abgeschlossen haben, wurde ein hohes Niveau des Türkischgebrauchs festgestellt. Diese Generation von Teilnehmern begann nach der Grundschule ihr Berufsleben, ohne weiter zur Schule zu gehen. Diese Personen begannen im Erwachsenenalter, als Bergarbeiter in Deutschland zu arbeiten. Sie hatten wenig Kontakt zur deutschen Sprache und verwendeten Deutsch nur im beruflichen Kontext.

Die Mehrheit der Personen der II. Generation, die in Deutschland mindestens zwölf Jahre Bildung erhalten haben, besteht aus Hochschulabsolventen. Während ihrer Schul- und Ausbildungszeit in Deutschland haben sie ihre Deutschkenntnisse ausgebaut und ihr soziales Netzwerk erweitert. Bei den Angehörigen der III. Generation, die überwiegend in Deutschland gebildet wurden und ein hohes Bildungsniveau erreicht haben, wurde ein intensiver Gebrauch der deutschen Sprache festgestellt, obwohl sie als zweisprachige Sprecher sowohl Türkisch als auch Deutsch beherrschen.

Es wurde festgestellt, dass mit den nachfolgenden Generationen das Zugehörigkeitsgefühl konstant bleibt, jedoch der Gebrauch der deutschen Sprache zunimmt. Die Teilnehmer der I. Generation bezeichnen die Türkei als ihre Heimat und bevorzugen im Alltagsgebrauch die türkische Sprache. Die in Deutschland aufgewachsene II. Generation sieht die Türkei ebenfalls als Heimat, beherrscht jedoch aufgrund ihrer schulischen und sozialen Umgebung beide Sprachen sicher. Die III. Generation empfindet die deutsche Sprache als die angenehmste, was im Vergleich zu den älteren Generationen einen signifikanten Unterschied im sprachlichen Komfort verdeutlicht.

Es wurde festgestellt, dass die Gründe für Code- Wechsel zwischen den Generationen in hohem Maße mit dem Kommunikationspartner zusammenhängen. Zu den Gründen für Code-Wechsel, die von allen Generationen genannt wurden, gehört die Anpassung an die sprachlichen Fähigkeiten der Gesprächspartner. Türkisch-deutsche Bilingualen wechseln bewusst oder unbewusst die Sprache, wenn sie wissen, dass ihr Gegenüber beide Sprachen ausreichend beherrscht. Darüber hinaus unterscheiden sich die spezifischen Gründe zwischen den Generationen: Die I. Generation gibt hauptsächlich Bedeutungsübertragung als Grund für den Sprachwechsel an, die II. Generation nennt vor allem Schwächen in der sprachlichen Ausdrucksfähigkeit, während die III. Generation Code-Wechsel in erster Linie als Mittel zur Erleichterung der Kommunikation nutzt.

Die I. und III. Generation weisen eine Diskrepanz zwischen Einstellung und tatsächlichem Sprachverhalten auf. Obwohl die I. Generation den Code-Wechsel ablehnt, kommt er beim Wechsel vom Deutschen ins Türkische häufig zum Einsatz. Dies geschieht meist aufgrund mangelhafter Deutschkenntnisse und einer starken Bindung an die türkische Sprache. Die II. Generation zeigt sich dem Code-Wechsel gegenüber positiv und betrachtet es als nützliche Kommunikationsstrategie. Sie nutzt es in beide Richtungen, was ihrer ausgewogenen Zweisprachigkeit entspricht. Die III. Generation sieht Code-Wechsel negativ,

da sie diese als Indikator für sprachliche Mängel betrachtet. Dennoch wechselt sie beim Sprechen auf Türkisch oft ins Deutsche, was auf unzureichende Kenntnisse der türkischen Sprache zurückgeführt wird.

EKLER

EK 1

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
ETİK KURUL KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi/Sayısı ve Karar No	Tarih :17/05/2024 Toplantı Sayısı: 10 Karar No :2024/433
Araştırmanın Başlığı	Türkçe-Almanca İki Dilli Bireylerde Kod Değiştirme Eylemi ve Dil Seçimlerini Etkileyen Faktörler: Kuşaklararası Bir Araştırma.
Sorumlu Araştırmacı	Prof. Dr. Fatih TEPEBAŞILI
Yardımcı Araştırmacı	Fadime GÜLEŞ Lisansüstü Öğrenci
Etik Kurul Kararı	19418 sayılı başvuru Etik Kurul tarafından değerlendirilmiş olup, başvurunun bilimsel araştırma etiği açısından “Uygun” olduğuna karar verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

<i>Demografik Bilgiler</i>	
1. Cinsiyetiniz	() Kadın () Erkek
2. Yaşınız	
3. Hangi dilleri konuşabiliyorsunuz?	
4. Şu an hangi ülkede ikamet etmektesiniz?	() Türkiye () Almanya () Diğer
a) Türkiye ise, Almanya'da kaç yıl yaşadınız?	
b) Almanya ise, Türkiye'de kaç yıl yaşadınız?	
<i>Eğitim Bilgileri</i>	
5. Eğitim durumunuz nedir?	() Gitmedim () ilkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora
6. Eğitiminizin ne kadarlık bir kısmını Almanya'da aldınız?	
<i>Yakın Çevresiyle Alakalı Bilgiler</i>	
7. Eşiniz iki dilli bir birey mi?	() Evet () Hayır () Kısmen () Evli değilim
a) Evet ise, eşinizle gün içinde hangi dilde iletişim kurarsınız?	() Türkçe () Almanca () Türkçe ve Almanca () Diğer
8. Anneniz iki dilli mi?	() Evet () Hayır () Kısmen
a) Evet ise, annenizle gün içinde hangi dilde iletişim kurarsınız?	() Türkçe () Almanca () Türkçe ve Almanca () Diğer
9. Babanız iki dilli mi?	() Evet () Hayır () Kısmen
a) Evet ise, babanızla gün içinde hangi dilde iletişim kurarsınız?	() Türkçe () Almanca () Türkçe ve Almanca () Diğer
10. Çocuğunuz iki dilli mi?	() Evet () Hayır () Kısmen
a) Evet ise, çocuğunuzla gün içinde hangi dilde iletişim kurarsınız?	() Türkçe () Almanca () Türkçe ve Almanca () Diğer
11. Kardeşiniz iki dilli mi?	() Evet () Hayır () Kısmen () Kardeşim yok
a) Evet ise, kardeşinizle gün içinde hangi dilde iletişim kurarsınız?	() Türkçe () Almanca () Türkçe ve Almanca () Diğer
12. İki dilli arkadaşlarınız var mı?	() Evet () Hayır () Kısmen
a) Evet ise, arkadaşlarınızla gün içinde hangi dilde iletişim kurarsınız?	() Türkçe () Almanca () Türkçe ve Almanca () Diğer

Görüşme Soruları

- 1- Wie und warum sind Sie nach Deutschland ausgewandert?
- 2- Wie haben Sie die Sprache erworben?
- 3- Wie war ihr Freundeskreis?
- 4- Haben Sie sich in Deutschland diskriminiert gefühlt?
- 5- Kendinizi hangi dilde daha rahat ifade ettiğinizi düşünüyorsunuz?
- 6- Almanca ve Türkçe kullanımda dil tercihinin neye göre yaparsınız?
- 7- Kod değiştirmeyi olumlu mu yoksa olumsuz bir özellik olarak mı görüyorsunuz?
- 8- Kod değiştirmemek için çözüm önerileriniz nelerdir?

